

AKTIVNO GRAĐANSTVO ZA MLADE

UNAPREĐENJE ŽIVOTNIH VJEŠTINA
KROZ INOVATIVNE ALATE I TEHNIKE

MODUL 1

MODUL 2

4 ACTIVE
YOUTH
LIFE

MODUL 3

MODULE 4

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

AKTIVNO GRAĐANSTVO ZA MLADE

UNAPREĐENJE ŽIVOTNIH VJEŠTINA
KROZ INOVATIVNE ALATE I TEHNIKE

Sadržaj

MODUL 1	5
MODUL 2	41
MODUL 3	67
MODUL 4	93

Naziv projekta: Aktivno građanstvo za mlade jačanjem LIFECOMP kompetencija kroz inovativne nastavne alate i tehnike

Broj projekta: 2021-1-ES02-KA220-YOU-000028702

MODUL 1: KLIMATSKE PROMJENE I ODRŽIVI RAZVOJ

[Da li ste svjesni posljedica klimatskih promjena po Zemlju? Da li znate šta trebamo učiniti kako bismo ih spriječili?]

Pripremili

Sadržaj

SADRŽAJ

Uvod	4
1. Uvod u klimatske promjene: definicija, kontekst i evolucija	5
2. Opšti i specifični izazovi klimatskih promjena i kako im pristupiti	6
3. Uvod u održivi razvoj	13
4. 17 ciljeva održivog razvoja (SDGovi)	16
Reference	20

Pojmovi

Ključne riječi	Opis
Biološke raznovrsnosti	Svi oblici života koje možete naći na jednom mjestu uključujući biljke, životinje, gljive i mikro organizmi
Klimatske promjene	Proces zagrijavanja naše planete
Konstituent	Član u jednom području koji bira predstavnika u zakonodavnom tijelu
Cirkularna ekonomija	Cirkularna ekonomija ima za cilj da zadrži materijale, komponente i proizvode u upotrebi što je duže moguće
Globalno zagrijavanje	Dugoročno zagrijavanje Zemljine površine primijećeno od predindustrijskog doba i uzrokovano ljudskim faktorom, primarno zbog izgaranja fosilnih goriva, što uzrokuje povećanje stakleničkih gasova koji zadržavaju toplotu u Zemljinoj atmosferi.
Politika "Zelenih"	Politička ideologija, koja se često ali i ne uvijek, temelji na zaštiti okoliša, nenasilju, društvenoj pravdi i osnovnoj demokratiji, te ima za cilj da podstakne ekološki održivo društvo.
MEP	Član Evropskog parlamenta
Održivost	Društveni cilj koji želi omogućiti da ljudi zajedno i bezbjedno žive na planeti Zemlji dugo vremena
Održivi razvoj	Način na koji se svijet i društvo razvija bez negativnog učinka po životnu sredinu
SDGovi	Održivi razvojni ciljevi

UVOD

U ovom modulu upoznat ćete se sa klimatskim promjenama i njenim učincima po planetu. Naučit ćete o uticaju klimatskih promjena po životnu sredinu, društvo i ekonomiju, te i o lančanim uticajima klimatskih promjena po zdravlje i dobrobit. Učit ćete o počecima, kada su mladi ljudi zagovarali više aktivnosti u oblasti klimatskih promjena, i kako su se služili svojim glasom u promociji i ohrabrivanju uvođenja aktivnosti u borbi protiv klimatskih promjena u svom području djelovanja a i šire. Uz pomoć ovog modula, polaznici će steći vještine u razumijevanju klimatskih promjena i borbi protiv njih, kao i shvatanje na koji način cirkularna ekonomija i politika "zelenih" pozitivno utiče na povećanje svjetske održljivosti. Polaznici će razumijeti zašto su aktivnosti zaštite okoliša podjednako važne kao i društveni aktivizam, te na koji način mogu zajedno pomoći u unapređenju buduće održivosti. Štaviše, održivost je ključna za uspostavljanje bolje budućnosti kroz primjenu određenih mjera, a čija primjena mora početi odmah. Ignorisanje održivosti može voditi ka iscrpljenju prirodnih resursa i samim tim istrebljenju života kakvog ga poznajemo. Zbog toga je obrazovanje u polju održivosti ključno, ne samo za magistre nauka, već za sve, pa i za vas je potrebno da znate koje mjere možete poduzeti i biti više osviješteni i upoznati sa ozbiljnošću ovog problema.

Ciljevi učenja:

Znanje

Poslije ovog modula ćete moći:

- ✓ Biti svjesni značenja i posljedica klimatskih promjena
- ✓ Biti svjesni na koji način je globalno zagrijavanje napredovalo tokom zadnjih par godina
- ✓ Prepoznati aktivnosti koje možete poduzeti da biste odgovorili na određene izazove klimatskih promjena
- ✓ Biti svjesni značenja razvoja održivosti i njegovih prednosti
- ✓ Biti upoznati sa 17 održivih razvojnih ciljeva (SDG) i glavnih aktivnosti kako biste ispunili ove ciljeve
- ✓ Opisati ulogu cirkularne ekonomije

Vještine

Poslije ovog modula ćete moći:

- ✓ Koristiti dostupne alate i aplikacije za praćenje klimatskih promjena

Kompetencije

Poslije ovog modula ćete moći:

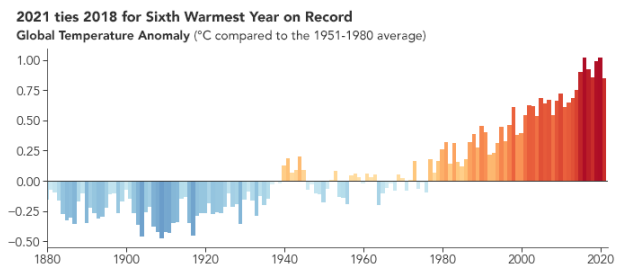
- ✓ Razviti globalnu viziju o održivom razvoju i klimatskim promjenama
- ✓ Uspostaviti odgovorno ponašanje i inspirisati vršnjake

TEMA 1: UVOD U KLIMATSKE PROMJENE: DEFINICIJA, KONTEKST I EVOLUCIJA

Klimatske promjene predstavljaju proces zagrijavanja naše planete. Promjenjiva klima uvjetuje vremenske prilike koje mogu biti ekstremne i nepredvidljive. Ove promjene mogu biti prirodne, ali od 19. stoljeća ljudski faktor je jedan od glavnih razloga klimatskih promjena. Ovo se dešava zbog izgaranja fosilnih goriva poput uglja, ulja i benzina koji doprinose stakleničkim gasovima koji zadržavaju toplotu. (United Nations, 2022). I ovo je uzrok globalnog zagrijavanja.

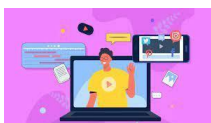
Klimatske promjene su drastično promijenile našu planetu - u prošloj deceniji zabilježene su najvišojie temperature, sa povećanom pojavom suša, nestašica vode, šumskih požara, povećanja nivoa mora, uragana, i oluja, kao i smanjenja životinjskog i biljnog svijeta (United Nations, 2022). Ove dramatične promjene su imale negativan uticaj po zdravlje i sigurnost ljudi diljem svijeta zbog rizika od gladi, preseljenju cijelih zajednica koje žive blizu obale, i veliki šumski požari koji uništavaju cijele zajednice i gradove. Ukoliko se nešto ne poduzme odmah, ove posljedice će samo biti gore.

Slika 1 - NASA-in prikaz o povećanju temperature na Zemlji, izvor slike: NASA (2021)

Kako su mladi i klimatske promjene povezani?

Studije su pokazale da je skoro 60% mladih ljudi vrlo zabrinuto po pitanju klimatskih promjena, dok 75% kažu da je budućnost zastrašujuća (Hickman, et al., 2021). Više od pola kažu da je ljudski rod osuđen na propast. Mladi ljudi će biti ona generacija koja je najviše u opasnosti od klimatskih promjena, i ove posljedice će samo biti gore za buduće generacije koje dolaze. Zbog ovoga su mladi ljudi u protekloj deceniji počeli da učestvuju u klimatskim promjenama kao aktivni građani. Diljem svijeta mladi ljudi su počeli da koriste svoj glas kako bi podigli svijest o drastičnim posljedicama klimatskih promjena, uz zahtjeve da se nešto poduzme u ovom polju.

Video

Ovdje možete pogledati video koji objašnjava klimatske promjene:

<https://www.youtube.com/watch?v=ffjlyms1BX4>

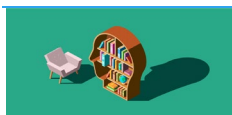
"Da li ste znali?"

U većini slučajeva rast globalne temperature od 1950. godine je uzrokovan ljudskim faktorom (United Nations, 2022).

- ✓ Globalne temperature su porasle za 1° Celzijev stepen u proteklom stoljeću (United Nations, 2022).
- ✓ Azijske i pacifičke zemlje su među onim zemljama za koje se predviđa da će biti najviše pogođene klimatskim promjenama (Birkmann J. , et al., 2011).
- ✓ Tinejdžerke i mlade žene su nejednako pogođene sušama zbog njihovih uloga u donošenju odluka u domaćinstvu, i njihovih zadataka, kao što je skupljanje vode (Hinton, 2021).
- ✓ Koristimo 60% više resursa nego što Zemlja može osigurati svake godine (Long, 2021).

TEMA 2: OPŠTI I SPECIFIČNI IZAZOVI KLIMATSKIH PROMJENA I KAKO IM PRISTUPITI

Vrlo je važno da razumijemo i podignemo svijest o klimatskim promjenama kako bismo smanjili štetne učinke i osigurali održivu budućnost. Neke od aktivnosti na globalnom nivou uključuju i održivi razvoj. Održivi razvoj predstavlja način na koji se svijet i društvo razvija bez negativnog efekta po okruženje. Ima za cilj da svijet postane održiv kroz ekonomske i društvene promjene.

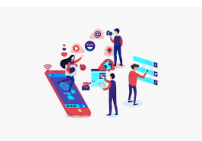

Slika 2 - Izvor: Microsoft Creative Commons

Smanjenje globalnog zagrijavanja se može osigurati kroz:

- ✓ smanjenje emisije karbona,
- ✓ smanjenje prekomjernog oslanjanja na fosilna goriva,
- ✓ recikliranje i ponovna upotreba postojećih materijala,
- ✓ ušteda energije kroz projekte energetske efikasnosti
- ✓ kretanje ka čistijim i obnovljivim izvorima alternativne energije kao što su geotermalna energija, solarna energija, vjetar i hidroenergija ili energija iz organskog otpada.
- ✓ održive načine putovanja kao što su električni automobili i javni prevoz,
- ✓ minimalno odlaganje otpada od strane svih, a posebno od strane velikih kompanija i korporacija.

Međutim, ove aktivnosti imaju učinak samo ukoliko ih vlasti usvoje. Kada se vlast ponašala bezbrižno prema klimatskim promjenama u zadnjih deset godina, tada su mladi ljudi nametnuli aktivnosti podsticanja i sprovođenja mjera u polju klimatskih promjena svojim vladajućim strukturama.

Dodatne informacije

Posjetite link u nastavku kako biste naučili nešto više o klimatskim promjenama:

<https://climatekids.nasa.gov/climate-change-meaning/>

Ali šta mladi mogu poduzeti u polju klimatskih promjena?

Mladi ljudi imaju važnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena. Mladi ljudi čine 16% globalne populacije (United Nations, 2017). Ovo znači da mladi ljudi imaju moćan glas i ulogu u sprovođenju mjera u polju klimatskih promjena. Uloga mladih u postizanju mjera u borbi protiv klimatskih promjena je ključna - mladi ljudi su pokretači napretka i izgrađuju otpornost zajednica (Gambadatoun, 2021). Globalni pokreti kao što je *Fridays for Future* su pokrenuli aktivnosti vladajućih struktura i globalnih aktera u borbi protiv klimatskih promjena kroz uspostavljanje UN savjetodavne grupe mladih za klimatske promjene (Maher, 2021).

Slika 3 - Fotografija Li An Lim (2022), izvor: Unsplash

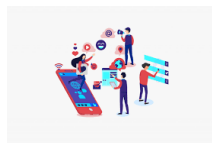
U skorije vrijeme, mladi ljudi su postali lideri u sprovođenju mjera protiv klimatskih promjena, stavljajući pritisak na moćnike diljem svijeta da učine nešto. Uz upotrebu alata koji su im dostupni, kao što su društvene mreže, TikTok i YouTube, mladi generišu sadržaj koji podiže svijest o opasnostima klimatskih promjena. Ispod pogledajte neke od primjera najboljih praksi omladinskih akcija.

“Savjeti”

Uključivanje u klimatski aktivizam ne treba biti teško, niti strašno.

- ✓ **Pročitajte i istražite o mjerama protiv klimatskih promjena u vašem lokalnom okruženju ili državi**
 - Uz prethodno istraživanje, možete otkriti kakav napredak je učinjen i koji su glavni izazovi. Ovo vam daje znanje koje će vam pomoći da generirate bolje ideje, komentare, i rješenja!
- ✓ **Pridružite se grupi lokalnih aktivista - ovo može biti u vašoj školi ili u vašoj zajednici**
 - Pridruživanje lokalnoj grupi aktivista ne predstavlja samo sjajan način da se čuje vaš glas, već je i sjajna prilika da upoznate istomišljenike u vašem okruženju!

Dodatne informacije

Također [ovdje](#) posjetite stranicu, i naredne korisne UNICEF linkove o tome kako učestvovati u mjerama za borbu protiv klimatskih promjena: <https://www.unicef.org/lac/en/toolkit-young-climate-activists>

Također možete pogledati članak koji govori o tome kako se mladi ljudi mogu boriti protiv klimatskih promjena i uticaja po zdravlje i dobrobit: https://pmnch.who.int/docs/librariesprovider9/meeting-reports/ks38---climate-change-action-14.09.2021-web.pdf?sfvrsn=e1f6c294_5

Video

Također pogledajte TED razgovor Isabella Poll o tome na koji način mladi ljudi mogu pomoći u borbi protiv klimatskih promjena: https://www.youtube.com/watch?v=_FnngkE7mSI

Također pogledajte i ovaj video govora Greta Thunberg pred svjetskim vođama na UN konferenciji o klimatskim promjenama 2019. godine: <https://www.youtube.com/watch?v=KAJsdgTPJpU>

“Najbolje prakse”

“Uzvrćamo udarac jer nemamo izbora.”

Fridays for Future (FFF) je globalni pokret kojeg vode mladi ljudi sa ciljem podizanja svijesti o klimatskim promjenama i unapređenja usvajanja mjera u borbi protiv klimatskih promjena od strane vladajućih struktura. Svakog petka, grupa mladih ljudi štrajkuje u školi protiv manjka klimatskih mjera.

Preko 14 miliona mladih ljudi diljem svijeta učestvuje u protestima, zalažući se za svoju listu zahtjeva koji su izglasani Lausanne deklaracijom.

Njihovi zahtjevi su:

1. Ograničiti porast temperature na 1.5 stepeni u poređenju na predindustrijski nivo
2. Osigurati klimatsku pravednost i jednakost
3. Slušati najbolje ujedinjene stručnjake koji su trenutno dostupni

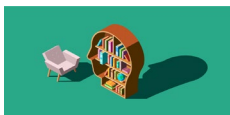
Zašto je ovo dobra praksa?

FFF nam pokazuje koliko je jak glas omladine. Poslije prvog školskog protesta 2018. godine, UN je poduzeo aktivnosti u uključivanju mladih ljudi u rasprave o klimatskim promjenama, uspostavljajući Savjetodavnu grupu mladih za klimatske promjene, koja savjetuje Generalnog sekretara po pitanju strategije za borbu protiv klimatskih promjena. FFF također pokazuje kako upotreba tehnologije može imati jak uticaj: mladi ljudi dijele video materijale skandiranja kako bi diljem svijeta svi mogli skandirati isto i pokazati ujedinenost (video se može pogledati [ovdje](#)).

Pogledati ovdje: <https://fridaysforfuture.org/>

Slika 4 -Izvor: <https://galwaybayfm.ie/wp-content/uploads/2022/03/Fridays-For-Future-Custom-GBFM.jpg>

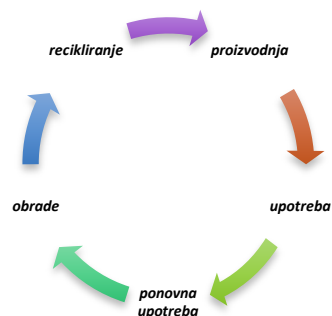
Borbi protiv klimatskih promjena se može pristupiti iz dva smjera, iz smjera ekonomske održivosti uz provođenje "zelene" ekonomije i cirkularne ekonomije, i iz smjera društvene održivosti.

Ekonomska održivost se odnosi na procjenjivanje uticaja okoliša na ekonomske aktivnosti i uspostavljanje poslovnih praksi koje su ekološki prihvatljive (Bish, 2021). Upravo iz ovog razloga su modeli poput cirkularne ekonomije i "zelene" politike veoma važni. Ovi modeli promovišu održive metode upravljanja ekonomijom i političkim sistemima dok se u isto vrijeme vodi računa o životnoj sredini. Ove aktivnosti se mogu realizovati na globalnom nivou, kao i nacionalno (te i za potrebe cirkularne ekonomije!).

Zelena ekonomija i cirkularna ekonomija

Zelena ekonomija je ekonomija koja nastoji biti nisko karbonska, resursno učinkovita i društveno inkluzivna (UN Environment Programme, 2022). U zelenoj ekonomiji, ekonomski rast se podstiče investicijama u poljima:

- ✓ infrastrukture koja je karbonski učinkovita
- ✓ upošljivosti u održivim sektorima
- ✓ povećane energije i učinkovitosti resursa
- ✓ prevenciji i gubitku biološke raznolikosti i ekosistema

Slika 5 - Model cirkularne ekonomije

Očuvanje
prirodnih
materijala

Inovacija

Proizvodi
dužeg vijeka
trajanja

Poslovi

Učinkovitost

Smanjanje
emisije CO2

Slika 6 - Koristi cirkularne ekonomije

Zelena ekonomija ide rame-uz-rame sa cirkularnom ekonomijom. Cirkularna ekonomija je model ponovne upotrebe i recikliranja postojećih proizvoda i materijala na što duži vremenski period. Cirkularna ekonomija kao i zelena ekonomija dijele isti cilj, jer obje teže da se suprostave klimatskim promjenama, zagađenju i gubitku biološke raznolikosti.

Cirkularna ekonomija je održiva jer ona osigurava da se postojeći proizvodi i materijali koji su trenutno u proizvodnji koriste tokom njihovog cjelokupnog životnog ciklusa. Onda kada im se prekine životni ciklus, oni se potom ponovo obrađuju i recikliraju u nove proizvode, koji se tada ponovo stavljaju u upotrebu kada im počinje novi životni ciklus. Model cirkularne ekonomije je važan korak ka unapređenju globalne održivosti. Ona osigurava da:

- težimo ka smanjenju količine materijala kojeg vadimo iz Zemlje, i
- postoji dovoljno materijala i za buduće generacije, dok u isto vrijeme koristimo svoje postojeće proizvode do roka trajanja.

Politika „zelenih“

Politika „zelenih“ je vrsta politike koja ima za cilj da kreira društvo povećane održivosti. Ova vrsta politike se temelji na politici zaštite okoliša, očuvanju, miru, feminizmu i društvenoj pravdi. Ovo je važno jer promoviše održivu budućnost tako što unapređuje društvene i ekonomske prilike za sve. Zelena politika je vrlo popularna među mladim ljudima jer se ona fokusira na zajedničko rješavanje raznih društvenih problema i klimatskih promjena (Sloam, Pickard, & Henn, 2022).

“Savjeti”

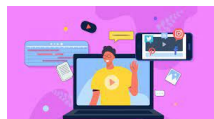
Uključivanje u aktivnosti „zelene“ politike i promovisanje zelene ekonomije je jednostavno. U nastavku su neke aktivnosti koje možete poduzeti da bi se i vaš glas čuo:

- ✓ **Pišite svom lokalnom političaru ili članu parlamenta kako biste ih upoznali sa činjenicom da ste svjesni klimatskih promjena**
 - Ovo pokazuje da su njihovi birači zabrinuti povodom nedostatka djelovanja u borbi protiv klimatskih promjena. Zapamtite, vaš glas njima osigurava da imaju posao! Ukoliko vaši lokalni političari ili članovi parlamenta ne predstavljaju vaš interes, onda im to i recite.
- ✓ **Istražite šta političke strane čine po pitanju promocije zelene ekonomije ili zelene politike**
 - Što se tiče političkog manifesta, on može biti dosadan i oduzimati puno vremena, i zbog toga stranke objavljuju kratak sažetak manifesta. Pročitajte kratke sažetke vaših političkih stranaka kako biste odlučili za koga glasati, a za koga ne!
- ✓ **Koristite ili kupujte polovnu robu**
 - Kupovinom polovne robe, produžujete životni ciklus proizvodima koji su skupi i koji iziskuju jako puno materijala za proizvodnju. Ovi obrađeni i reciklirani proizvodi su također i jeftiniji!

Dodatne informacije

Također [ovdje](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377086) pogledajte prezentaciju UNESCO-a koja nas uči kako i na koji način možete pomoći da ubrzate aktivnosti zelene ekonomije:

Video

Pogledajte i ovaj video koji vam prikazuje na koji način možete popraviti probleme uzrokovane klimatskim promjenama i koji će vam vratiti nadu u zelenu budućnost!

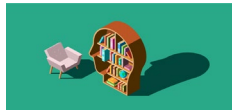
<https://www.youtube.com/watch?v=LxgMdjvw8uw>

“Da li ste znali?”

Transformacija u zeleniju ekonomiju bi mogla generisati 15-60 miliona dodatnih radnih mjesta kroz dvije decenije i izbaviti na desetine miliona radnika iz siromaštva (International Labour Organisation, 2012).

Društvena održivost

Društvena održivost se odnosi na društvene aktivnosti poduzete sa ciljem osiguravanja dobrog stanja zajednice i njene izdržljivosti. Ova vrsta održivosti se svodi na prepoznavanje i upravljanje učinaka po ljude, koji mogu biti pozitivni i negativni.

Postoje četiri osnovna principa društvene održivosti:

- jednakost i raznolikost,
- kvalitet života,
- društvena kohezija, i
- demokratija i upravljanje (Barron & Gauntlett, 2002).

Društveni problemi, poput borbe protiv siromaštva ili pružanje podrške u unapređenju mentalnog zdravlja su vrlo važni principi održivog razvoja, jer je konačni cilj SDG-a da poveže visoko-kvalitetan način života sa ekološkom održivosti.

Ove aktivnosti su važnije sada više nego ikad sa povećanjem ekstremnih vremenskih prilika i uticaja COVID-19, a koji su zajedno generirali veliku nejednakost i štetu po ljudsko zdravlje. Ekstremni vremenski uslovi poput uragana, suše, poplava i toplotnih valova direktno utiču na zdravlje milion ljudi širom svijeta. Klimatske promjene također povećavaju nesigurnost u dostupnosti hrani i vodi, te doprinose širenju bolesti sa životinja na ljude (Hinton, 2021).

Slika 7 - Fotografija Logan Weaver (2022), izvor: Unsplash

Kako je aktivizam mladih povezan sa društvenim ciljevima?

Kao što smo i ranije naučili, klimatske promjene i nedostatak aktivnosti u borbi protiv klimatskih promjena nesrazmjerno utiču na mentalno zdravlje mladih ljudi. Ovo je jedna od neuočljivih posljedica nedostatka djelovanja protiv klimatskih promjena - mladi ljudi pate fizički i mentalno od posljedica klimatskih promjena. Ovo je jedan od najvažnijih razloga zašto je društveni aktivizam najučestalija forma aktivizma među mladim ljudima.

Kampanje za važne društvene probleme kao što su poboljšanje ustanova za mentalno zdravlje, prava i jednakost, su vrlo popularne među mladim ljudima, jer su ovo problemi koji su za njih bitni. Omladinski aktivizam u poljima kao što su klimatske promjene, mentalno zdravlje i jednaka prava služi se društvenim medijima i video blogovima. Ovo omogućava mladim ljudima da dopru do šire publike i promovišu svoje poruke.

“Savjeti”

Promocija društvene održivosti često može izgledati kao izazovan zadatak, međutim u nastavku pročitajte neke od savjeta kako možete promovirati društvenu održivost u svom području djelovanja!

- ✓ **Pridružite se grupi lokalnih aktivista koji podržavaju društvene promjene**
 - Pronađite grupu u svojoj zajednici ili državi koja promoviše uticaj klimatskih promjena po društvene aspekte, poput zdravlja, dobrobiti, i siromaštva.
- ✓ **Radite za svoju zajednicu**
 - Da li vam ostane višak hrane koju biste inače bacili? Donirajte je lokalnoj narodnoj kuhinji! Ili imate višak odjeće koja vam više nije potrebna? Donirajte je lokalnoj humanitarnoj organizaciji!
- ✓ **Podižite svijest o uticaju klimatskih promjena po zdravlje i dobrobit**
 - Nije svaka zajednica podložna ekstremnim vremenskim promjenama, ali one koje jesu njima uvijek treba pomoć. Podizanje svijesti unutar vaše zajednice možete učiniti lično ili online, i pomoći će da ljudi kojima je to potrebno dobiju pomoć i resurse.

“Najbolje prakse”

Omladinac iz Kolumbije se bori protiv sječe šuma

2018. godine, 25 mladih Kolumbijaca podnijeli su prvu tužbu protiv države za njenu neaktivnost u borbi protiv klimatskih promjena i uticaja istih po buduće generacije. (Hinton, 2021). Oni su tvrdili da sječa šuma u kolumbijskom Amazonu koju je sprovodila vlada opasna po njihove živote i da narušava njihova ustavom zagarantovana prava poput prava na zdravlje, hranu i vodu. Pozvali su da se prekine sječa šuma u Kolumbiji, i da se osigura učešće građana u razvoju međugeneracijskog plana za amazonsku prašumu u Kolumbiji.

Slika 8 - Amazonska prašuma, Kolumbija;
izvor slike: Berend Leupen, Unsplash

Vrhovni sud Kolumbije je presudio u korist mladih ljudi, i naredio da se zaštiti kolumbijska prašuma, pozivajući na prestanak sječe u prašumi. Naredili su vladi da poduzme ozbiljne mjere kako bi zaštili prava budućih generacija u oblasti klimatskih promjena.

Pogledajte ovdje: <https://www.youtube.com/watch?v=6X1HRbS2g-Q> i <https://www.dejusticia.org/en/25-voices-against-deforestation/>

“Da li ste znali?”

Postoji veliki broj aplikacija koje su razvijene da vam pomognu prepoznati uticaj koji vaše aktivnosti i/ili izbori mogu imati po okolinu. Neki od njih su navedeni ispod

- [Kalkulator karbonskog otiska](#)
- [Kalkulator otiska](#)
- [Kalkulator otiska potrošnje vode](#)
- [Kalkulator otiska potrošača](#)
- [Kalkulator ekološkog otiska](#)
- [Kalkulator životnog stila](#)

Vrijeme je za djela!

Poznavanje uticaja kojeg vi imate po okolinu je jedan od najvažnijih koraka u borbi protiv klimatskih promjena. U ovoj aktivnosti, koristit ćete kalkulator za izračunavanje klimatskog uticaja, kako biste izračunali vaš uticaj po okolinu i napravili plan održivosti kojim biste poduzeli korake u smanjenju karbonskog otiska.

Prvi korak: Koristite <https://knowsdgs.irc.ec.europa.eu/cfc> kako biste analizirali svoj karbonski otisak.

Drug korak: Uz pomoć rezultata vašeg kviza o karbonskom otisku, isprobajte izazov "Anatomija klimatskih promjena" kako biste smanjili vaš karbonski otisak u roku od 15 dana! (pronađite ga ovdje: <https://www.anatomyofaction.org/>, vodič o tome koja aktivnost je u pitanju pronađite ovdje: <https://www.anatomyofaction.org/s/AnatomyofActionMINISocialMediaHOWTOUSEKitsep19.pdf>)

1

HRANA

- Iskoristite svu vašu hranu
- Zamjenite proteine životinjskog porijekla sa biljnim
- Uzgojite sami svoju hranu

2

STVARI

- Kupujte racionalno
- Kupujte pametno
- Izbacite jednokratne stvari

3

POKRENI SE

- Pazite na higijenu
- Ostanite aktivni
- Koristite prevozno sredstvo zajedno

4

NOVAC

- Štedite energiju u kući
- Investirajte etično
- Investirajte radi povećanja učinkovitosti

5

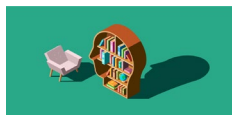
ZABAVA

- Uživajte u putovanju
- Ostanite znatiželjni
- Birajte koja iskustva želite

Kako završiti izazov Anatomija klimatskih promjena:

1. Izaberite jednu od aktivnosti na listi gore (ili čak nekoliko njih!)
2. Postavite na vaše društvene mreže aktivnost kojom ispunjavate određeni zadatak i napišite #AnatomyofAction
3. Označite 3 prijatelja kako biste ih izazvali da urade isto!

TEMA 3: UVOD U ODRŽIVI RAZVOJ: DEFINICIJA, ZNAČENJE I DIMENZIJE

Održivi razvoj je koncept koji se prvi put pojavio 1987. godine u publikaciji "Brundtland Report", dokument koji je nastao u okvirima djelovanja Svjetske komisije za okoliš i razvoj (WCED) a koji je upozorio na negativne posljedice globalizacije i ekonomskog razvoja po okolinu i pokušao pronaći rješenja za probleme koji su nastali industrijalizacijom i rastom

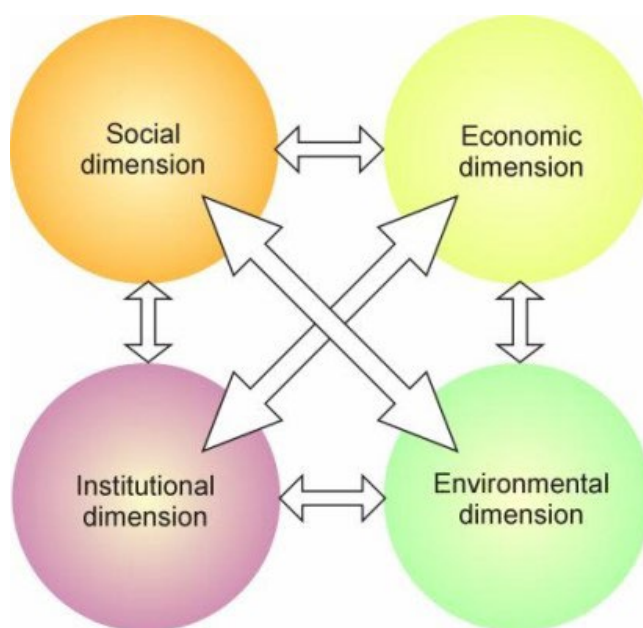
svjetske populacije. Međutim, koncept održivog razvoja je službeno nastao tek 1997. godine tokom održavanja "Zemaljskog samita" (La Cumbre de la Tierra) u Rio de Janeiro-u (Garett, 2020).

U skladu sa ovim, održivi razvoj možemo opisati kao tranziciju društva kakvog ga poznajemo u društvo koje ispoljava više poštovanja i prijateljski je nastrojeno prema životnoj sredini. Posebno u ovom slučaju možemo citirati definiciju Gro Harlem Brundtland-a, bivšeg Premijera Norveške, koji je opisao održivi razvoj kao (BBVA, bez autora):

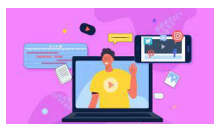
„Razvoj koji odgovara potrebama sadašnjice bez da kompromituje mogućnosti budućih generacija u ispunjenju njihovih potreba“

Generalno, postoje 4 tipa održivog razvoja, a koji se realizuju u sljedećim poljima:

- Ekonomska održivost koja ima za cilj da smanji ekstremno siromaštvo i da osigura svima jednake naknade za urađeni posao.
- Okolišna održivost koja ima za cilj da zaštiti prirodnu harmoniju planete, dok u isto vrijeme ograničava uticaj ljudskih aktivnosti po planetu.
- Društvena održivost, koja svima garantuje pristup resursima i osnovnim uslugama.
- **Politička održivost**, koja zahtjeva pravilno vodstvo koje će uzeti u razmatranje prethodne vrste održivosti: ekonomsku, okolišnu i društvenu.

Izvor: <https://www.eolss.net/eolss-inspiration.aspx>

Video

Pogledajte ove video materijale koji sažimaju glavne odlike održivog razvoja

<https://www.youtube.com/watch?v=FbAixkGvDNs>, <https://www.youtube.com/watch?v=-A3boe-LpHg>

Kao što možete primjetiti iz svega gore navedenog, održivi razvoj je prostor u kojem se preklapaju različite dimenzije (društvena, ekonomska i politička/institucionalna). Pored ovoga, postoji i nekoliko ključnih principa koji upravljaju održivim razvojem, sa akcentom na kontekst u kojem djeluje. Ovi ključni principi obuhvataju (Cohen, 2021;):

- Očuvanje ekosistema i biološke raznolikosti i poštivanje ograničenja živote sredine u kojoj živimo i radimo.

- Učešće u smislu da su ljudi odgovorni za postizanje održivog napretka uz razvijanje pozitivnog načina razmišljanja i ponašanja.
- Uloga edukacije i treninga u procesu održivosti je ključni faktor koji će voditi ka poštivanju ljudskih vrijednosti, usvajanju metoda održive proizvodnje i u očuvanju okoliša.
- Promocija dobrog upravljanja kao ključnog elementa u osiguranju uspješnosti održivih ekonomija.
- Odgovorno korištenje pouzdanih naučnih otkrića

<https://www.exploring-economics.org/en/discover/green-economy-and-sustainable-development-bringing/>

“Da li ste znali?”

- ✓ *Da li ste znali da je Kina najveći svjetski zagađivač, koja je 2020. godine ispuštala 9,9 miliona tona CO₂, praćena Sjedinjenim Američkim Državama, Indijom, Rusijom i Japanom?*¹
- ✓ *Da li ste znali da osvjetljenja sačinjavaju 15% svjetske upotrebe električne energije i da bi prelazak na LED svjetla produžilo i smanjilo upotrebu energije za 90%?*²
- ✓ *Da li ste znali da je pravo na čistu vodu za piće prvo prepoznato od strane Generalne skupštine UN-a i Vijeća za ljudska prava i postavljeno kao međunarodna obaveza 2010. godine?*³
- ✓ *Da li ste znali da bi se emisija karbona mogla smanjiti za 61% ukoliko bismo prešli na prehranu baziranu na namirnice biljnog porijekla?*⁴
- ✓ *Da li znate koja količina recikliranog papira može pomoći u postizanju ciljeva održivog razvoja? Recikliranjem jedne tone papira bi pomoglo u spašavanju 17 odraslih stabala, 7.000 galona vode, 2.7 kubnih metara površine deponija, i 380 galona nafte.*

TEMA 4: 17 DRUŠTVENO RAZVOJNIH CILJEVA (SDG)

¹ Klimatsko-trgovinski odnosi, “Koje zemlje su najveći svjetski zagađivači karbonom?”, 17. maj 2021. godina <https://climatetrade.com/which-countries-are-the-worlds-biggest-carbon-polluters/>

² Hylite, “Koje su koristi prelaska na LED osvjetljenja?”, <https://hyliteledlighting.com/2018/10/15/switch-to-led-lighting/>

³ Odjel Ujedinjenih nacija za ekonomska i socijalna pitanja (UNDESA), “Međunarodna decenija djelovanja ‘VODA ZA ŽIVOT’ 2005-2015, https://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml

⁴ Green Queen, “Nove studije otkrivaju da prehrana bazirana na namirnicama biljnog porijekla smanjuje emisiju karbona za 61%”, 29. august 2022.godine <https://www.greenqueen.com.hk/plant-based-diets-slash-carbon-emissions/>

Sa ciljem da se osigura balans između ekonomskog rasta, očuvanja životne sredine i društvene dobrobiti, Ujedinjene nacije su 2015. godine usvojile Agendu održivog razvoja 2030. Agenda uspostavlja ciljeve održivog razvoja, seriju zajedničkih ciljeva zaštite planete koji ujedno osiguravaju da balans između ishoda bude učinkovit.

Ratifikacijom Agende, države su se obavezale da uključe sva potrebna sredstva za njihovu realizaciju narednih 15 godina. Neophodno je spomenuti i da Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) ima za cilj da realizuje sljedećih 17 ciljeva⁵:

1. BEZ SIROMAŠTVA

⁵ Globalni ciljevi, "17 ciljeva", <https://www.globalgoals.org/goals/>

CILJ: Iskorijeniti siromaštvo u svim njegovim oblicima i svugdje do 2030

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Donirajte stvari koje više ne koristite (odjeću, igračke, namještaj...)
- ✓ Podržite kampanje tako što ćete prikupljati donacije za žrtve katastrofa
- ✓ Zagovarajte protiv siromaštva kako bi vas čulo što više ljudi

2. NULA POSTO GLADI

CILJ: Iskorijeniti glad, obezbjediti pristup hrani+unaprijediti prehranu i promovisati održivu poljoprivredu

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Pokušajte kupovati lokalnu/sezonsku hranu
- ✓ Tražite na svojim pijacama, te birajte plodove ili proizvode od autohtonih biljaka i životinja
- ✓ Pokušajte uzgojiti svoju hranu
- ✓ Ne bacajte hranu. Ukoliko vam ostane hrane, zamrznite je i pojedite drugi dan
- ✓ Kupujte voće i povrće koje je drugačijeg oblika/boje/veličine od ostalih kako biste spriječili da se neki "smiješni" komadi ne prodaju i propadnu
- ✓ Pokušajte smanjiti konzumiranje mesnih proizvoda jer mesna industrija ima veliki uticaj po okruženje

3. DOBRO ZDRAVLJE

CILJ: Osigurati zdrav način života i promovisati dobrobit za sve uzraste

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Birajte lokalnu nepererađenu organsku hranu
- ✓ Pažljivo birajte materijale koje vas okružuju, te koje oblačite i u kojima boravite, jer vještački materijali jako štetno utiču na vaše zdravlje
- ✓ Boravite što više u prirodi i štitite je od neodgovorog građenja
- ✓ Izaberite javni ekološki prevoz ili biciklo za svoj prevoz u gradu
- ✓ Borite se za čist zrak u zatvorenim objektima, posebno onim u kojim borave djeca
- ✓ Vakcinišite sebe i svoju djecu (ukoliko ih imate) kako biste spriječili bolesti za koje već postoji lijek
- ✓ Donirajte krv

- ✓ Pokušajte da postanete donor organa ili tkiva

4. KVALITETNO OBRAZOVANJE

CILJ: Osigurati inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje uz pomoć životnih mogućnosti za sve

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Donirajte knjige koje vam više ne trebaju kako biste obezbjedili da drugi ljudi imaju dostupne resurse
- ✓ Promovišite besplatne online kurseve i pokušajte ih sami napraviti
- ✓ Pokušajte obezbijediti vaše lokalne škole resursima koje nemaju
- ✓ Ponudite se da budete nekome mentor ili učitelj i pomozite im sa predmetima koje imaju problem usvojiti
- ✓ Promovišite iterdisciplinarnost i umrežavanje

5. JEDNAKOST SPOLOVA *Koje mjere vi možete poduzeti?*

CILJ: Postizanje jednakosti spolova i osnaživanje svih žena i djevojaka

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Podržavajte jednake plate muškaraca i žena (trenutno žene zarađuju 10 do 30% manje nego muškarci za iste poslove)
- ✓ Pokušajte prepoznati i izbjeći rodne stereotipove i osvijestite druge o tome kako da ih prepoznaju
- ✓ Poduzmite nešto kada vidite ili budete svjesni da se dešava rodno zasnovano nasilje
- ✓ Pronađite ženu mentora ili lidera
- ✓ Osigurajte da dijelite iste kućne poslove sa svojim partnerom

6. ČISTA VODA I SNABDIJEVANJE VODOM

CILJ: Osigurajte pristup dostupnoj, sigurnoj i kvalitetnoj pitkoj vodi

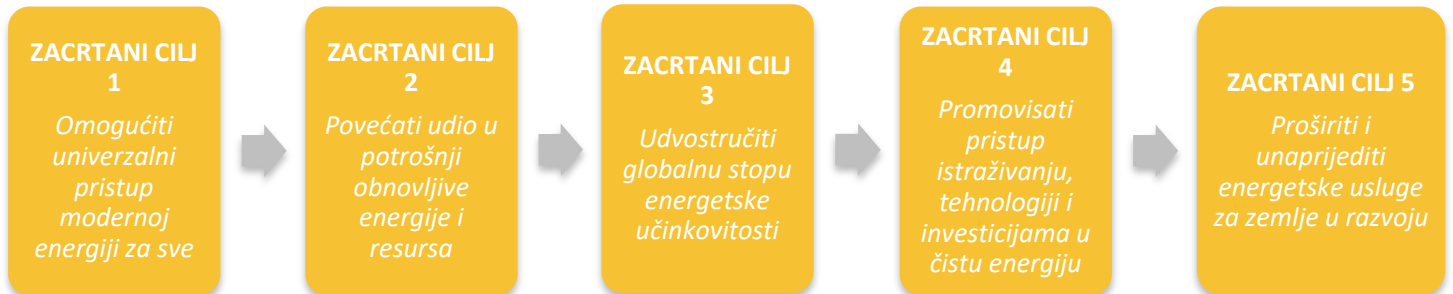

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Upoznajte ljude sa nedostatkom toaleta u mnogim zajednicama diljem svijeta
- ✓ Podignite svijest o problemima higijene u vašoj zajednici putem društvenih mreža ili drugim vidom kampanje
- ✓ Primijenite mjere kojima ćete pokušati smanjiti potrošnju vode kao što je kraće vrijeme tuširanja, zatvaranja česme kada perete zube i kada vam ne treba voda...
- ✓ Učestvujte u projektima čišćenja i zaštite voda
- ✓ Podržite projekte koji obezbjeđuju pravo na čistu vodu za sve

7. PRISTUPAČNA I ČISTA ENERGIJA

CILJ: Osigurajte pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve

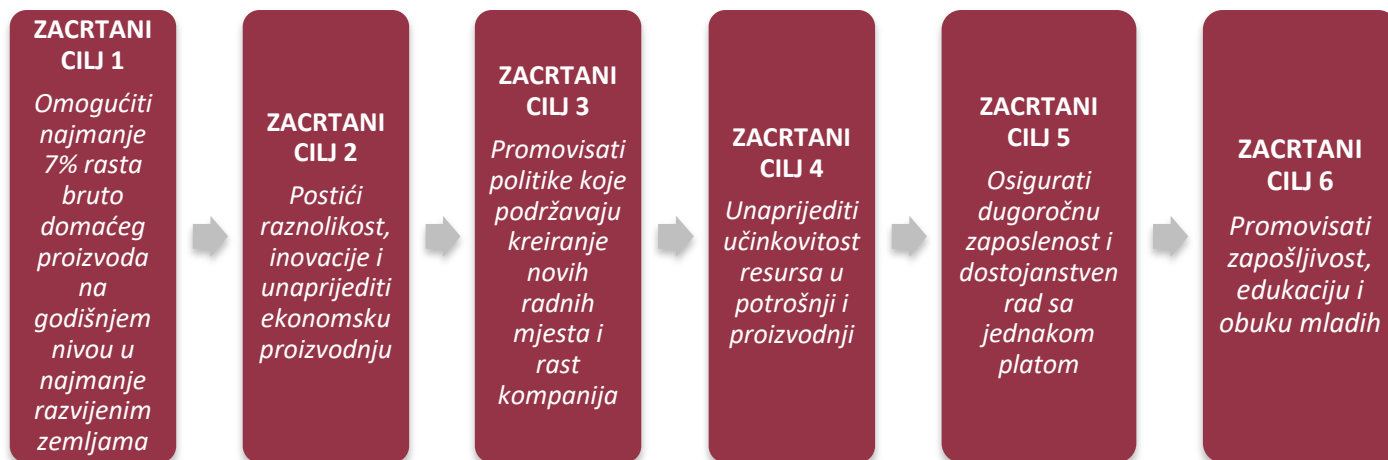

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Podržite projekte energetske efikasnosti na principima cirkularne ekonomije
- ✓ Pokušajte smanjiti upotrebu klima/grijalica. Držite ih isključene što je više moguće ili ih postavite na ugodnu temperaturu
- ✓ Isključite svjetla kad god ih ne koristite
- ✓ Pokušajte da kupujete kućanske aparate koji vam omogućavaju više opcija upotrebe
- ✓ Koristite obnovljivu energiju
- ✓ Pokušajte da izbjegavate upotrebu više aparata u isto vrijeme
- ✓ Istražite kako možete kroz svoju djelatnost smanjiti potrebe za transport i podržati lokalnu ekonomiju

8. POŠTEN POSAO I EKONOMSKI RAST

CILJ: Promovisati kontinuiran, inkluzivni i održivi ekonomski rast, produktivno zapošljavanje i dostojanstven posao za sve

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Kupujte pametno. Uzmite u obzir da kupovina jeftinih stvari može biti štetna po one koji ih proizvode
- ✓ Budite svjesni vaših radničkih prava
- ✓ Čitajte o radnicima u drugim državama i poslovnim praksama koje vam mogu biti interesantne i koje biste mogli implementirati u svojoj kompaniji
- ✓ Kupujte od lokalnih proizvođača a ne od velikih kompanija
- ✓ Budite hrabri da pokrenete svoj vlasitit startup na principima čistih inovoativnih tehnologija

9. INDUSTRIJA, INOVACIJA I INFRASTRUKTURA

CILJ: Izgraditi dugoročnu infrastrukturu, promovisati inkluzivnu industriju za sve i podržati inovacije

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Pomozite ljudima da imaju pristup internetu tako što ćete promovirati besplatne hot-spot-ove
- ✓ Organizirajte i učestvujte u Thin Tank takmičenjima koji podržavaju poduzetnički duh

10. SMANJENE NEJEDNAKOSTI

CILJ: Smanjiti nejednakost između i unutar zemalja

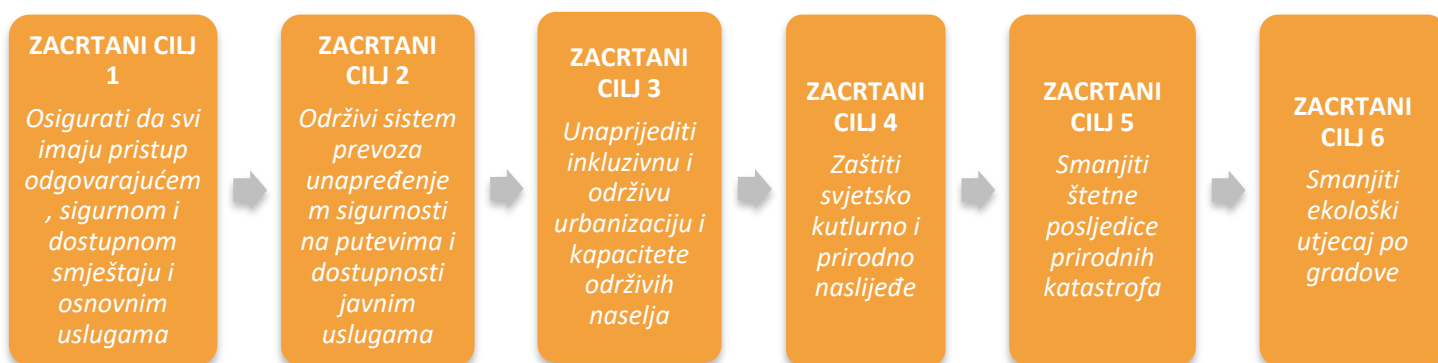

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Javno se protivite bilo kojoj vrsti diskriminacije. Svi su jednaki bez obzira na spol, rasu, seksualnu orijentaciju, tjelesni invaliditet i društveni status
- ✓ Predstavljajte manjine i obespravljene grupe u vladinim institucijama
- ✓ Posjetite lokalna skloništa, sirotišta ili centre za manjinske zajednice i organizujte događaje tokom kojih ćete razgovarati o važnosti gore navedenih prava
- ✓ Favorizujte inkluzivne kompanije
- ✓ Podržavajte migrante i izbjeglice kao na primjer, volontirajte u kampovima ili donirajte

11. ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE

CILJ: Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim

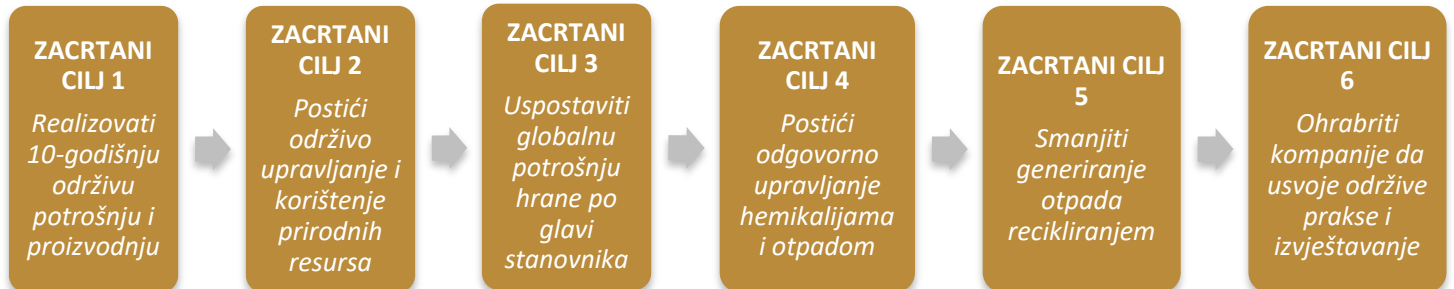

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Volontirajte u siromašnim naseljima u poslovima izgradnje zgrada, obnavljanju postojećih, postavljanju zelenih površina, čišćenju javnih prostora
- ✓ Pokušajte da kupujete, jedete i pijete u lokalnim naseljima kako biste podržali lokalni biznis
- ✓ Birajte lokalne lidere koji će podržati gore navedene ciljeve
- ✓ Pokušajte da idete na posao pješke, biciklom ili javnim transportom
- ✓ Doprinesite tako što ćete čistiti javne prostore

12. ODGOVORNA POTROŠNJA I PROIZVODNJA

CILJ: Osigurati održivu potrošnju i proizvodnju

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Pokušajte da kupujete proizvode sa manjom ambalažom
- ✓ Kupujte rabljene proizvode što češće možete
- ✓ Pokušajte da kupujete, jedete i pijete u lokalnim naseljima kako biste podržali lokalni biznis
- ✓ Istražite i kupujte od kompanija za koje znate da imaju održive prakse
- ✓ Preuzimate i koristite aplikacije kojima možete donirati preostalu hranu
- ✓ Koristite eko-vrećice kada idete u kupovinu
- ✓ Pridružite se peticiji i kampanjama kako biste eliminisali neodržive prakse nekih kompanija

13. KLIMATSKE PROMJENE

CILJ: Poduzmite hitne mjere kako biste se borili protiv klimatskih promjena i utjecaja

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Reciklirajte papir, staklo, plastiku, metal i stare aparate
- ✓ Kompostirajte ostatke hrane i smanjite utjecaj klimatskih promjena
- ✓ Birajte proizvode koji se mogu iznova koristiti, kao što su boce za vodu, vrećice
- ✓ Kupujte ekološke proizvode
- ✓ Vozite biciklo, idite pješke ili koristite javni prevoz
- ✓ Jedite manje mesnih proizvoda
- ✓ Smanjite upotrebu papira što je sada jednostavno uz upotrebu naprednih tehnologija
- ✓ Kompenzirajte vašu emisiju karbona

CILJ: Konzervacija i održivost okeana, mora i morski resursa za održivi razvoj

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Nemojte kupovati flaširanu vodu
- ✓ Smanjite upotrebu plastike
- ✓ Sprovedite kampanju o posljedicama upotrebe plastike po mora i okeane
- ✓ Organizujte projekte čišćenja rijeka, mora i okeana
- ✓ Kupujte lokalnu i certificiranu ribu, kao i od malih proizvođača u lokalnim samoposlugama i radnjama

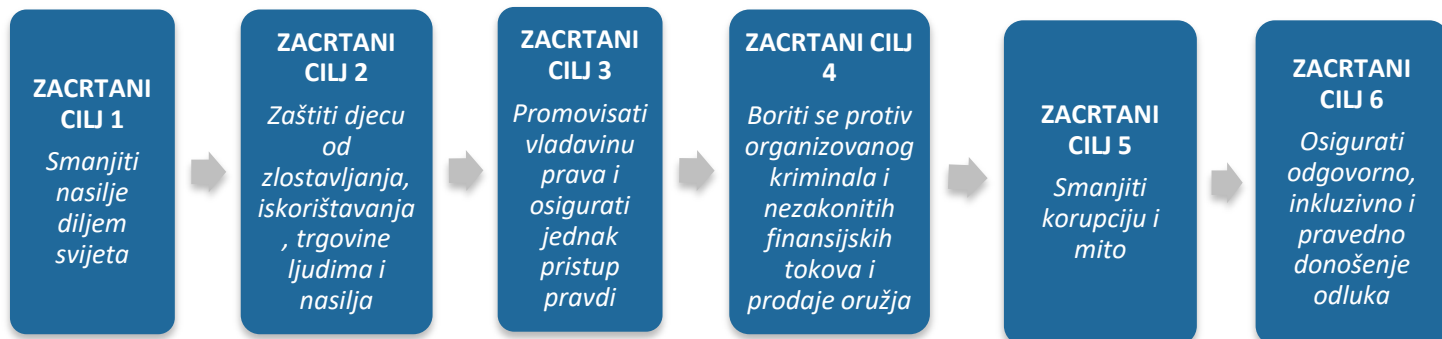
CILJ: Zaštita, obnova i promocija održivosti kopnenih ekosistema

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Smanjiti upotrebu papira tako što ćete izbjegavati printanje i umjesto toga koristite elektronske resurse
- ✓ Usvojite životinje umjesto da ih kupujete
- ✓ Pokušajte kupovati veganske proizvode koji nisu testirani na životinjama
- ✓ Reciklirajte recikliranja
- ✓ Čistite lokalne parkove i druge javne prostore
- ✓ Pokušajte spriječiti upotrebu pesticida

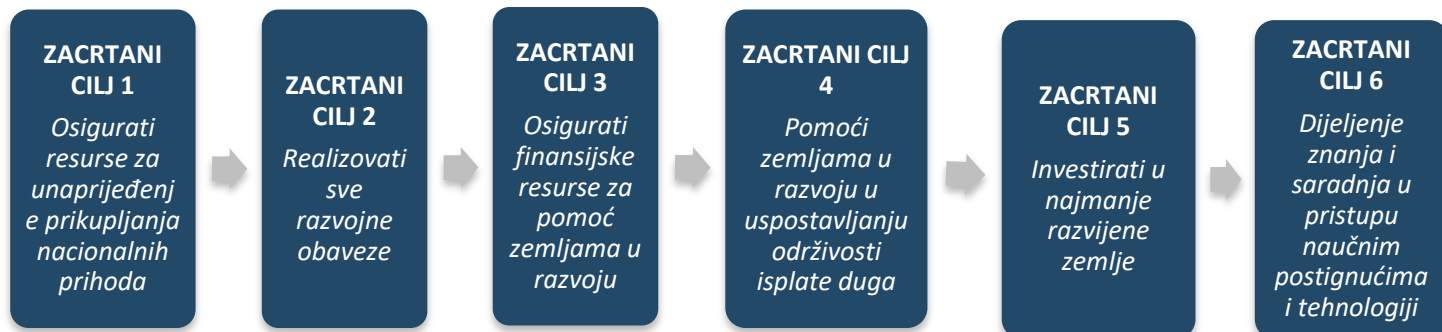
CILJ: Promocija mirnog i inkluzivnog društva za održivi razvoj

Koje mjere vi možete poduzeti?

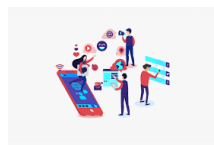
- ✓ *Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete*
- ✓ *Kupujte proizvode od izbjeglica*
- ✓ *Pomozite ženama i djevojkama u Ukrajini putem organizacije UN Žene*
- ✓ *Poduzmite aktivnosti koje će pomoći ukrajinskim zajednicama*
- ✓ *Glasajte za one stranke koje će na najbolji način adresirati ove ciljeve*
- ✓ *Uključite se u inicijative koje znate da nisu štetne po ljude ili planetu*

CILJ: Osnaživanje sredstava u realizaciji i oživljavanju globalnog partnerstva za održivi razvoj

Koje mjere vi možete poduzeti?

- ✓ Pronađite dobrotvornu organizaciju koja se bavi nekim od gore navedenih ciljeva i donirajte koliko možete
- ✓ Radite ili volontirajte u NVO-ima koji doprinose globalnim ciljevima
- ✓ Podržite izvoz tako što ćete kupovati proizvode zemalja u razvoju. Obratite pažnju na oznake Fair Trade na proizvodima

Dodatne informacije

Za više informacije o 17 ciljeva održivog razvoja, posjetite sljedeći link:

<https://sdgs.un.org/goals>

Vrijeme je za kviz!

Molimo vas da navedete par primjera gdje su vaše odluke/izbori imali negativan učinak po vaš karbonski otisak. Sada kada znate u kojoj mjeri vaše aktivnosti/izbori utiču po okruženje, opišite šta biste drugačije trebali raditi.

“Najbolje prakse”

Vrijeme je da teoriju isprobate u praksi. Da biste ovo postigli, izabrali smo za vas određeni broj najboljih praksi, koje je HelpDesk prepoznao kao takve diljem svijeta⁶:

1. Postoji **napredak u odredbama rudarstva u Mongoliji**, zahvaljujući učešću, ovo je praksa koja je zabilježena u SD cilju br. 15 'Život na kopnu'. Ovaj napredak je podržao Mongolski centar za ljudska prava i razvoj, koji je otkrio da ne postoje smjernice u procjenjivaju ekološke štete u njihovoj zemlji, i stoga u cilju javnog interesa i kroz strateške sudske sporove radio na a) procesu uvođenja mineralnih licenci, b) procjenjivanju uticaja po okoliš i c) rehabilitaciji zemlje.

Na ovom linku pročitajte više <https://sdghelpdesk.unescap.org/sites/default/files/2019-11/4.%20Better%20Environmental%20Regulation%20in%20the%20Mining%20Sector%20through%20Participation.pdf>

2. Kako bi doprinijeli učinkovitoj realizaciji SDG-a br. 14 'Život ispod vode', ribari su formirali Koaliciju komunalnog udruženja ribara (CMFA) kako bi se **“borili protiv nezakonitosti i degradacije prirodnih resursa”**. Na ovom linku pročitajte više <https://sdghelpdesk.unescap.org/sites/default/files/2019-11/1.%20COMFAS.pdf>
3. S ciljem učinkovite realizacije SDG br. 6 'Čista voda i snadbijevanje vodom', SDG 3 'Dobro zdravlje i dobrostanje' i SDG br. 11 'Održivi gradovi i zajednice', **dizajniraju se pametne funkcionalne ekološki prihvatljive površine za sakupljanje vode kako bi osigurale pitku vodu za stanovnike Indonezije**, gdje se vjeruje da oko 27 miliona od ukupno 260 miliona ljudi još uvijek nemaju pristup čistoj vodi. Na ovom linku pročitajte više <https://sdghelpdesk.unescap.org/sites/default/files/2020-08/Durham%20University%20Case%20Study%20SDG%20Help%20Desk%20Designing%20smart%20functionalised%20surfaces%20for%20water%20harvesting.pdf>

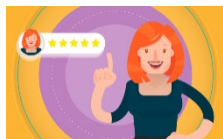
⁶ HelpDesk, “Najbolje prakse”, <https://sdghelpdesk.unescap.org/technical-assistance/best-practices>

Zaključak

Klimatske promjene su najveća kriza današnjice. One imaju ogroman učinak po cijelu planetu, i sada je vrijeme za djelovanje. Diljem svijeta, mladi ljudi poduzimaju određene korake koji su neophodni u održivom djelovanju kroz praktikovanje recikliranja, vožnje bicikla, i korištenja javnog prevoza. Istupanjem na ulice i korištenjem društvenih medija pokušavaju pozvati vlast da djeluje, uz upotrebu alata koji su njima dostupni promoviraju održivi način života i pozivaju da se uspostave zelene politike i ekonomija.

Mladi ljudi imaju aktivnu ulogu u vladanju klimatskih promjena i održivog razvoja. Važno je da svaka mlada osoba razumije važne efekte klimatskih promjena u svijetu, i moć njihovog glasa i platformi za uvođenje stvarnih promjena. Aktivnosti koje podržavaju cirkularnu ekonomiju i društvenu održivost su važan korak u poduzimanju svakodnevnih održivih aktivnosti.

Šta ste naučili?

U nastavku su pitanja za samoprocjenu kako biste testirali svoje znanje!

1. Klimatske promjene su proces
 - a. u kojem se naša planeta hladi
 - b. u kojem se naše vremenske prilike poboljšavaju
 - c. **u kojem se naša planeta zagrijava - klimatske promjene predstavljaju proces zagrijavanja naše planete, što uzrokuje ekstremne vremenske prilike**
 - d. u kojem se sunce zagrijava
2. Cirkularna ekonomija je model ponovne upotrebe i recikliranja postojećih proizvoda i materijala na što duži vremenski period. Tačno ili netačno?
 - a. **Tačno**
 - b. Netačno
3. Koje od dolje navedenih izjava ne predstavlja ključni princip društvene održivosti?
 - a. Društvena kohezija
 - b. **Energetska učinkovitost - energetska učinkovitost je princip zelene ekonomije**

- c. Kvalitet života
 - d. Demokratija i upravljanje
4. Ekonomska održivost znači generiranje poslovnih praksi koje su ekološki prihvatljive. Tačno ili netačno?
- a. **Tačno - ekonomska održivost znači da je postizanje ekološko prihvatljivih poslovnih praksi moguće kroz analizu trenutnih poslovnih praksi**
 - b. Netačno
5. Na sljedećem linku riješite slagalicu: <https://www.bookwidgets.com/play/8KJER7?>

REFERENCE

Birkmann, J., Krause, D., Setiadi, N. J., Suarez, D.-C., Welle, T., Wolfertz, J., . . . Radtke, K. (2011). *World Risk Report*. Berlin: Bundnis Entwicklung Hilft.

Bish, J. J. (2021, February 4). *Economic Sustainability Examples that Inspire Change*. Retrieved from Population Media Centre: <https://www.populationmedia.org/blog/economic-sustainability-examples-that-inspire-change>

BBVA, “¿Qué es el desarrollo sostenible? Del concepto a los objetivos”
<https://www.bbva.com/es/sostenibilidad/que-es-el-desarrollo-sostenible-del-concepto-a-los-objetivos/>

Campaign Asia-Pacific. (2021, April 23). *Which UN Sustainable Development Goals matter most to Gen Zs?* Retrieved from Campaign: <https://www.campaignasia.com/article/which-un-sustainable-development-goals-matter-most-to-gen-zs/469166>

Cohen, S. (2021) Understanding the Principles of Sustainable Development. Available at <https://interfaithsustain.com/principles-of-sustainable-development/>

Dockery, P., & Flanagan, L. (2018). *Generation for Change: Spotlight Report on Young People, the Sustainable Development Goals and Ireland*. Dublin: National Youth Council of Ireland.

Gambadatoun, G. (2021, January 31). *5 reasons that require young people to play a fundamental role in achieving the SDGs*. Retrieved from Blog4SDGs: <https://blog4sdgs.org/5-reasons-that-require-young-people-to-play-a-fundamental-role-in-achieving-the-sdgs/?lang=en>

Caroline Garrett, “Desarrollo sostenible: definición, objetivos y ejemplos”, 2020 <https://climate.selectra.com/es/que-es/desarrollo-sostenible>

Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R., Mayall, E., . . . van Susteren, L. (2021). *Young people's voice on climate anxiety, government betrayal and moral injury: a global phenomenon*. Bath: University of Bath.

Hinton, R. (2021). *Young People's Fight Against Climate Change: Actions We Can Take For Health and Well-Being*. Geneva: World Health Organisation.

International Labour Organisation. (2012). *Working Towards Sustainable Development*. Geneva: International Labour Organisation.

Long, J. (2021, October 27). *7 surprising facts to know about the circular economy for COP26*. Retrieved from World Economic Forum: <https://www.weforum.org/agenda/2021/10/7-surprising-facts-to-know-about-the-circular-economy-for-cop26/>

Sloam, J., Pickard, S., & Henn, M. (2022). 'Young People and Environmental Activism: The Transformation of Democratic Parties'. *Journal of Youth Studies*, 25(6), 683-691. doi:<https://doi.org/10.1080/13676261.2022.2056678>

UN Environment Programme. (2022). *Green Economy*. Retrieved from UN Environment Programme (UNEP): <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>

UNESCO. (2022). *Education for sustainable development*. Retrieved from UNESCO: <https://www.unesco.org/en/education/sustainable-development>

United Nations. (2017). *WORLD YOUTH REPORT: Youth and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations Publications.

United Nations. (2022). *What is Climate Change?* Retrieved from United Nations: Climate Action: <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

World Economic Forum. (2011). *World Risk Report* . Berlin: Bundnis Entwicklung Hilft.

Naziv projekta: Aktivno građanstvo za mlade jačanjem LIFECOMP kompetencija kroz inovativne nastavne alate i tehnike

Broj projekta: 2021-1-ES02-KA220-YOU-000028702

R1.T2 RAZVOJ MATERIJALA ZA OBUKU

MODUL 2: Uloga aktivnog građanstva u EU u podizanju svijesti o održivom razvoju

Aktivan građanin. (4. novembar 2018). [Slika]. UniDiversity. <http://rosaledauniversity3.blogspot.com/2018/11/active-citizen.html>

'Aktivno građanstvo počinje sa vizijom željenih ishoda i svjesnom primjenom duhovnih principa'

[Dennis Kucinich]

Pripremili

Sadržaj

Uvod	5
Tema 1: Uvod u aktivno građanstvo: definicija, značenje, ključni elementi i dimenzije	6
Tema 2: Glavne teorije o učešću mladih i njihovoj važnoj ulozi i uključivanju	10
Tema 3: Održivost i njena sistemska i ekološka vizija	14
Tema 4: Kompetencije i alati koji su neophodni da se značajno razvije učešće mladih i donesu promjene.....	18
Reference	25

Pojmovi

Ključne riječi	Opis
Aktivno građanstvo	Aktivno građanstvo znači uključivanje u rad zajednice i demokratiju na svim nivoima, od lokalne do nacionalne i globalne demokratije.
Aktivan građanin	Aktivan građanin promoviše kvalitet života u zajednici kroz političke i ne-političke procese, izgrađujući se kroz kombinaciju znanja, vještina, vrijednosti i motivacije kako bi napravio promjene u društvu.
Dimenzije aktivnog građanstva	Aktivno građanstvo ima četiri dimenzije koje su povezane sa praksama građanstva i koje sumiraju sociološke uslove predstavljane kao kapacitet (na koji se način ljudi mogu ponašati u skladu sa svojim pravima), povezanost (odnosi sa drugima), izazov (želja za dokazivanjem sebe tokom učešća) i kontekst (na koji način su ljudi svjesni svojih opcija tokom društvenih praksi) (Clarke and Missingham, 2009).
Održivost	Održivi razvoj zahtjeva integrisan pristup koji uzima u razmatranje okolišne probleme uz ekonomski razvoj. 1987. godine, Brundtland komisija Ujedinjenih nacija definisala je održivost kao “zadovoljavanje potreba sadašnjice bez da kompromituje mogućnosti budućih generacija u ispunjenju njihovih potreba”. Izvor: Ujedinjeni narodi. (bez autora). Održivost https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability
Održivi razvoj	Održivi razvoj znači zadovoljavanje potreba sadašnjice dok u isto vrijeme osigurava da buduće generacije mogu zadovoljiti svoje potrebe. Sastoji se od tri stuba: ekonomski, okolišni i društveni. Da bi se ostvario održivi razvoj, politike u ovom polju moraju raditi zajedno i podržavati jedni druge. 2015. godine svjetske vođe su usvojile Agendu 2030, i time 17 ciljeva održivog razvoja, uz 169 smjernica koje su predložili Ujedinjeni narodi. EU je imala ključnu ulogu u formiranju Agende 2030. EU i njene zemlje članice su u okviru svojih EU politika u potpunosti predane realizaciji Agende 2030 i njenih ciljeva održivog razvoja. Izvor: Održivi razvoj. (14. juli 2022). Trade. https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/sustainable-development_en#:~:text=Sustainable%20development%20means%20meeting%20the,together%20and%20support%20each%20other .
Održivi razvojni ciljevi (SDG)	Ciljevi održivog razvoja (SDG), također poznati kao i globalni ciljevi, usvojeni su od strane Ujedinjenih naroda 2015. godine kao univerzalni odgovor iskorjenjivanja siromaštva, zaštite planete, i osiguranja da do 2030. godine svi ljudi žive u miru i blagostanju. 17 SDG-ova su integrisani - oni prepoznaju činjenicu da aktivnosti u jednom polju utiču na ishode u drugom, i da razvoj mora da uspostavi balans između društvene, ekonomske i okolišne održivosti. Zemlje su se obavezale da će kao prioritet postaviti napredak za one koji su na samom kraju. SDG su kreirani kako bi iskorijenili siromaštvo, glad, SIDA-u, i diskriminaciju protiv žena i djevojčica. Izvor: <i>Ciljevi održivog razvoja Razvojni program Ujedinjenih nacija</i> . (bez autora). UNDP. https://www.undp.org/sustainable-development-goals
Sistemska razmišljanje	sveobuhvatan analitički pristup u shvatanju na koji način različiti elementi mogu biti u interakciji unutar jednog sistema ili strukture.

O snaživanje mladih	<p>O snaživanje mladih je proces u kojem se djeca i mladi ljudi ohrabruju da uvedu promjene u svoje živote. Ovo čine tako što govore o svojim problemima i poduzimaju određene aktivnosti kako bi unaprijedili pristup resursima i transformisali svoju svijest kroz njihova uvjerenja, vrijednosti i stavove. O snaživanje mladih ima za cilj da unaprijedi kvalitet života. O snaživanje mladih se postiže kroz učešće u programe osnaživanja mladih.</p> <p>Izvor: Šta znači osnaživanje mladih? (bez autora). Definicije. https://www.definitions.net/definition/youth+empowerment</p>
Učešće mladih	<p>Učešće je jedno od temeljnih prava. Ovo je jedan od vodećih principa Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, a koji se ponavlja u mnogim drugim konvencijama i deklaracijama. Kroz aktivno učešće, mladi ljudi se osnažuju da igraju ključnu ulogu u svom sopstvenom razvoju, kao i u razvoju njihove zajednice, što im pomaže da nauče neophodne životne vještine, usvoje znanje o ljudskim pravima i o građanstvu, i da promovišu pozitivne građanske aktivnosti. Da bi učinkovito učestvovali, mladi ljudi moraju imati odgovarajuće alate, kao što su informacije, edukacija i pristup njihovim građanskim pravima.</p> <p>Izvor: Ujedinjeni narodi. (bez autora). Učešće mladih https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-participation.pdf</p>

UVOD

Aktivno građanstvo predstavlja učešće u lokalnim zajednicama i sprovođenje demokratije na svim nivoima, od lokalnog do nacionalnog. Aktivno građanstvo može poprimiti oblik organizacije čišćenja ulica ili nečeg većeg poput učenja mladih ljudi o demokratskim vrijednostima, učešću i vještinama. Jedan od ključnih elemenata aktivnog građanstva je kreiranje zdravih zajednica.

Za sve vas koji polazete ovaj modul, nadamo se da će pomoći u stimulaciji aktivnog građanstva - u najširem smislu! Želimo razviti širu sliku aktivnog građanstva kroz povećanje aktivnog učešća u zajednici i detaljnije istraživanje aktivnog građanstva. Ovaj modul će adresirati definiciju, značenje, ključne elemente i dimenzije aktivnog građanstva i ulogu aktivnog građanina u podizanju svijesti održivog razvoja u EU. Šta više, obezbijedit će detalje o tome na koji način se služiti sistemskim razmišljanjem kako bi se analizirali društveni i/ili okolišni problemi i osigurala alternativna rješenja koji nadilaze sam problem i daju vam širu sliku.

Ciljevi učenja:

Znanje - Poslije ovog modula ćete biti:

- ✓ Svjesni šta je aktivno građanstvo i koji termini se vežu za taj pojam
- ✓ Upoznati sa holističkom vizijom održivosti i kako je ista povezana sa aktivnom građanstvom
- ✓ Svjesni da su SDG ciljevi ključna preteča aktivnog uključivanja građana, zajednica i drugih aktera
- ✓ Svjesni uloge civilnog društva i omladine u izgradnji budućnosti
- ✓ Upoznati sa teorijama učešća mladih i njihovog uključivanja

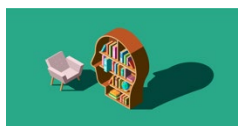
Vještine – Poslije ovog modula ćete moći:

- ✓ Odabrati i primijeniti određene alate u uključivanje mladih
- ✓ Razviti sistem koji podstiče razmišljanje o kompleksnim problemima omladine
- ✓ Obezbijediti različite primjere aktivnog građanstva

Kompetencije – Poslije ovog modula ćete biti:

- ✓ Sposobni razviti građansku odgovornost, uključiti i sprovesti aktivnosti ka rješavanju određenih problema
- ✓ U stanju nositi se sa nesigurnim situacijama u kojima ćete prepoznati višestruke, neograničene, alternativne i poželjne budućnosti koje mogu nastati zajedničkim radom.

TEMA 1: UVOD U AKTIVNO GRAĐANSTVO DEFINICIJA, ZNAČENJE, KLJUČNI ELEMENTI I DIMENZIJE

Pojam utjecajno uključivanje građana znači da angažman građanstva posjeduje moć u donošenju fleksibilnih odluka. Ove odluke se mogu donijeti kroz realizaciju velikog broja aktivnosti, kao što su glasanje, učešće u javnim raspravama, članstvo u gradskim odborima, i učešće u ispitivanjima javnog mjenja (Ahrari et al, 2014). Svaka kultura i zajednica ima drugačiju definiciju aktivnog građanstva, ali generalno sve ove definicije su uporedive. Na primjer, za zemlje Evrope, značenje se veže sa sposobnošću rješavanja savremenih problema i razumijevanja zajedničkih standarda i identiteta društvene i kulturološke globalizacije ([European Commission-Education and Training, 2010](#)). Što se tiče ključnih elemenata na kojima se temelji pojam općeg građanstva i posebno aktivnog građanstva, oni uključuju (Sociology group, 2017) i) element građanstva koji se sastoji od neophodnih prava za uspostavljanje ličnih sloboda; ii) politički element koji se odnosi na prava učešća u ispoljavanju političke moći; iii) društveni element koji se odnosi na mogućnost življenja u društvu u svojstvu civilizovane osobe u skladu sa standardima ekonomskog blagostanja i sigurnosti.

Dimenzije aktivnog građanstva

Prema Vijeću Evrope (2006) aktivno građanstvo se može predstaviti kroz četiri glavne dimenzije:

- ✓ **Politička dimenzija** gdje se građanstvo reflektuje kroz poznavanje političkog sistema i promociju demokratskih ponašanja i vještina učestvovanja
- ✓ **Društvena dimenzija** koja je povezana sa ponašanjem pojedinca u nevladinom okruženju. Ovaj element građanstva se može prepoznati analizom međusobne lojalnosti i solidarnosti među ljudima
- ✓ **Kulturna dimenzija** koju sačinjavaju zajedničko kulturno naslijeđe kojeg dijeli veliki broj ljudi, kao i osnovne vještine i zajednička historija (na primjer, jezičke kompetencije, vještine čitanja, itd.)
- ✓ **Ekonomska dimenzija** koja je direktno povezana sa tržištem rada. Ona obuhvata prava u radnom okruženju, ekonomske vještine, obuku

Generalno, postoje dva pristupa putem kojih osoba može shvatiti kontekst aktivnog građanstva. Prvi se odnosi na sociološke teorije, koje posvećuju više pažnje na pripremanju ljudi za nove poslove kroz njihovu socijalizaciju u svakoj životnoj fazi (Ahrari et al, 2014). Šta više, socijalizacija ima dvojaku svrhu koje su same po sebi u suprotnosti: jedna predviđa "uklapanje ljudi u društvene uloge" dok druga vodi ka "individualizaciji" ljudi. Suprotno od mišljenja sociologa koji svoju pažnju posvećuju na sociološke i strukturalne moći i okoliš u procesu socijalizacije, psihološke teorije često veću pažnju posvećuju na lični razvoj pojedinca i na koji način to utiče na ljude koji aktivno učestvuju u svojim zajednicama. Eguz& Kafandar (2020) u svom radu predviđaju da će kompetencije pojedinca odrediti aktivno građanstvo na način da će isto biti oblikovano njihovim znanjima, vještinama, ponašanjima i vrijednostima.

U cilju rezimiranja socioloških uslova, aktivno građanstvo se sastoji od četiri dimenzije koje su povezane sa građanskim praksama (Ahrari et al, 2014):

- **Kapacitet** koji se odnosi na način na koji ljudi djeluju poštujući svoja prava,
- **Povezanost** otkriva odnose koji ljudi grade međusobno,
- **Izazov** opisuje želju isticanja pojedinca tokom učešća, i
- **Kontekst** opisuje način na koji ljudi tokom društvenih praksi postaju svjesni različitih opcija

Slika 1: Dimenzija aktivnog građanstva (Jansen et al., 2006)

Svaka od gore navedenih stavova predstavlja jedinstven način na koji osoba može doprinijeti građanstvu. (Jansen *et al.*, 2006). Kao što je prikazano na slici 1, postoji veliki broj oblika društvenih ili javnih sfera za različita ponašanja aktivnog učešća. Ustvari, ovaj dijagram ilustrira značaj učešća za potrebe društvene integracije, i ulogu prepoznavanja u postizanju socijalne kohezije kroz razvoj odnosa koji ohrabruju i promovišu civilno učešće.

Kako postajemo aktivni građani?

Veliki broj istraživanja na temu građanstva naglašava ulogu kompetencija koje su ključne da neko postane aktivan građanin. Na koji način se ovo može postići? Kroz obuku koja se fokusira na unaprijeđenje znanja učesnika. Aktivne metode i tehnike učenja se često koriste, poput "učenje kroz djelovanje", "diskusije", ili "usvajanje vještina" kako bi njegovali građanske kompetencije učesnika obuka. Za postizanje boljih rezultata, potrebno je osigurati razmjenu praksi i iskustava između svih uključenih strana, uz osiguranje učinkovitog transfera znanja i promocije visoko kvalitetnog uključivanja i predanosti ne samo procesu obuke već i građanskog djelovanja u zajednici.

Ali zašto je važno da omladina nauči šta je to aktivno građanstvo?

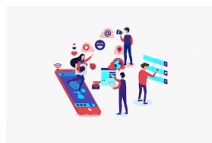
Od mladih ljudi se očekuje da posjeduju neophodno znanje o građanstvu kako bi imali aktivniju ulogu u svojim zajednicama. Aktivan građanin mora posjedovati neophodne vještine koji će unaprijediti njihovo učešće. Ove vještine su ključne za sve one koji žive u savremenom društvu, ali posebno za mlade ljude. Aktivno građanstvo se sve više obrađuje i u obrazovanju, zbog njegove rastuće važnosti ne samo kao komponenta cjeloživotnog učenja, već kao

Slika 2: Aktivno građanstvo (bez autora). [Slika].

<https://www.thesynergycentre.org/active-citizenship/>

i ključni element napretka mladih ljudi i blagostanja, zbog kojeg oni postaju agenti promjene u svojim zajednicama.

Dodatne informacije

Kao ključna komponenta strategije, aktivno građanstvo naglašava ideale, predstavničku demokratiju i građansko društvo. Na koji način pojam "aktivno građanstvo" možemo mjeriti:

Posjetite link [ovdje](https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/active-citizenship#:~:text=Examples%20of%20Active%20Citizenship,part%20in%20the%20democratic%20process,) <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/active-citizenship#:~:text=Examples%20of%20Active%20Citizenship,part%20in%20the%20democratic%20process,> kako biste naučili više o aktivnom građanstvu, primjerima aktivnog građanstva i zašto je važno biti aktivan građanin?

Također [ovdje](https://www.cmcaindia.org/5-ways-to-become-an-active-citizen-and-make-an-impact/) <https://www.cmcaindia.org/5-ways-to-become-an-active-citizen-and-make-an-impact/>, možete naučiti više o tome na koji način postati aktivan građanin.

Na ovom linku [ovdje](https://www.labsus.org/wp-content/uploads/images/M_images/MeasuringActiveCitizenship.pdf), https://www.labsus.org/wp-content/uploads/images/M_images/MeasuringActiveCitizenship.pdf možete naučiti više o definiciji i okvirima razvijanja indikatora od kojih je aktivno građanstvo sastoji, o procesu izgradnje ovih indikatora, i rezultatima indikatora diljem evropskih zemalja.

"Da li ste znali?"

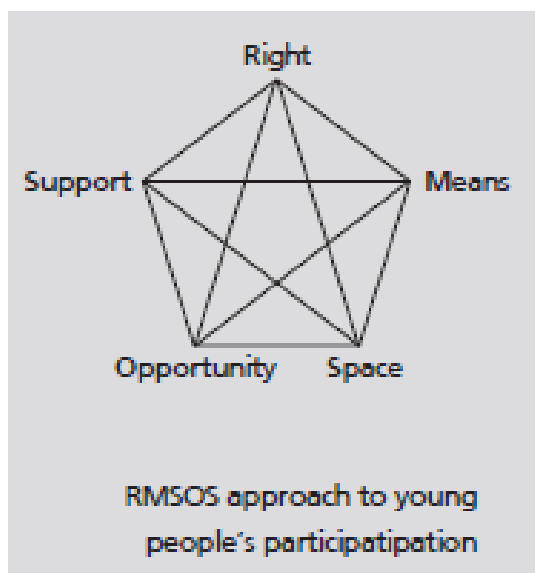
Da li ste znali da se u vašoj omladinskoj grupi, organizaciji i/ili školi i vaš glas može čuti?

Slika 3: RMSOS pristup

Možete učestvovati u omladinskom programu Vijeća Evrope. Omladinska politika Vijeća Evrope ima za cilj da ponudi mladim ljudima bez obzira na spol i seksualnu orijentaciju jednake prilike i iskustva koji će im omogućiti da steknu nova znanja, vještine i kompetencije koje su neophodne za njihovo učešće u svim nivoima društva.

'Učešće i aktivno građanstvo podrazumijeva posjedovanje prava, prostora i prilike, u kom pogledu je neophodno pružati im punu podršku, jačajući njihov utjecaj na odluke, kao i njihovo učešće u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva'.

Izvor: Vijeće Evrope (bez autora-). Građanstvo i učešće. Priručnik za edukaciju mladih ljudi o ljudskim pravima. <https://www.coe.int/en/web/compass/citizenship-and-participation#:~:text=Participation%20and%20active%20citizenship%20is,to%20building%20a%20better%20society.>

“Najbolje prakse”

Temelj aktivnog građanstva je volonterizam. Volonterizam predstavlja čin ljudske solidarnosti, osnaživanje, i aktivno građanstvo kako je opisano u izvještaju Ujedinjenih naroda 2011. godine. Volonterizam za organizacije koje obezbijavaju hranu ili medicinske potrepštine osobama u zaraćenim područjima i zemljama u razvoju, je jedna od prilika za one koji se zanimaju za svjetske probleme. One uključuju Oxfam International, [Međunarodni odbor Crvenog križa](#) i Doktore bez granica.

Drugi primjeri uključuju volontiranje u smještajima za beskućnike, donošenje namirnica ili lijekova susjedima koji se ne mogu kretati van svog doma, učešće na sastancima zajednice, ili uspostavljanje mreže za zagovaranje određenih politika. Smanjenjem količine otpada, čak i jednostavna aktivnost poput recikliranja može biti korisna po društvo.

Slika 4: Mladi diskutuju o volonterizmu i aktivnom građanstvu u sklopu dijaloga "Emerging Stronger Conversations". (31. oktobar 2020). [Slika]. <https://socsc.smu.edu.sg/news/2020/oct/31/youth-discuss-volunteering-active-citizenship-emerging-stronger-conversations>

Izvor: *Aktivno građanstvo* | *The Canadian Encyclopedia*. (31. oktobar 2019b). The Canadian Encyclopedia. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/active-citizenship#:~:text=Examples%20of%20Active%20Citizenship,part%20in%20the%20democratic%20process.>

“Savjeti”

Pazite na vaš ekološki otisak

Ne želite živjeti u zagađenoj noćnoj mori prepunoj smeća, a to ne žele ni vaši susjedi. Kao odgovornost pojedinca održavajte vašu zajednicu čistom i zdravom za sve. Smanjite količinu bespotrebne plastike ili kupovinu proizvoda koji se ne mogu reciklirati, pokušajte naći nešto što možete iznova koristiti, a ostalo reciklirajte! Ili možda da se pridružite #TrashTuesdays i izdvojite 10 minuta vremena u prikupljanju smeća dok ste vani u šetnji.

Preuzmite stvari u svoje ruke

Tako je, ovo ne zahtjeva dodatno vrijeme ili aktivnosti sa vaše strane. Ali da li imate posebne probleme koje strastveno želite promijeniti? Zašto onda ne napravite svoj građanski prijedlog? Pridružite se grupi istomišljenika, prikupite neophodne potpise kako biste uvrstili svoj plan u dnevni red vijeća, ili možda da se kandidujete za poziciju u samom vijeću? Pridružite se lokalnoj stranci, pomozite im u njihovoj kandidaturi za izbore u gradskom vijeću, ili se možda i sami kandidujte!

Načini na koje možete biti uključeni u građanske aktivnosti

Kao građani imamo više moći nego što mislimo. Ukoliko se udružimo, možemo značajno promijeniti i unaprijediti svoje zajednice i živote ljudi koji žive u njima. Počnimo odmah! Na koji način planirati početi?

Izvor: Lodewijckx, I. (8. novembar 2019). *Kako biti uključen građanin: 10 načina kako se uključiti*. CitizenLab's Blog. <https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement/10-easy-ways-to-be-a-more-engaged-citizen/>

Vrijeme je za kviz!

Vršnjačka aktivnost / grupni zadatak

Navedite probleme koji se ponekad dešavaju u vašoj zajednici i koji vam ne dozvoljavaju da budete aktivan građanin. Možete podijeliti svoju listu sa svojim vršnjacima ili u grupi kako biste napravili jednu sveobuhvatnu listu. Kao grupa, grupišite svoje probleme prema kategorijama.

Iskustva - vaša promatranja

Napišite par primjera gdje su vaše odluke/izbori negativno ili pozitivno uticali po vašu zajednicu. Sada kada znate u kojoj mjeri vaše aktivnosti/izbori utiču po širu zajednicu, opišite šta biste drugačije trebali uraditi.

TEMA 2: GLAVNE TEORIJE O UČEŠĆU MLADIH I NJIHOVOJ VAŽNOJ ULOZI I UKLJUČIVANJU

Strategije za ohrabrivanje uključivanja mladih ljudi su prikaz demokratije jedne nacije. Ukoliko se na učešće mladih ljudi gleda kao učešće u već postojećem sistemu bez prilike da se uvedu promjene u društvo, pojam demokratije nije potpun. Kako bi se promijenile kulture i postojeći načini razmišljanja, demokratske aktivnosti se trebaju sprovesti u saradnji sa ostalima (Poyntz 2009). Uključivanje mladih može unaprijediti javni život ukoliko su demokratski

mehanizmi koji to podržavaju razvijeni kako bi zadovoljili potrebe mladih ljudi i omogućiti njihovu interakciju sa odraslim društvom.

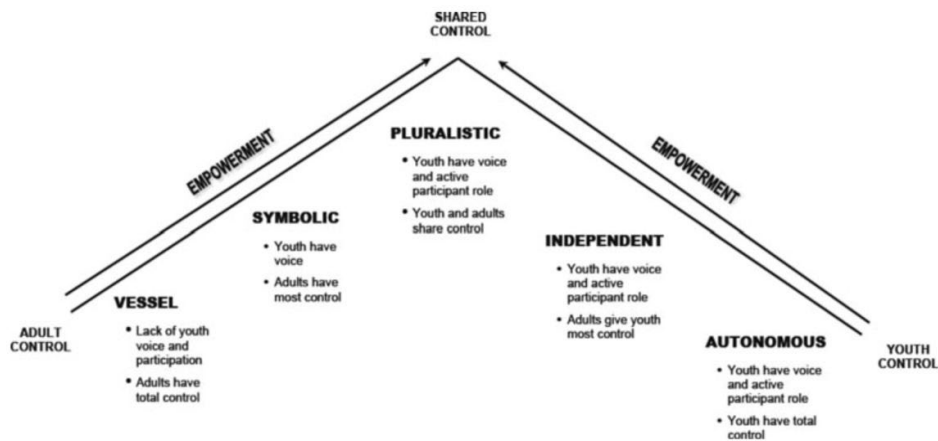
Video

Pogledajte ovaj edukativni video osnaživanja mladih:

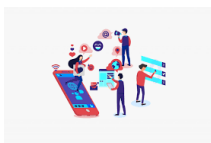
<https://www.youtube.com/watch?v=ZJnLaj7fRZg>

Tipologija piramide učešća mladih i njihovog osnaživanja (TYPE)

Postoji više modela koji promovišu učešće mladih i njihovo osnaživanje. Jedan od najpoznatijih modela koji opisuje učešće mladih i njihovo osnaživanje je takozvana "TYPE piramida" koju su predstavili Wong, Zimmerman i Parker (2010). Prema njihovom modelu, razlikujemo tri kategorije učešća - *kontrola odraslih*, *kontrola mladih*, i *zajednička kontrola* - a koje su predstavljene TYPE piramidom. Dok se zajednička kontrola nalazi iznad kontrole mladih i odraslih, što predlaže da se stepen dostizanja cilja među mladima i odraslima povećava dok u isto vrijeme samo učešće raste i kreira savršen oblik omladinsko-odrasle organizacije, kontrola odraslih i kontrola mladih se nalazi na istom nivou, što predlaže relativno jednake nivoe osnaživanja. Šta više, koncept je predstavljen u strukturi piramide kako bi "izbjegli pretpostavku da je uključivanje mladih idealno", što je često bilo pogrešno shvaćeno kada je bilo predstavljeno hijerarhijskim modelom osnaživanja i učešća.

Slika 2: TYPE piramida (Izvor: S. (5. novembar 2019). *Tipologija piramide učešća mladih i njihovog osnaživanja*. Organizacija učešća. <https://organizingengagement.org/models/typology-of-youth-participation-and-empowerment-pyramid/#:%7E:text=The%20typology%20of%20youth%20participation,positive%20youth%20development%20and%20empowerment>)

Dodatne informacije

Ukoliko želite da naučite nešto više o različitim modelima koji predstavljaju učešće mladih posjetite sljedeće linkove:

https://www.tnlcommunityfund.org.uk/media/insights/documents/headstart_evidence_briefing_participation_models.pdf?mtime=20220810164557&focall=None

https://www.studentscommission.ca/assets/pdf/en/publications/Youth-engagement-model_2008_e.pdf

<https://organizingengagement.org/models/building-blocks-of-engagement/>

Zašto je učešće mladih važno i zbog čega je teško ostvarljivo?

Mlađe generacije imaju jako veliki društveni uticaj. Statistike pokazuju da diljem svijeta živi 1.8 milijardi mladih ljudi uzrasta između 10 i 24 godine. Iako je broj mladih veliki, drugi faktori su ključni. Uz pomoć velikog broja promotivnih događaja, mnogi od njih su uključeni u političke diskusije i međunarodne pregovore. Nivo uključenosti mladih diljem svijeta nikad nije bio veći.

Mladi mogu imati pozitivan učinak ukoliko im se to obezbijedi. Postaju sposobniji, njihovi pogledi na svijet se formiraju, i njihova mišljenja i stavovi su pod utjecajem globalnih problema što uključuje zdravstvenu skrb, siromaštvo, ljudska prava, i nejednakost. Oni stiču bolje vještine rješavanja problema kroz učešće i značajne razgovore, a koji će im pomoći da se razviju u učinkovite vođe.

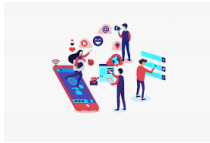
Pored toga, učešće mladih se smatra dugoročnijim i produktivnijim onda kada se odnosi na probleme regionalne i međunarodne prirode. Njihov originalni koncept podstiče društvenu transformaciju i proizvodi korisne učinke. Njihovo učešće ohrabruje društvenu interakciju i dalekosežnije razgovore. Izgradnja društvene kohezije u zajednicama gdje vladaju sukobi se može postići uključivanjem mlađih generacija u procese donošenja odluka.

Međutim, veliki broj prepreka sprječavaju mlade ljude u učestvovanju. Postoji par opcija da se mladi ljudi uključe i pristupe procesima donošenja odluka jer većina njih borave u zemljama slabijeg ekonomskog statusa. Teme im nisu zanimljive, i zbog toga ljudi nisu voljni da učestvuju u događajima gdje se to tipično od njih traži. Za njih proces uključivanja može biti dosadan i dugotrajan. Nejednakosti bazirane na rasi i spolu također mogu spriječiti učešće. Njihova sposobnost učešća također može biti otežana nedostatkom pristupa informacijama i odgovarajućim alatima koji podstiču učešće. Stoga, većina mladih ljudi nisu u mogućnosti da učestvuju u međunarodnim pregovorima i nemaju priliku da izraze svoje mišljenje i daju svoj doprinos u društvenoj sferi.

Izvor: Peng, Y. (6. novembar 2020). *Uključenost mladih: Zašto je važno?* WeSolve. <https://wesolve.app/youth-engagement-why-is-it-important/>

Slika 3: Uključenost mladih / *World Scouting*. (29. septembar 2019). SCOUTS for SDGs. <https://sdgs.scout.org/project/youth-engagement-12>

Dodatne informacije

Također posjetite, [ovaj link](https://circle.tufts.edu/understanding-youth-civic-engagement/why-it-important) <https://circle.tufts.edu/understanding-youth-civic-engagement/why-it-important> kako biste naučili više o tome zašto je građansko učešće mladih važno?

Također na, [ovom linku](https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4089/20200929_ParticipationStrategy_Online_Final_02.pdf) https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4089/20200929_ParticipationStrategy_Online_Final_02.pdf možete naučiti više o strategiji učešća mladih

“Da li ste znali?”

Da li ste znali da uključivanje mladih ili njihovo učešće predstavlja jednu od glavnih tehnika učinkovitog razvoja mladih? Ovo znači da doprinosima i prihvatanjem stručnih aspekata koji se odnose na svaku grupu i zajednički rad u donošenju odluka koje imaju utjecaj po obje grupe, mladi i odrasli formiraju partnerstvo koje je korisno za sve. Kako to ustvari izgleda? Da li mladi ljudi mogu biti na odgovornim pozicijama ili liderskim pozicijama upravnih i nadzornih odbora? Mladi ljudi mogu učestvovati u donošenju odluka, planiranju, i realizaciji odluka unutar kompanije ili zajednice na različite načine.

Zadržavanje mladih ljudi

Povećanje učešća na sastancima će zadržati mlade ljude. Oni zahtijevaju poštovanje od strane odraslih, koji će ih ujedno i saslušati. Mladi ljudi ovo stalno ponavljaju u svim svojim projektima. Oni su spremni da daju svoj doprinos i posjeduju svoja različita gledišta. Oni žele da se pitaju i da se prema njima ozbiljno ophodi. Odrasli bi trebali također uzeti u razmatranje svoje stavove i ponašanja, posebno na koji način voditi interakciju sa djecom. Stepem mladih koji ostanu uključeni je značajno uvjetovan njihovim stavovima, načinom kako ih oni iznose, i koji govor tijela ispoljavaju.

Izvor: *Jačanje uključenosti mladih*. (februar, 2004). Act for Youth.
https://www.actforyouth.net/resources/pm/pm_strengthenyouthinvolv_0204.cfm

“Savjeti”

Odakle početi?

Najvažnija tačka početka je strategija kojom ste vi i vaši vršnjaci zadovoljni i za koju vi mislite da može imati utjecaj u vašem susjedstvu.

Vaša "zajednica" se može sastojati od vaše škole, roditelja djece koja je pohađaju, stanovnika vašeg susjedstva, lokalnih poslovnih jedinica, lokalne vjerske organizacije, ili lokalnih sportskih timova. Koji god pristup izaberete, bit će jednostavnije osvojiti povjerenje vaše publike ukoliko usmjerite kampanje pomoći vašoj zajednici prema ljudima koji su vaši poznanici i sa kojima imate poslovne veze.

Izvor: *Vodič za mlade i klimatske promjene - djelujte!* (bez autora). Vodič za mlade i klimatske promjene.
<https://sites.google.com/tdsb.on.ca/youthclimateactionguide/take-action>

Vrijeme je za kviz!

Aktivnosti bazirane na iskustvima

Napišite par primjera gdje su vaše odluke/izbori negativno ili pozitivno utjecali po vašu zajednicu. Sada kada znate u kojoj mjeri vaše aktivnosti/izbori utječu na odluke, opišite šta biste drugačije trebali uraditi?

TEMA 3: ODRŽIVOST I NJEGOVA EKOLOŠKO-SISTEMSKA VIZIJA

Održivost se odnosi na zadovoljavanje vaših potreba bez negativnog učinka na kapacitete predstojećih generacija u njihovom ispunjavanju ciljeva. Pored prirodnih resursa, potrebni su nam društveni i ekonomski resursi. Održivost nije samo aktivizam za očuvanje okoliša. Koncepti održivosti podrazumijevaju i društveni i ekonomski razvoj.

Jedinstvena mapa puta za postizanje mira i napretka za sve ljude na planeti, kako u sadašnjici tako i u budućnosti, je predstavljena u [2030 agendi za održivi razvoj](#), a koji je prihvaćen on strane država članica Ujedinjenih naroda, 2015. godine. U samom središtu se nalazi 17 ciljeva održivog razvoja (SDG), koji predstavljaju hitan poziv za sve nacije - razvijene i u razvoju - za globalno partnerstvo. Oni shvataju da su u borbi protiv siromaštva i drugim nedostatnim oblicima života potrebne politike koje osnažuju zdravlje i edukaciju, smanjuju nejednakosti, promovišu ekonomski rast, bore se protiv klimatskih promjena, i traže načine zaštite naših okeana i šuma. Za više informacija o ovoj temi pogledajte Modul 1 - Klimatske promjene i održivi razvoj.

Generalno prepoznajemo tri dimenzije održivosti:

✓ Okolišna održivost

Svi okolišni sistemi moraju biti u balansu uz održavanje ekološkog integriteta, dok ljudi iskorištavaju prirodne resurse na onoj razini koja im dozvoljava da budu obnovljivi.

✓ Ekonomska održivost

Diljem svijeta, ljudske zajednice mogu ostati autonomne i imaju pristup neophodnim resursima, kako materijalnim tako i nematerijalnim. Ekonomski sistemi funkcionišu normalno, i svi imaju pristup aktivnostima koje su stabilni izvori prihoda.

✓ Društvena održivost

Svi ljudi imaju mogu imati pristup univerzalnim ljudskim pravima i osnovnim životnim potrebama ukoliko imaju pristup dovoljnom broju resursa da održe bezbjedan i zdrav način života za svoje porodice i zajednice. Pravedne vođe omogućavaju poštovanje ličnih, radnih, i kulturnih prava u zdravim zajednicama i da su svi zaštićeni od diskriminacije.

Koje su namjere SDG-ova?

Milenijski razvojni ciljevi (MDG-ovi) su služili kao okvir ključnog razvoja između 2000. i 2015. godine, i bili su uspješni u mnogim područjima, uključujući smanjivanje nivoa siromaštva i unaprijeđenja zdravlja i obrazovanja u siromašnim nacijama. Ciljevi održivog razvoja (SDG-ovi), koji su naslijedili Milenijske razvojne ciljeve (MDG-ove) tako što su prihvatili širok dijapazon međusobno povezanih tema u ekonomskim, društvenim i okolišnim dimenzijama održivog razvoja, se nadograđuju izazovima koji se moraju adresirati kako bi se iskorijenilo siromaštvo.

SDG-ovi su razvijeni procesom koji možda predstavlja jedan od najinkluzivnijih procesa u historiji UN-a, uzimajući u obzir važne informacije iz svih društvenih sektora i geografskih lokacija. Više od 1.500 poslovnih subjekata dalo je doprinos u vidu sugestija i preporuka kroz UN Global Compact inicijativu. Ciljevi su primjenjivi kako na bogate tako i na zemlje u razvoju. Predviđeno je da vlasti iste obrade u svojim nacionalnim akcionim planovima, programima, i inicijativama koje uzimaju u razmatranje razne kapacitete i realnosti koje postoje u svakoj naciji.

SDG-ovi imaju za cilj da ujedine veliki broj organizacija i formiraju ciljeve i aspiracije za inicijative održivog razvoja unutar zajedničkog okvira, iako one primarno ciljaju vladajuće strukture. SDG-ovi, iznad svega, priznaju ključne uloge koje poslovni subjekti mogu i moraju ispuniti u njihovom ostvarivanju.

Agenda 2030 za održivi razvoj, koja teži da održivoj budućnosti, uključuje SDG ciljeve kao njenu ključnu komponentu.

Ova agenda ima za cilj da adresira najveće probleme u oblastima pravde, siromaštva, nejednakosti i okoliša. Temelji se na pretpostavkama da:

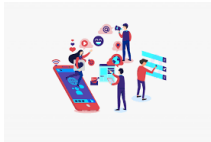
- ✓ Zaštita okoliša, društveni i ekonomski napredak, se ne mogu razdvojiti i moraju se tretirati zajedno. Mora se raditi na ostvarivanju svih SDG-ova zajedno, jer su oni svi međusobno povezani.
- ✓ Da bismo promijenili svoje globalno društvo, više aktera (uključujući vlasti, korporacije, i civilno društvo) mora raditi skupa. SDG-ovi predstavljaju ujedinenje raznih aktera vođenih jednim ciljem. 17. cilj održivog razvoja je značajan u ovom pogledu jer on isključivo naglašava potrebu za novom međusektorskom i više partnerskom saradnjom. Bez toga, bit će nemoguće u potpunosti ispuniti cilj rješavanja najvećih svjetskih problema.

Slika 1: Društveni razvoj za održivi razvoj. (bez autora). [Slika]. United Nations.

<https://www.un.org/development/desa/dspd/2030agenda>

Iz svega gore navedenog, shvatit ćete da aktivno građanstvo predstavlja glavnu pokretačku snagu čovječanstva u postizanju ovih ciljeva. Ukoliko građani ne vode računa o svojim zajednicama, a njihovi saradnici ne pokušaju promijeniti način rada, u pogledu ekološke, društvene i ekonomske održivosti sa ciljem iskorjenjivanja siromaštva, nepravde za sve ljude, onda je bez ikakve sumnje ovaj koncept suđen na propast.

Dodatne informacije

Također posjetite, https://www.dev-practitioners.eu/media/key_documents/21252030_Agenda_for_Sustainable_Development_web.pdf, kako biste naučili više o Agendi 2030 održivog razvoja

Također pogledajte, [ovaj video https://www.youtube.com/watch?v=OXTBYMfZyrM](https://www.youtube.com/watch?v=OXTBYMfZyrM) Ujedinjenih naroda koji se tiče 17 SDG-ova

Video

Pogledajte, [ovaj ted razgovor https://www.youtube.com/watch?v=o08ykAqLOxk](https://www.youtube.com/watch?v=o08ykAqLOxk) Michael Green-a, koji govori na koji način možete svijet učiniti boljim mjestom do 2030. godine

Pogledajte, [ovaj video https://www.youtube.com/watch?v=3WODX8fyRHA](https://www.youtube.com/watch?v=3WODX8fyRHA) o tome šta je održivi razvoj

“Da li ste znali?”

Da li ste znali, da su znakovi "Go Green" koje možete primjetiti na raznim radnjama i izlozima više od same fraze? "Go Green", kao i druge kampanje podizanja svijesti o okolišu, imaju za cilj da podstaknu čovječanstvo u poduzimanju proaktivnih koraka u zaštiti okoliša. U biti, očuvanje održivosti planete i njen opstanak za buduće generacije je moralna dužnost svih ljudi. Pretpostavka je da bez ljudske pomoći, čovječanstvo kao cjelina neće biti moguće još dugo izdržati na ovoj planeti. A kako je većina ekološke štete uzrokovana ljudskom rukom, samo bolje i racionalnije odluke mogu promijeniti stanje planete, pa samim tim i stanje čovječanstva. Kao rezultat, na nama je da promijenimo svoje ponašanje i razvijemo bolje načine tretiranja okoliša.

Biti svjesniji o važnosti okoliša i podučavanja drugih o istom, su dva najbolja načina proaktivnog djelovanja. Shvatanje na koji način naše ponašanje utiče po okolinu će omogućiti da promijenimo naše ponašanje, što neće samo spasiti planetu, već i čovječanstvo.

Izvor: HEART WATER. (21. septembar 2021). *Heart Water - Environmental Awareness: Save the Planet.*

<https://drinkheartwater.com/blog/environmental-awareness>

Slika 2: Svijest o zaštiti okoliša. (16. januar 2020). [Slika]. EPALE. <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/epale-focus-environmental-awareness-and-protection>

“Savjeti”

Budite promjena koju želite vidjeti u svijetu. 6 načina podizanja svijesti o ekološkim problemima:

- Učestvujte na protestima
- Koristite društvene mreže
- Kontaktirajte izabrane službenike
- Preporučite knjige i filmove
- Budite susretljiviji
- Pišite članke i pravite video materijale

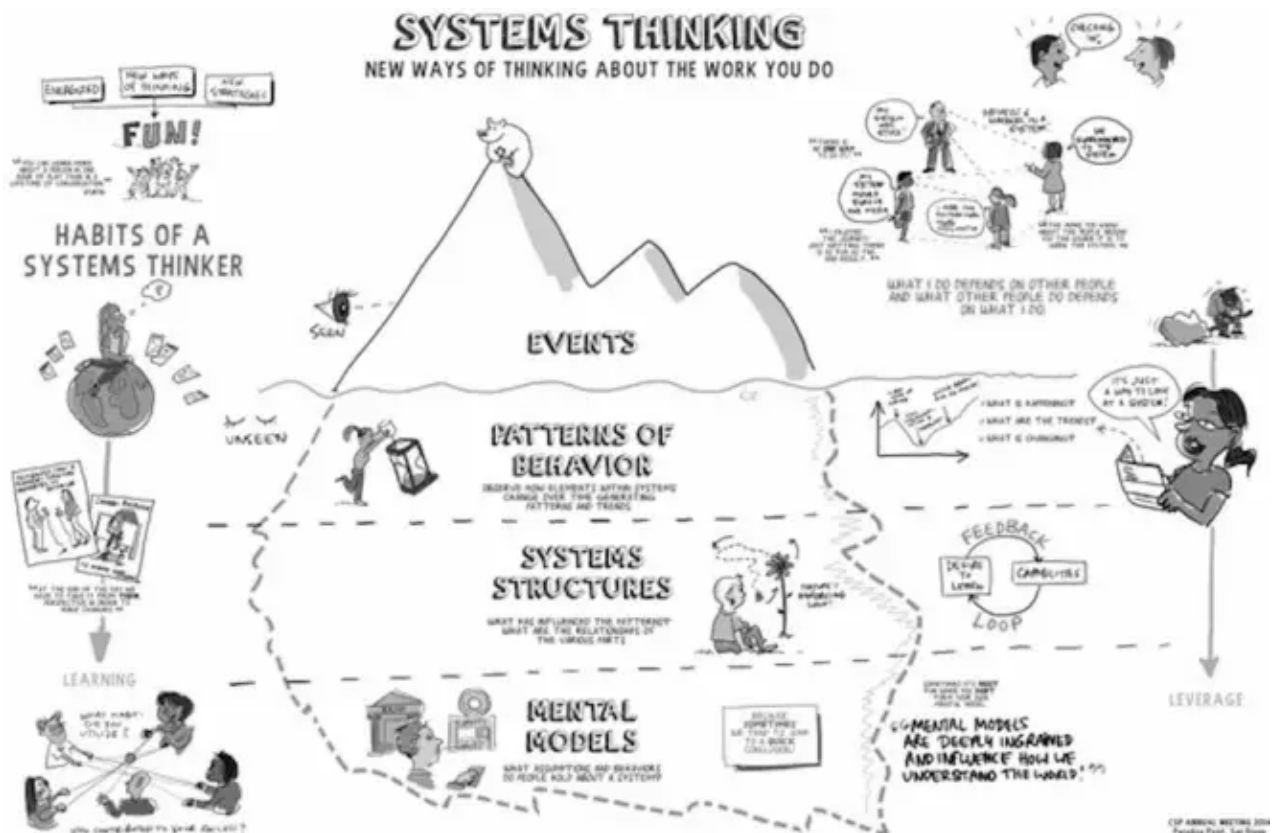
TEMA 4: KOMPETENCIJE I ALATI KOJI SU NEOPHODNI DA SE ZNAČAJNO RAZVIJE UČEŠĆE MLADIH I DA SE DONESU PROMJENE

Kao što je već rečeno, postoji nekoliko ključnih elemenata koji se sastoji od ključnih faktora koji vode ka očuvanju kompetencija aktivnog građanstva kod mladih. Prvenstveno, mladi trebaju da se osjećaju uključenim u aktivnosti zajednice i u društvenoj misiji, tako što će aktivno učestvovati u aktivnostima koje se njih tiču. Ali da bi se ovo desilo, mladi moraju znati prepoznati probleme tako što će analizirati svaku komponentu i/ili faktor koji utiče na njih. Kako bi pristupili takvoj analizi, mladi trebaju da razviju svoje vještine sistemskog razmišljanja.

Možete li opisati svojim riječima proces sistemskog razmišljanja?

"Sistemsko razmišljanje" je sveobuhvatan analitički pristup u shvatanju načina interakcije različitih elemenata unutar jednog sistema ili strukture. Međutim, samo istraživanje/analiza dijela sistema sigurno ne može obezbijediti vrijedne rezultate, jer ovaj dio se ne može raditi samostalno. Ovaj proces je pod utjecajem drugih dijelova sistema koji su međusobno povezani i koji sačinjavaju sistem kao jednu cjelinu.

Izvor: <https://aventislearning.com/what-is-systems-thinking/>

Video

Ukoliko želite naučiti na koji način sistem funkcionise, molimo vas pogledajte sljedeći video [na ovom linku](https://www.youtube.com/watch?v=GPW0j2Bo_eY) https://www.youtube.com/watch?v=GPW0j2Bo_eY

Također i ovdje pogledajte video [Priča o sistemu](#)

Ali zašto je sistemsko razmišljanje važno?

Primarna prednost ovakvog sistema nam pruža saznanje da ne postoji jedno rješenje za sve probleme. Umjesto toga naglašava da ljudi imaju priliku da izaberu između raznih rješenja kroz različite perspektive i pristupe. Međutim, ono što mora biti jasno je da će sva predložena rješenja imati kako negativan tako i pozitivan utjecaj, koji može biti od velike ili manje važnosti po druge dijelove sistema. Ali bez sumnje, procedura nam pomaže da proširimo naša razmišljanja i/ili pričamo o problemima na novi i drugačiji način.

Postoji pet ključnih principa koji definiraju sistemsko razmišljanje (Aventis Learning Group, 2020):

- ✓ Ono promovise razmišljanje "široke slike"
- ✓ Ono pomaže balansirati između kratkoročnih i dugoročnih perspektiva
- ✓ Ono proepoznaje dinamičku, složenu, i zavisnu prirodu sistema
- ✓ Ono uzima u razmatranje ne samo mjerljive, već i nemjerljive faktore
- ✓ Ono nas podsjeća na to da smo svi dio sistema u kojem zajedno djelujemo i da svi imamo utjecaj na sisteme koji imaju utjecaj na nas

Na sljedećem prikazu vidjet ćete razlike između lineranog i sistemskog razmišljanja.

LINEAR VS. SYSTEMS THINKING	
Linear Thinkers	Systems Thinkers
Break things into component pieces	Are concerned with the whole
Are concerned with content	Are concerned with process
Try to fix symptoms	Are concerned with the underlying dynamics
Are concerned with assigning blame	Try to identify patterns
Try to control chaos to create order	Try to find patterns amid the chaos
Care only about the content of communication	Care about content but are more attentive to interactions and patterns of communication
Believe organizations are predictable and orderly	Believe organizations are unpredictable in a chaotic environment

Izvor: <https://itchronicles.com/technology/systems-thinking-the-vocabulary-tools-and-theory/>

Dodatne informacije

Ukoliko želite naučiti nešto više, pročitajte naredni članak o [Sistemskom razmišljanju: Vokabular, alati i teorija](#)

“Savjeti”

Da biste primijenili pristup sistemskog razmišljanja, trebate pratiti dolje ispod predstavljene korake:

- ✓ Prvi korak: Počnite od promatranja društvenog problema
- ✓ Drugi korak: Prepoznajte i analizirajte problem
- ✓ Treći korak: Napravite listu mogućih intervencija koje mijenjaju povezanost različitih elemenata ili mijenjaju brzinu interakcije
- ✓ Četvrti korak: Primijenite rješenja počevši od najočiglednijeg do onog koji najbolje odgovara
- ✓ Peti korak: Prikupite povratne informacije i evaluirajte rezultate
- ✓ Šesti korak: Nastavite sa procesom unapređivanja

Izvor: <https://uk.indeed.com/career-advice/career-development/systemic-thinking>

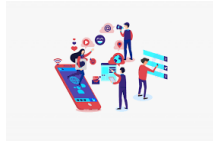

“Da li ste znali?”

Postoji šest moćnih alata koji vam mogu pomoći da primijenite pristup sistemskog razmišljanja

Type	Tool	Definition
Visual tools	Actor mapping	An actor map is a visual depiction of the key organizations and/or individuals that make up a system, including those directly affected by the system as well as those whose actions influence the system.
	Trend mapping	A trend map is a visual depiction of relevant trends influencing the system on a given topic. It is developed using the collective knowledge and experience of a group of people familiar with a given system and its context.
	Timeline mapping	Timeline mapping is the process of arranging important investments, events, actions, activities, achievements, and other milestones in chronological order, to observe them in temporal relationship to one another and to key contextual factors (e.g., social, economic, political, cultural events and trends).
	Ecocycle mapping	The concept of an ecocycle draws on biological research into the closed loop system of development, conservation, destruction, and renewal that is seen in natural (ecological) systems. The ecocycle framework is a visual depiction of where on the ecocycle different programs or even parts of an organization are currently operating.
Conversational tools	Appreciative inquiry	Appreciative Inquiry is the study and exploration of what gives life to human systems when they function at their best. This approach to personal change and organization change is based on the assumption that questions and dialogue about strengths, successes, values, hopes, and dreams are themselves transformational. Appreciative Inquiry suggests that human organizing and change, at its best, is a relational process of inquiry, grounded in affirmation and appreciation.
	World Café method	The World Café method is designed to create a safe, welcoming environment in which to intentionally connect multiple ideas and perspectives on a topic by engaging participants in several rounds of small-group conversation.

Izvor: <https://www.fsg.org/blog/tools-supporting-systems-thinking-and-change/>

Dodatne informacije

Ukoliko želite naučiti nešto više, pročitajte naredni članak o [Novi alat sistemskog razmišljanja: Ciklus eko mapiranja](https://www.fsg.org/blog/new-systems-thinking-tool-ecocycle-mapping/)

Video

Ukoliko želite naučiti na koji način sistem funkcionise, molimo vas pogledajte sljedeći video materijal o alatu [Ciklus eko mapiranja](https://www.youtube.com/watch?v=MmtgbDmEx4E)

<https://www.youtube.com/watch?v=MmtgbDmEx4E>

Također i ovdje pogledajte video [World Cafe Metoda](https://www.youtube.com/watch?v=0d0Gybg-l0) <https://www.youtube.com/watch?v=0d0Gybg-l0>

Vrijeme je za kviz!

Aktivnosti bazirane na iskustvima

Molimo vas da razmislite o jednom velikom problemu u vašoj zajednici. Predložite nekoliko rješenja. Služeći se sistemskim razmišljanjem, pokušajte ga analizirati uz pomoć alata Ciklus eko mapiranja.

Kakvi su rezultati?

Da li biste upotreбили drugačiji alat za ovu analizu i zašto?

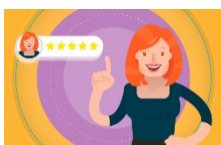
ZAKLJUČAK

Aktivni građani su oni koji se osjećaju inspirisano jer se promjena može dogoditi uz našu pomoć a ne samo nama. Postoje ljudi koji su inspirisani i osnaženi da uvode promjene u svijet. Postoje ljudi koji su motivisani i posjeduju stručnost da ideje ne ostaju samo ideje.

Kao ključna komponenta građanske uključenosti, aktivno građanstvo se sastoji od raznih ideala i težnji. Kroz aktivno građanstvo, ljudi mogu dovesti u pitanje postojanje trenutnih sistema, osnažiti društvene veze, i steći znanje i razumijevanje koje je neophodno u formiranju informisanog stava i utjecati na odluke koje mogu promijeniti njihove živote.

Konačni cilj našeg rada - podići nivo aktivnog građanstva u Evropi - će biti postignut povećanjem svijesti o aktivnom građanstvu, motivisanjem ljudi da uzmu u razmatranje svoj nivo uključenosti, i njihovom motivacijom u prihvatanju faktora koji utječu na njihovu sposobnost da postanu aktivni građani.

Ova tema je obradila elemente aktivnog građanstva predstavljene dolje ispod

Šta ste naučili?

1. Aktivan građanin promovise kvalitet života u zajednici kroz političke i ne-političke procese, izgrađujući se kroz kombinaciju znanja, vještina, vrijednosti i motivacije kako bi napravio promjene u društvu.
 - Tačno
 - Netačno

2. Aktivno građanstvo znači uključivanje u zajednice i demokratiju na svim nivoima, od lokalne do nacionalne i globalne demokratije.
 - Tačno

- Netačno
3. Koje od navedenih prepreka mogu obeshrabriti mlade da aktivno učestvuju u svojim zajednicama?
 - a) Malo mogućnosti da se približe donošenju odluka
 - b) Ograničen pristup informacijama koje se tiču prava i moći
 - c) Nedostatak platformi koje promovišu uključenost mladih
 - d) Nedostatak volje u učestvovanju u tradicionalnim aktivnostima
 - e) sve iznad

 4. Koji su koraci u primjenjivanju sistemskog razmišljanja?
 - a) Prepoznavanje, implementacija rješenja, lista intervencija, obzervacija, dostavljanje povratnih informacija i evaluacija, i unapređenje
 - b) Obzervacija, prepoznavanje, lista intervencija, implementacija rješenja, dostavljanje povratnih informacija i evaluacija, i unaprijeđenje
 - c) Obzervacija, prepoznavanje, implementacija rješenja, intervencija, dostavljanje povratnih informacija i evaluacija i unapređenje
 - d) Prepoznavanje, lista intervencija, realizacija rješenja, dostavljanje povratnih informacija i evaluacija, obzervacija i unapređenje

 5. Ukoliko želite uvesti promjenu u društvo i upotrijebili ste metodu prikupljanja potpisa, kojom metodom biste se služili?
 - a) Demonstracije
 - b) Etička potrošnja
 - c) Pridruživanje medijskog grupi
 - d) Pisanje peticija

https://kahoot.it/challenge/05546040?challenge-id=afe6f546-7b41-4ec6-aaee-67db29f42423_1664860735678

Prilozi: Odgovori

1-Tačno, 2-Tačno, 3-e, 4-b, 5-d

REFERENCE

Active Citizenship. (n.d.). Euca. <https://www.euca.eu/activecitizenship>

Active Citizenship Can Change Your Country For the Better. (2013, February 25). Open Society Foundations. <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/active-citizenship-can-change-your-country-better>

Active Citizenship | The Canadian Encyclopedia. (2019b, October 31). The Canadian Encyclopedia. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/active-citizenship#:~:text=Examples%20of%20Active%20Citizenship,part%20in%20the%20democratic%20process.>

Ahrari, S., Othman, J., Hassan, S., Abu Samah, B. and D'Silva, J.L. (2014). Active Citizenship by Active Learning. *Journal of Applied Sciences*, 14: 2450-2459. Available at: <https://scialert.net/fulltext/?doi=jas.2014.2450.2459>

Council of Europe. (n.d.-c). *Citizenship and Participation*. Manual for Human Rights Education with Young People. <https://www.coe.int/en/web/compass/citizenship-and-participation#:~:text=Participation%20and%20active%20citizenship%20is,to%20building%20a%20better%20society.>

Council of Europe (2008), The future of the Council of Europe youth policy: AGENDA 2020, Background document, <https://rm.coe.int/1680702428>, 14.2.2020.

Environmental awareness and protection. (2020, January 16). [Photo]. EPALE. <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/epale-focus-environmental-awareness-and-protection>

European Commission (2018a), Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0269&from=en>, 14.2.2020.

EGÜZ & KAFADAR (2020). Active citizenship from the perspective of pre-service social studies teachers (page 569) https://www.researchgate.net/publication/339831278_Active_Citizenship_from_the_Perspective_of_Pre-Service_Social_Studies_Teachers

HEART WATER. (2021, September 21). *Heart Water - Environmental Awareness: Save the Planet*. <https://drinkheartwater.com/blog/environmental-awareness>

Lodewijckx, I. (2019, November 8). *How to be an engaged citizen: 10 ways to get involved*. CitizenLab's Blog. <https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement/10-easy-ways-to-be-a-more-engaged-citizen/>

Peng, Y. (2020, November 6). *Youth Engagement: Why Is It Important?* WeSolve. <https://wesolve.app/youth-engagement-why-is-it-important/>

Poyntz, S. R. (2009), "On Behalf of a Shared World': Arendtian Politics in a Culture of Youth Media Participation", *The Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies* 31, 365-86.

S. (2019, November 5). *Typology of Youth Participation and Empowerment Pyramid*. Organizing Engagement. <https://organizingengagement.org/models/typology-of-youth-participation-and-empowerment-pyramid/#:~:text=The%20Typology%20of%20Youth%20Participation,positive%20youth%20development%20and%20empowerment>

Seyedali Ahrari, Jamilah Othman, Salleh Hassan, Bahaman Abu Samah and Jeffrey Lawrence D`Silva, 2014. Active Citizenship by Active Learning. *Journal of Applied Sciences*, 14: 2450-2459.

Sociology Group (2017). What is Citizenship and T.H. Marshall's Theory – Analysis. <https://www.sociologygroup.com/what-is-citizenship-marshall-theory/>

Strengthening Youth Involvement. (2004, February). Act for Youth. https://www.actforyouth.net/resources/pm/pm_strengthenyouthinvolv_0204.cfm

Sustainable development. (2022, July 14). Trade. https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/sustainable-development_en#:~:text=Sustainable%20development%20means%20meeting%20the,together%20and%20support%20each%20other.

THE 17 GOALS | Sustainable Development. (n.d.). United Nations. <https://sdgs.un.org/goals>

The United Nations. (n.d.). *Youth Participation*. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/factsheets/youth-participation.pdf>

What are the Sustainable Development Goals (SDG)? (n.d.). HEC Paris. <https://www.hec.edu/en/faculty-research/centers/society-organizations-institute/think/so-institute-executive-factsheets/what-are-sustainable-development-goals-sdg>

What does youth empowerment mean? (n.d.). Definitions. <https://www.definitions.net/definition/youth+empowerment>

What is Sustainability and why is it so Important? (n.d.). TWI. <https://www.twi-global.com/technical-knowledge/faqs/faq-what-is-sustainability#:~:text=We%20cannot%20maintain%20our%20Earth's,atmosphere%20will%20be%20irreparably%20damaged.>

Wong N. T., Zimmerman, M. A., & Parker, E. A. (2010). **A typology of youth participation and empowerment for child and adolescent health promotion**. *American Journal of Community Psychology*, 46, 100–114.

Youth Climate Action Guide - Take Action! (n.d.). Youth Climate Action Guide. <https://sites.google.com/tdsb.on.ca/youthclimateactionguide/take-action>

Youth Engagement | World Scouting. (2019, September 29). SCOUTS for SDGs. <https://sdgs.scout.org/project/youth-engagement-12>

Youth participation and engagement explained · Yerp. (n.d.). Yerp. <https://yerp.yacvic.org.au/get-started/involve-young-people/youth-participation-and-engagement-explained>

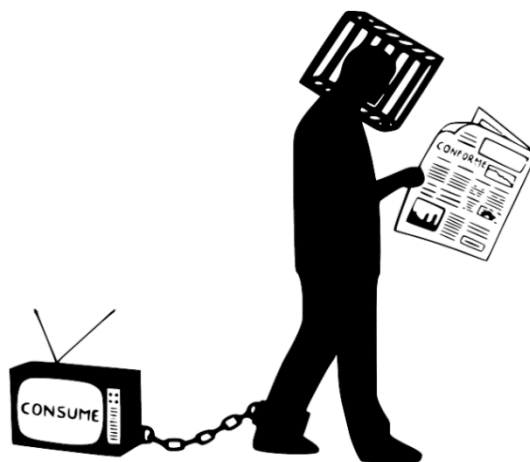

Naziv projekta: Aktivno građanstvo za mlade jačanjem LIFECOMP kompetencija kroz inovativne nastavne alate i tehnike

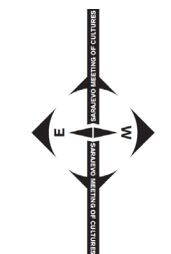
Broj projekta: 2021-1-ES02-KA220-YOU-000028702

MODUL 3: NEOPHODNE PROMJENE U PONAŠANJU, KULTUROLOŠKE I LJUDSKE VRIJEDNOSTI, POTROŠAČKE NAVIKE I ŽIVOTNI STILOVI KOJI DOPRINOSE RAZVOJU ODRŽIVOSTI

"Da bismo promijenili ponašanje moramo usporiti i djelovati iz namjere a ne iz navike i impulsivno"
— Henna Inam

Pripremi

Pojmovi

Ključne riječi	Opis
Antropocena	predstavlja neoficijelnu vremensku geološku jedinicu, koja se koristi u opisu savremene Zemljine prošlosti, kada su ljudske aktivnosti počele da značajno utiču na klimu i ekosistem planete.
Konzumerizam	Konzumerizam je sklonost ka potrošnji i tendencija da se ista nastavi . To je pokretačka snaga kupovine i želje da se posjeduje što više stvari, i da osoba definiše svoj identitet u poređenju sa onim što posjeduje.
SDG-ovi	Također poznati kao i globalni ciljevi, usvojeni su od strane Ujedinjenih naroda 2015. godine kao univerzalni odgovor zaustavljanja siromaštva, zaštite planete, i osiguranja da do 2030. godine svi ljudi žive u miru i blagostanju .
Cirkularna ekonomija	Cirkularna ekonomija predstavlja proizvodni i potrošački model , koji uključuje dijeljenje, posudbu, ponovnu upotrebu, popravku, preuređivanje i recikliranje postojećih materijala i proizvoda koliko dugo je to moguće. Na ovaj način, životni ciklus proizvoda se produžuje .
Učinak stakleničkih gasova	Staklenički učinak je proces koji se dešava kada gasovi u Zemljinoj atmosferi zadrže toplotu Sunca . Ovaj proces zagrijava Zemlju više nego u slučaju da ne postoji atmosfera. Ljudske aktivnosti mijenjaju prirodni proces učinka stakleničkih gasova. Sagorijevanje fosilnih goriva poput uglja i lož ulja pušta mnogo više ugljičnog dioksida u atmosferu.
Ljudske aktivnosti	U ovom kontekstu ljudske aktivnosti se odnose na uticaj čovječanstva po fizičko okruženje na više načina: prevelika populacija, zagađenja, sagorijevanje fosilnih goriva, i sječa šuma . Promjene poput ovih su pokrenule klimatske promjene, eroziju tla, loš kvalitet zraka i vodu koja nije za piće.
Održivo ponašanje	Održivo ponašanje je set namjenskih i učinkovitih aktivnosti koje rezultiraju u očuvanju prirodnih i društvenih resursa.
Održivi način života	Ekološki program Ujedinjenih naroda definiše održivi život kao "razumijevanje učinka životnih izbora po svijet koji nas okružuje i pronalaženja načina da svi živimo bolje i jednostavnije."
Promjena ponašanja	Promjena ponašanja podrazumijeva dugoročne naizmjenične promjene navika i ponašanja. Promjene ponašanja se mogu odnositi na bilo koje transformacije ili modifikacije ljudskog ponašanja .
Održivi razvoj	Način na koji se svijet i društvo razvija bez negativnog efekta po okruženje

UVOD

Ovaj modul obrađuje nekoliko važnih elemenata života koji doprinosi održivom razvoju. Ovi faktori su kulturne i ljudske vrijednosti, potrošačke navike, životni stilovi i promjene u ponašanju. Modul se osvrće na nedostatak poznavanja interventnih alata koji se mogu koristiti za održivi razvoj, ali i također na aktivnosti koje su neophodne u promociji promjene ponašanja i potrošačkih navika. Potrošačke navike mladih u velikoj mjeri utiču po održivi razvoj i njihovo shvatanje ovih faktora je od ključne važnosti. Stoga, ovaj modul je strukturiran kako bi vas odveo na putovanje koje počinje učenjem o utjecaju ljudskih aktivnosti po zemlju, do toga na koji način kulture, životni stilovi i ljudske aktivnosti mogu utjecati po održivi razvoj.

Ciljevi učenja:

Znanje

Poslije ovog modula:

- ✓ Postat ćete svjesni utjecaja ljudske aktivnosti po planetu
- ✓ Upoznat ćete se sa pojmovima održivog ponašanja i održivog života
- ✓ Prepoznat ćete faktore koji utječu na ljudsko ponašanje
- ✓ Prepoznat ćete određene intervencijske alate uz pomoć slučajeva održivog razvoja

Vještine

Poslije ovog modula ćete moći:

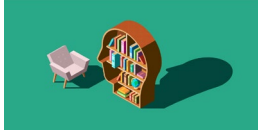
- ✓ Mjeriti štetu vašeg načina života po planetu

Kompetencije

Poslije ovog modula ćete moći:

- ✓ Prepoznati na koji način doprinijeti održivom razvoju kroz promjene navika, ponašanja i životnih stilova
- ✓ Prenijeti svojim vršnjacima potrebu prihvatanja održivih životnih stilova

TEMA 1: UVOD U UTJECAJ LJUDSKIH AKTIVNOSTI PO ZEMLJU

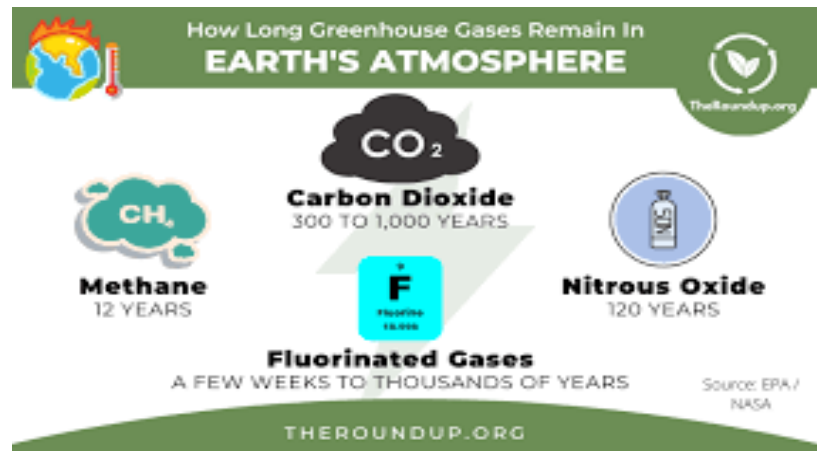

Klimatske promjene su uvijek bile prisutne, tokom cjelokupne historije planete, ali klimatska upozorenja kojima svjedočimo u zadnjih 150 godina su anomalije jer su uzrokovane ljudskim faktorom i njihovim aktivnostima. Ovo se također naziva i **ljudskom doprinosu efekta staklenika** te predstavlja dodatni učinak prirodnog staklenika. Kao posljedica industrijske revolucije, ljudi su odjednom ispustili milion tona ugljičnog dioksida i druge stakleničke gasove u atmosferu, što je dovelo do udvostručenja količine CO₂ u atmosferi u zadnjih 700.000 godina. U zadnjih 15 godina, podaci istraživanja na hiljade naučnika diljem svijeta, koji su analizirani i sistemski obrađeni od strane međuvladinih panela o klimatskim promjenama (ipcc), potvrđuju da je globalno zagrijavanje direktna posljedica ljudskih aktivnosti. Trenutno smo u geološkoj epohi koja se naziva Holocena a čiji početak se bilježi krajem zadnjeg Ledenog doba, ali uticaj ljudskih aktivnosti po Zemljin ekosistem je postao do te mjere ozbiljan da se sada čini da je upravo on glavni razlog klimatskih promjena, zbog čega su neki naučnici ovu epohu nazvali **Antropocenu**. Prema holandskom hemičaru i dobitniku Nobelove nagrade Paul Crutzen-u (2000), doba ljudi je period kada čovječanstvo ima ogroman utjecaj po ekosistem Zemlje.

Kao što možete vidjeti, staklenički učinak je glavni razlog klimatskih promjena. Određeni gasovi u Zemljinj atmosferi se ponašaju kao staklo u stakleniku, koji zatoče sunčevu toplotu i ne dozvoljavaju joj da ode u svemir, što uzrokuje globalno zagrijavanje. Ovi gasovi su u najvećoj mjeri već prisutni u prirodi, ali naše aktivnosti utiču na povećanje njihove koncentracije u atmosferi. Posebice:

- ✓ ugljični dioksid (CO₂)
- ✓ metan
- ✓ dušikov oksid
- ✓ fluorirani plinovi.

Ugljični dioksid koji nastaje kao posljedica ljudskih aktivnosti je glavni faktor globalnog zagrijavanja. U 2020. godini koncentracija u atmosferi je premašila pred-industrijski nivo (prije 1750. godine) za 48 posto. Drugi staklenički gasovi su metan, koji međutim predstavlja gas sa snažnijim stakleničkim učinkom od CO₂, ali se kraće zadržava u atmosferi. **Dušikov oksid**, s druge strane, poput CO₂, je staklenički gas koji se zadržava duže u atmosferi, decenijama pa nekad i stoljećima. **Zagađivači** mimo stakleničkih gasova, uključujući aerosole poput čađi, imaju drugačije učinke po zagrijavanje i hlađenje, ali su povezani sa drugim problemima kao što je zagađenje vazduha.

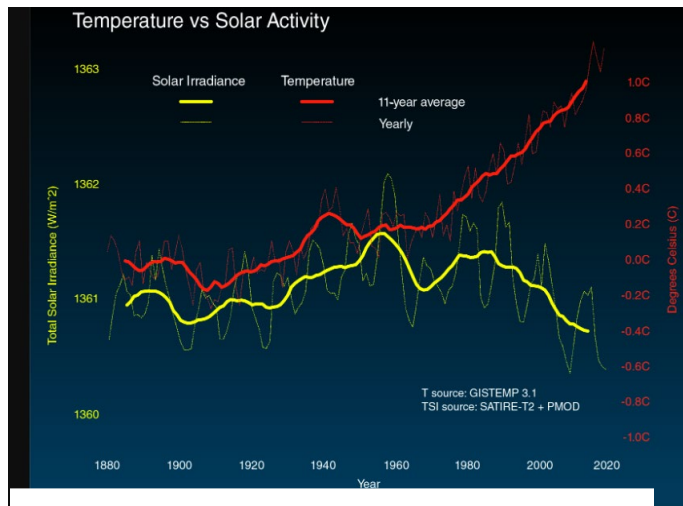

Izvor: <https://theroundup.org/co2-greenhouse-gas-emission-statistics/>

Dovoljno je reći da prirodni uzroci, kao što je promjena u solarnoj radijaciji ili vulkanske aktivnosti se doprinijele tek 0.1°C ukupnom zatoplavanju između 1890 i 2010.

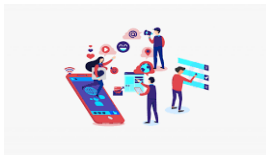
Ali koji su uzroci povećanja emisije?

- ✓ **Sagorijevanje ugljika**, ulja i gasova proizvodi ugljen dioksid i dušikov oksid.
- ✓ **Sječa šuma**. Šume se smatraju plućima svijeta i pomažu u regulisanju klime tako što apsorbiraju CO₂ iz atmosfere. Sječom šuma, ova aktivnost se izgubila i CO₂ u stablima se ispušta u atmosferu, što dodatno potpomaže stakleničkom efektu.
- ✓ **Intenzivni uzgoj stoke** je jedan od faktora koji utječe na globalno zagrijavanje (uzgoj stoke prevazilazi 1 milijardu diljem svijeta). Trideset i dva procenta ispuštanja ovog snažnog stakleničkog plina je posljedica uzgoja stoke, i dolaze čisto iz probavnog trakta (kao i iz izmeta, iz svinja i stoke).

Izvor: <https://climate.nasa.gov/causes/>

- ✓ **Građevinski i transportni sektor** su jedni od najvećih izvora zagađenja zraka, vode i zemljišta.
- ✓ **Dušično gnojivo** ispušta dušikov oksid, te utiče na kiselosti tla i urušava biološku raznolikost.
- ✓ **Fluorirani plinovi** se ispuštaju u atmosferu upotrebom opreme i mašina koje rade uz pomoć tih plinova. Ova ispuštanja uzrokuju snažan staklenički efekat, i do 23.000 više nego CO₂.

Dodatne informacije

Molimo vas da pogledate prezentaciju australijske akademije nauka:

<https://www.science.org.au/learning/general-audience/science-climate-change/3-are-human-activities-causing-climate-change>

change

Molimo vas da posjetite ovaj link kako biste više naučili o uzrocima rastuće emisije:

https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_en

Pogledajte i debatu na temu ljudske aktivnosti i klimatskih promjena:

https://www.ted.com/talks/samatha_madsen_emissions_and_education_human_impact_on_climate_change?utm_campaign=tedspreed&utm_medium=eferral&utm_source=tedcomshare

Pogledajte video Nacionalne geografije o uzrocima i efektima klimatskih promjena:

https://youtu.be/G4H1N_vXBIA

Video

Ako želite naučiti nešto više o stakleničkim efektima, molimo vas da pogledate ovaj

interesantan NASA-in video: <https://climate.nasa.gov/causes/>

“Da li ste znali?”

Da li ste znali da su fosilna goriva uzrok globalnog zagrijavanja? Ona proizvode 80% naše energije i 86% svih antropogenih CO₂ sagorijevanja, preko 35 milijardi tona svake godine (ostalo iznosi oko 5,5 milijardi tona samo iz obrađivanja zemljišta). Čak i ukoliko poduzmemo drastične mjere i svedemo sagorijevanje CO₂ na nulu do 2050. godine, prosječna temperatura Planete na kraju stoljeća će se i dalje povećavati za 1°C; uz oštre mjere temperatura će se povećavati za 1.5 – 1.8 °C; dok će se uz blage mjere temperatura povećavati za 2.2 °C. Ako ne uradimo ništa doseći ćemo povećanje prosječne temperature za 4°C. Katastrofa! I dobro je znati da će jedna trećina CO₂ kojeg proizvedemo danas ostati u atmosferi još 100 godina, jedna petina još 1.000 godina, i nešto će ostati čak i nakon 10.000 godina. Pored toga, CO₂ koji dospije u vodu uzrokuje povećanje kiselosti, te su već negativne posljedice primijećene u nekim morskim florama i faunama.

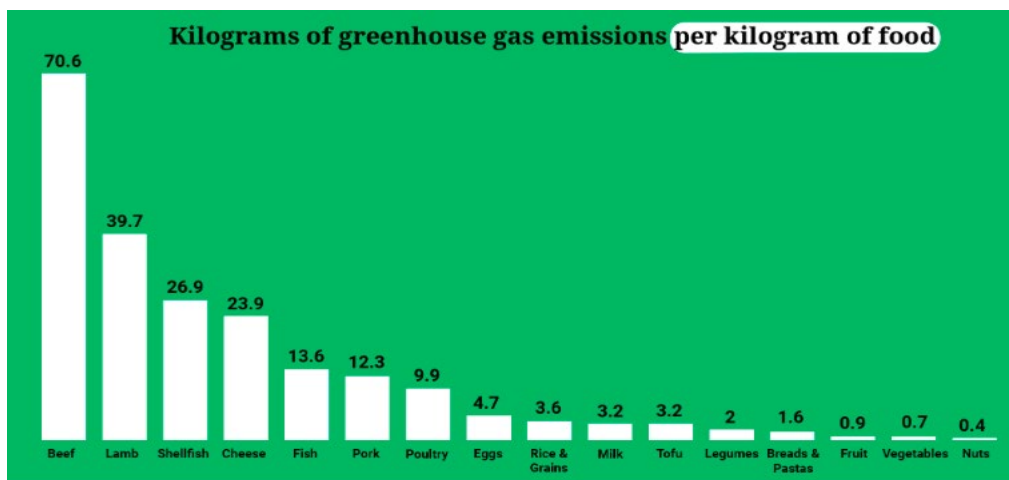
Izvor: <https://www.ispionline.it/it/publicazione/co2-da-problema-risorsa-29429>

“Najbolje prakse”

Neke od dobrih praksi koje možemo slijediti se odnose na našu prehranu. Naši svakodnevni izbori mogu pomoći u očuvanju okoliša i našeg zdravlja. Pesticidi, GMO, velike farme, intenzivno ribarstvo, i monokulture: hrana koja završi na policama supermarketa se proizvodi nevjerovatnom industrijskom brzinom, u sistemu kojeg vode multinacionalne korporacije. Stoga pokušaji smanjenja hrane koja proizvodi CO₂ može biti dobar početak.

Pogledajte tabelu ispod koja nudi pregled hrane i emisije.

Izvor: <https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/food>

“Savjeti”

Kada govorimo o hrani, da li ste znali da je 80% sječe šuma u svijetu uzrokovana intenzivnom proizvodnjom robe, posebno agrikulturne robe: hrana koja proždire šume?

Soja, palmino ulje, kakao, meso, avokado su krivci neprestanog uništavanja. Uništavamo šume kako bismo napravili prostor za masivne industrijske agrikulture. Proizvodnja zrna soje se sve više povećava u šumama Južne Amerike, palmino ulje se sve više koristi u hrani, biodizel je okupirao Indoneziju, dok plantaže kaka u Obali Bjelokosti prisvajaju zaštićena područja gdje slonovi, vodeni konji i krokodili žive. Ali čak se i

avokada, kinoje i indijski orah često uzgajaju na uštrb uništavanja šuma. Jedan milion biljnih i životinjskih vrsta je na rubu istrebljenja. Ukoliko želimo da sačuvamo klimu i biološku raznovrsnost, moramo spasiti šume i uzgajati zdravu hranu za nas, a posebno za našu planetu. Ovdje možete pronaći neke recepte za kvalitetne ekološki prihvatljive obroke od strane vrhunskih kuhara.

Izvor: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/actnow-food-challenge/>

Vrijeme je za kviz!

Da li ste se ikada zapitali koji su učinci CO₂ po ekosistem? Pokušajte izračunati vaš karbonski otisak uz pomoć online kalkulatora kojeg možete pronaći na ovom linku:

<https://www.carbonfootprint.com/calculator.aspx>

Pokušajte razgovarati sa svojim vršnjacima o rezultatima. Da li smatrate da na jednostavan način možete smanjiti svoj karbonski otisak? Kako? Započnimo diskusiju o tome na koji način unaprijediti vaš ekološki otisak!

TEMA 2: FAKTORI KOJI UTJEČU ILI ODREĐUJU LJUDSKO PONAŠANJE: OSNOVNE TEORIJE I MODELI

Kao što i možete zamisliti postoji nekoliko odrednica ljudskog ponašanja naglašeno na mentalnoj mapi ispod. Generalno možemo reći da ponašanje predstavlja način na koji ljudi i životinje djeluju i reaguju. Psihologija, etologija i sociologija smatraju da je ljudsko i

životinjsko ponašanje set dobrovoljnih ili nedobrovoljnih aktivnosti koje možemo direktno posmatrati. Naravno, velika je razlika između urođenog i naučenog ponašanja. U ovom kontekstu izabrat ćemo samo par teorija koje mogu biti značajne i stimulativne u shvatanju na koji način društvo, kultura, ekonomija i ponašanje drugih pojedinaca mogu utjecati na našu konzumaciju. Ukoliko, kao što smo već rekli, ljudske aktivnosti uzrokuju veći dio klimatskih promjena i čine naš ekosistem neodrživim, ovo je zbog "hiper" proizvodnje i konzumacije.

Postoji više vrsta psiholoških teorija koje objašnjavaju ljudsko ponašanje. Ove teorije se klasificiraju u sklopu jedne od četiri ključne vrste teorija - razvojne teorije, glavne teorije, male teorije, i teorije otkrivanja. Sve psihološke teorije nude dovoljno informacija o historiji psihologije i napretku razmišljanja o određenoj temi. Jednako je važno da ove teorije nadopunjuju naše poznavanje ljudskog uma i ponašanja.

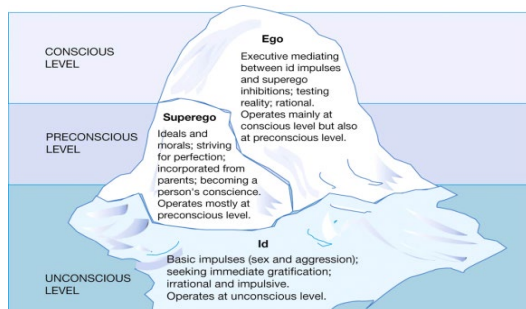
Psihološke teorije koje se često koriste su:

Humanistička teorija

Jedna od najvažnijih teorija koje spadaju u ovu kategoriju su Abraham Maslowljeva teorija hijerarhija potreba, u kojoj ljudi imaju tendenciju da dosegnu svoj puni potencijal ukoliko zadovoljavaju 5 ključnih potreba, počevši od one najniže.

izvor: <https://www.marketing91.com/maslows-hierarchy-of-needs/>

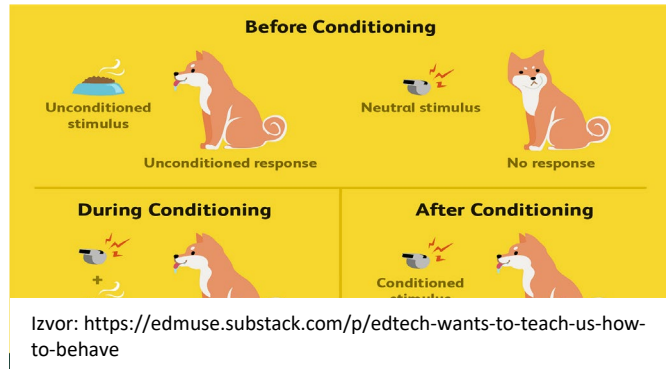
Izvor: <https://pmhealthnp.com/sigmund-freud-psychoanalytic-theory/>

Psihoanalitička teorija

Zasnivač ove kategorije teorija je Sigmund Freud. U svom radu, Freud konstatuje da su ljudi zatočeni bioloških i ekoloških snaga, dok iskustva u djetinjstvu i nesvjesne motivacije određuju misli i ponašanja odraslih ljudi. Šta više, on prepoznaje da osobe posjeduju tri vrste ličnosti: Id, superego i ego.

Behavioristička teorija

John Watson je jedan od kreatora ove teorije u kojoj konstatuje da je okruženje najveći faktor u promjeni ponašanja, a ne volja. Ustvari, on spominje da je ljudsko ponašanje uvjetovano nagradama i kaznama.

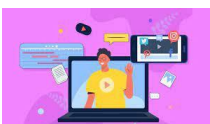
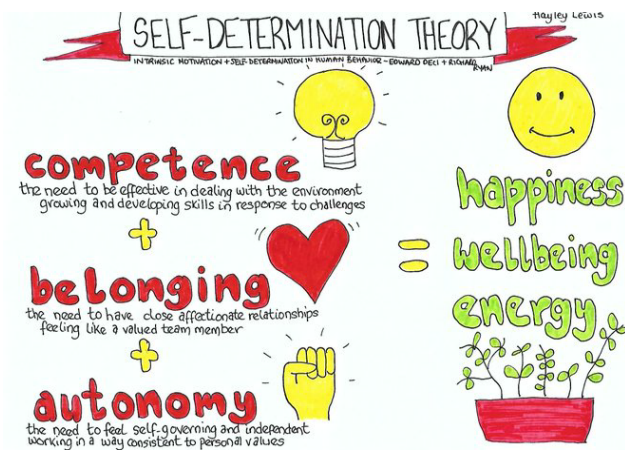
Izvor: <https://www.scienceabc.com/social-science/what-are-the-big-five-personality-traits.html>

Teorija osobina/tipova

U ovoj kategoriji teorija karakteristike nečije ličnosti imaju ključnu ulogu u njegovom/njenom ponašanju. Model glavnih 5 osobina je najpoznatiji u ovoj kategoriji, a u kojoj se tipovi sastoje od osobina, a koje se opet sastoje od velikog broja navika poput ekstravertnosti, optimizma, bezbrižnosti, impulsivnosti, neraspoloženja, lagodnosti.

Teorija samoodređivanja

Deci i Ryan su uveli ovu teoriju kao ključnu teoriju u kojoj želja za samoodređivanjem utječe na motivaciju - "Ljudi se osjećaju više motivisani da poduzmu aktivnosti onda kada misle da će njihove aktivnosti utjecati na ishod." (Cherry, 2022). U ovom smislu, ljudska ponašanja i aktivnosti se određuju prema tome da li su tri ključne komponente, a to su sposobnost, pripadnost i autonomija ispunjene ili ne.

Video

Ukoliko želite naučiti nešto više o gore navedenim teorijama i modelima, molimo vas da pogledate sljedeći video:

John Watson-ova teorija behaviorizma <https://www.youtube.com/watch?v=V09FuazW8bc&list=RDCMUC-RKpEc4eE9PwJaupN91xYQ&index=26>

Psihoanalitička teorija Sigmund Freud-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7vFf5CS27-Y>

Maslow-ljeva hijerarhija potreba https://www.youtube.com/watch?v=O-4ithG_07Q

Pet važnih osobina ličnosti <https://www.youtube.com/watch?v=IB1FVbo8TSs&list=RDCMUC-RKpEc4eE9PwJaupN91xYQ&index=10>

Pogledajte prezentaciju Albert Bandura o društvenoj kognitivnoj teoriji

https://www.youtube.com/watch?v=mRW45c4_HUI

“Da li ste znali?”

Da li ste znali da će svjetska populacija doseći 10 milijardi do 2050. godine što bi zahtjevalo skoro pa tri planete po pitanju prirodnih resursa potrebnih za trenutno održavanje života?

Naše okruženje će uskoro prevazići svoje kapacitete. Skoro pa 10 milijardi ljudi će živjeti na planeti do 2050. Svjetski BDP će biti četiri puta veći. Globalni dan prekoračenja planetarnih resursa (Earth Overshoot Day), tipično se slavi u augustu, i šokantni je podsjetnik da smo od planete uzeli više nego je obnovljivo.

Svaki resurs koji koristimo od ovog trenutka je posuđen od budućih generacija. Prema trenutnom potrošačkom uzorku, uskoro će nam trebati tri puta više prirodnih resursa. To znači potrebne su nam još tri planete. Zbog toga moramo postati svjesni i promijeniti svoje ponašanje.

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

“Najbolje prakse”

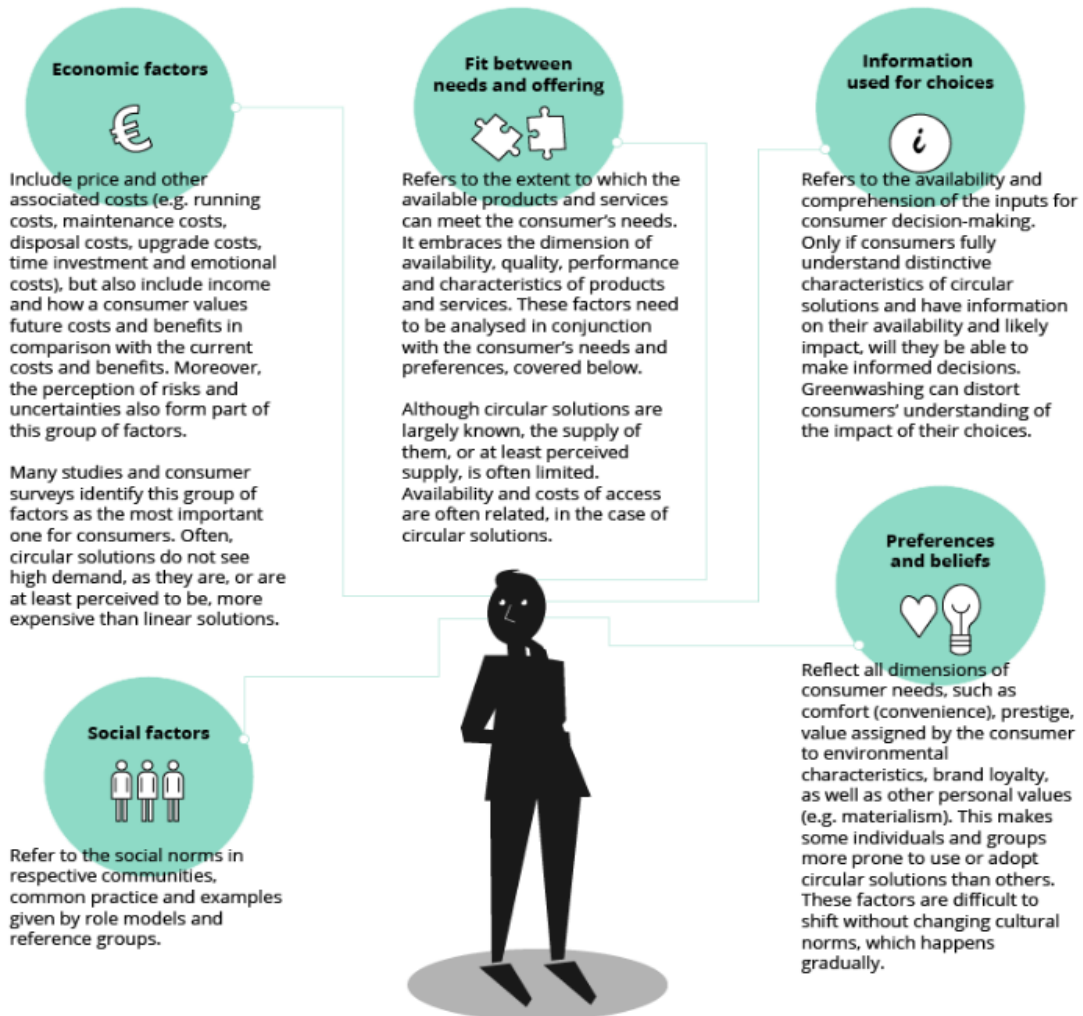
"Uspostavljanje EU cirkularne ekonomije zahtjeva transformaciju Evropskih sistema

produktivne/potrošnje". *Proizvodni sistemi odgovaraju na potrebe potrošača i oblikuju ih kroz ponudu proizvoda i njihovo plasiranje na tržište. Informacije o izborima potrošača mogu potencijalno utjecati na odluke proizvođača u lancu proizvodnje. Sljedeći link*

<https://www.eea.europa.eu/publications/influencing-consumer-choices-towards-circularity> istražuje na koji način određena politika može omogućiti bolje ponašanje potrošača usklađeno sa cirkularnom ekonomijom, kroz razumijevanje utjecajnih faktora"

Figure 2. Main groups of factors affecting consumer behaviour

Izvor: <https://www.eea.europa.eu/publications/influencing-consumer-choices-towards-circularity>

"Savjeti"

Pogledajte intervju o praktičnim savjetima izbjegavanja prekomjerne potrošnje:

<https://www.forbes.com/sites/joshuabecker/2020/04/30/escape-excess-consumerism/?sh=367017a72fbb>.

Autor, Joshua Becker je osnivač i urednik web stranice "Becoming Minimalist" koja svaki mjesec inspiriše 1 milion čitalaca u potrazi za minimalizmom i životom u kojem se posjeduje manje stvari. On je najprodavaniji autor Wall Street časopisa, poput Simplify, The More of Less, i The Minimalist Home. On je također

kreator Simplify časopisa i osnivač The Hope Effect, neprofitne organizacije koja mijenja način na koji se svijet stara o siročadima. Njegova nova knjiga, Things That Matter: Overcoming Distraction to Pursue a More Meaningful Life, će biti publikovana 19. aprila.

Pogledajte ovaj video: https://www.ted.com/talks/graham_hill_less_stuff_more_happiness?referrer=playlist-talks_to_watch_instead_of_shop&autoplay=true

Vrijeme je za kviz!

Započnimo diskusiju i podijelite svoje mišljenje sa svojim vršnjacima:

Koliko često kupujete odjeću? Koliko dugo obično traju proizvodi koje kupite?

Da li ste upoznati sa kupovinom u radnjama rabljene robe? Da li mislite da uvijek kupite stvari koje su vam potrebne?

Koliko stvari kupujete a koje nikad ne upotrijebite, ili upotrijebite samo nekoliko puta?

TEMA 3: ODRŽIVO PONAŠANJE, ODRŽIVI NAČIN ŽIVOTA

'Održivo ponašanje je set namjenskih i učinkovitih aktivnosti koje rezultiraju u očuvanju prirodnih i društvenih resursa; ono obuhvaća pro-ekološko, štedljivo, altruističko i pravedno ponašanje. Ovakva vrsta ponašanja omogućava očuvanje prirodne okoline, i zaštitu integriteta društva; ovo je njihov prvi doprinos kvalitetu života'.

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-31416-7_9#citeas

Mnoge svakodnevne odluke koje se donose su nesvjesne ili mehaničke. Mi se uključujemo u postizanje održivih ciljeva putem održivog ponašanja. **Ekološka psihologija** je nauka koja je odgovorna za objašnjavanje odrednica održivog ponašanja i načina života. Ova grana psihologije je predana u studiranju mentalnih, behaviorističkih i okolišnih faktora uključenih u postizanje kvaliteta života.

Neke važne ideje koje trebate uzeti u razmatranje kada razmišljate o održivom ponašanju su:

- ✓ Poticanje održivog ponašanja
- ✓ Promovisanje održivog ponašanja
- ✓ Ponašanje koje je ekološki održivo
- ✓ Održive promjene u ponašanju
- ✓ Korisnik održivog ponašanja
- ✓ Utjecanje na održivo ponašanje

Studije predlažu da održivo ponašanje pozitivno utiče na fizičko okruženje dok također u istoj mjeri utiče na kvalitet ljudskog života.

Na šta pomislite kada čujete pojam održivi način života?

Kao što je i navedeno u Modulu 1 "Klimatske promjene i održivi razvoj" Ekološki program Ujedinjenih nacija definiše održivi život kao "razumijevanje učinka životnih izbora po svijet koji nas okružuje i pronalaženja

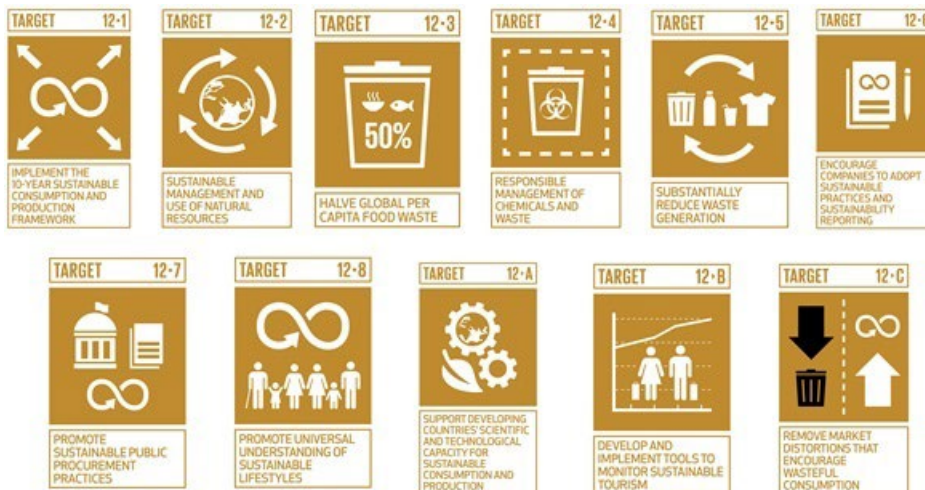
načina da svi živimo bolje i jednostavnije." U skladu sa revidiranjem perspektiva svjetske populacije 2022. godine, predviđa se da će svjetska populacija doseći 10 milijardi, što razumljivo će iziskivati više hrane, vode, smještajnih kapaciteta, mode, i drugih aspiracija na svim nivoima. U procesu u kojem se svijet širi do svojih krajnjih granica resursa, svaki dan postaje izazovniji po pitanju biološke raznolikosti i klimatskih promjena. Planeta je u velikom problemu, ali svjesni smo da mnogi ljudi nemaju namjeru da naštetu okolini. U isto vrijeme, većina ljudi nemaju ni namjeru da pomognu. Razlog može biti jer se neki brinu za svoje osnovne potrebe, dok su drugi okupirani svakodnevnim životnim zahtjevima, poslom, porodicom, kako otići na odmor ili putovanje, koju hranu kupiti, ili kako se obrazovati. Iz naučnog aspekta, ekološka psihologija je razvila metode i modele koji procjenjuju na koji način održivost načina života može utjecati na blagostanje bez da šteti okolini. Stoga, održiva ponašanja se mogu shvatiti kao aktivnosti koje doprinose kvalitetu života - kako trenutnom tako i budućem.

U ovu svrhu, **2030 Agenda za održivi razvoj** predviđa održivi način života kao jednu od ključnih aktivnosti koje je potrebno poduzeti u ispunjenju SDG-ova. Posebno,

kada je u pitanju 12. cilj: Odgovorna potrošnja i proizvodnja ima za cilj da osigura održivu potrošnju i proizvodnju. *Održiva potrošnja i proizvodnja se zasniva na većim i boljim aktivnostima uz manje resursa. Riječ je o raskidanju povezanosti ekonomskog rasta i ekološkoj degradaciji, uz povećanje efikasnosti resursa i promociji održivog načina života.*

Decenijama su naučnici objašnjavali načine na koje čovječanstvo predvodi tri planetarne krize: klima, biološka raznovrsnost i zagađenje, od kojih su svi povezani sa nestabilnom proizvodnjom i potrošnjom. Promjene u proizvodnji i potrošnji su neophodne, i mogu pomoći u promociji razdvajanja ekonomskog rasta i ljudskog blagostanja od upotrebe resursa i ekoloških utjecaja. Oni također mogu prouzrokovati transformacije koje se ogledaju u svjetskim zalaganjima za biološku raznolikost, klimatske uslove, i održivi razvoj generalno. Sljedeći primjer opisuje razne aspekte SDG 12.

Izvor: <http://aslamsaja.com/sdg-12-responsible-consumption-and-production-engineers-are-in-the-forefront-of-developing-solutions/>

Cilj 12 je važan jer on još jednom naglašava važnost uzorka potrošnje, linearne ekonomije, stanja cjelokupnog ekosistema: prevelika eksploatacija prirodnih resursa, proizvodnja beskonačne količine otpada i zagađivanje i uništavanje balansa ekosistema u kojem živimo. Do danas, svjetska populacija je potrošila resurse koje naš ekosistem ne može obezbijediti. Da bi se društveni i ekonomski razvoj dogodio u okvirima održivosti, naše društvo će se morati iz temelja promijeniti način na koji proizvodi i konzumira robu. U tu svrhu, SDG 12 promoviše učinkovit menadžment i upotrebu prirodnih resursa, kao i smanjenje

generiranja otpada i prepoloviti bacanje hrane po svakom stanovniku svijeta. Ali također i kompanije bi trebale primijeniti informacije o održivosti u svoje redovne izvještaje i napore da se osigura da ljudi diljem svijeta posjeduju relevantne informacije i da su osvješteni po pitanju održivog razvoja i načina života koji je u harmoniji sa prirodom.

Dodatne informacije

Za dodatno čitanje posjetite link kako biste naučili nešto više o perspektivama svjetske populacije za svaku zemlju u svijetu, u publikaciji Ujedinjenih naroda

https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2022_Data_Sources.pdf

Ovdje pogledajte prezentaciju UN-a <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumptionproduction/#:~:text=Sustainable%20consumption%20and%20production%20is,efficiency%20and%20promoting%20sustainable%20lifestyles>

Posjetite link u nastavku kako biste naučili nešto više o 12.cilju: <https://sdg-tracker.org/sustainable-consumption-production>

Video

Ovdje možete pogledati tri video materijala UN-ovog ekološkog programa

<https://www.anatomyofaction.org/videos>

Molimo vas pogledajte debatu Tristram Stuart-a, međunarodno nagrađivanog autora, predavača, borca za prva i stručnjaka za okoliš i društvene utjecaje hrane

https://www.ted.com/talks/tristram_stuart_the_global_food_waste_scandal?utm_campaign=tedsread&utm_medium=referral&utm_source=tedcomshare

“Da li ste znali?”

Da li ste znali da stručnjaci diljem svijeta pokušavaju predvidjeti šta će se desiti za nekoliko decenija, kako bi preporučili niz mogućnosti u formiranju naše budućnosti? Institut za globalno ekološke strategije, kojeg podržava ekološki program Ujedinjenih naroda, predstavlja detaljnu analizu upitnika i otkriva zapanjujuće informacije, komentare i mišljenja stručnjaka po pitanju životne sredine, prirodnih resursa, kulture, društvenih normi, ekonomije, tehnologije, inovacija, potrošnje i implikacija za svakodnevni život i održivost.

https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/from-crm/society_and_lifestyles_in_2050_insights_from_a_global_survey_of_experts_iges_discussion_paper.pdf

“Najbolje prakse”

Jadir Taekwondo udruženje, smješteno u Riju (AJTKD) dobitnik je BBC nagrade za najbolji timski rad, što je dio svečane dodjele nagrade Green Sport. AJTKD je smjestio održivost u središte svog djelovanja. Sprovedenjem uspješnog ekološkog edukativnog programa, uključili su djecu iz siromašnih područja Brazila u aktivnosti kako bi im ponudili edukaciju u oblasti klimatskih promjena i očuvanja okoline.

Pročitajte tekst na sljedećem linku <https://www.oneplanetnetwork.org/news-and-events/news/jadir-taekwondo-association-awarded-bbc-green-sport-teamwork-award>

Video

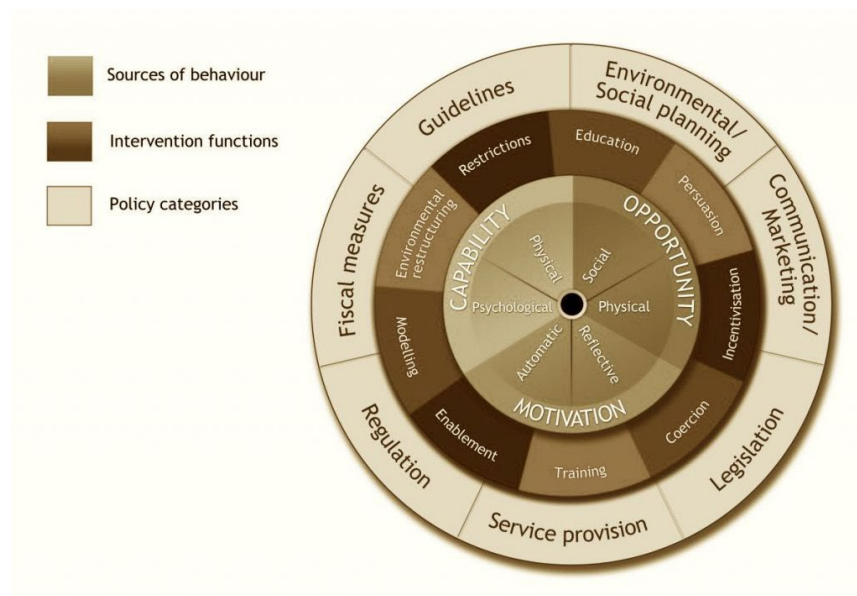
Ovdje pogledajte video o održivoj modi: <https://youtu.be/Ko8qCyoZ-Mg>

TEMA 4: PROMJENA PONAŠANJA I NA KOJI NAČIN SE MOŽE OSTVARITI

Da li smo svjesni ili ne da je proces promjene ponašanja jako komplikovan i izazovan, još uvijek nije potvrđeno. Postoji veći broj društvenih, ličnih i ekoloških faktora koji utiču na ponašanje i svi su oni proizvod individualne ili kolektivne radnje. Prema Centralnom informacionom uredu (COI) one su kvalifikovane kao:

- ✓ **Lične ili individualne:** vjerovanja, znanje, stavovi, vještine, genetika
- ✓ **Društvene:** interakcija sa drugim ljudima uključujući prijatelje, porodicu i zajednicu
- ✓ **Okolišne:** područje u kojem pojedinci žive, npr. škola, radno mjesto, lokalne radnje i objekti, i širi faktori koji uključuju ekonomiju (kao što su cijene) i tehnologiju.

Behavioural Change Wheel autora Michie, van Stralen & West (2011).

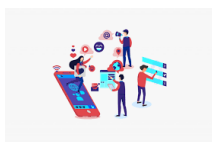
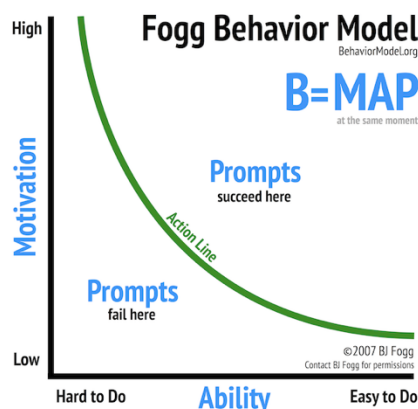
Preuzeto sa <https://www.hintsa.com/insights/blogs/secret-to-successful-behavioural-change/>

Šta su promjene u ponašanju?

Promjena ponašanja podrazumijeva dugoročne naizmjenične promjene navika i ponašanja. Promjene ponašanja se mogu odnositi na **bilo koje transformacije ili modifikacije ljudskog ponašanja**. Ona se također može odnositi na širok niz aktivnosti i pristupa koji se fokusiraju na pojedinačne, zajedničke, i ekološke utjecaje po ponašanje.

Šta više, **Fogg-ov model ponašanja** predlaže da se tri elementa moraju uskladiti u isto vrijeme da bi se određeno ponašanje dogodilo: Motivacija, mogućnosti, i poticaj. Ukoliko se ponašanje ne desi, najmanje

jedan od ova tri elementa nedostaje. Generalno, ovaj model nam omogućava da lakše razumijemo ponašanje.

Dodatne informacije

Da biste naučili nešto više o Fogg-ovom modelu ponašanja posjetite sljedeće linkove:

<https://behaviormodel.org/prompts/>

<https://www.bifogg.com>

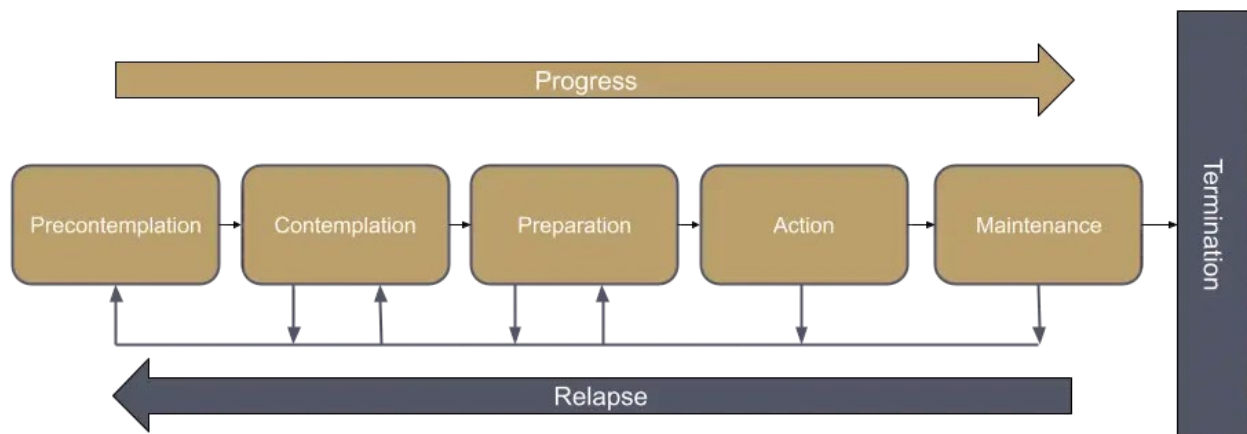
Ali kako da promjenimo ponašanja i navike?

Uspješna promjena zahtjeva **odlučnost** i **učinkovite mehanizme** koji bi održali ove promjene. Istraživanje Davis et al. (2015) je prepoznalo 82 različite teorije o promjeni ponašanja, a koje su relevantne za pojedince od kojih su neki više a neki manje popularni. Međutim, oni su svi imali isti cilj - da objasne zašto se ljudska ponašanja mjenjaju. Te teorije se mogu koristiti da bi se uticalo na daljnji razvoj učinkovite metode učenja. Tokom dugog niza godina, primjena ovih teorija u polju ekologije, edukacije, zdravlja, klimatskih promjena i energije, da imenujemo samo neke, se sve više priznaje diljem svijeta. Drugim riječima, razumijevanje ponašanja nas vodi ka uspješnoj promjeni ponašanja.

Postoji više vrsta promjene ponašanja. **Transteoretski model** kojeg su razvili Prochaska i DiClemente kasnih 1970tih, predlože šest faza promjene ponašanja (Prochaska, 1979; Prochaska & DiClemente, 1982). Ove faze su:

1. **Predkontemplacija**
U ovom stadiju, pojedinac nema namjeru da promjeni svoje ponašanje u skorijoj budućnosti. Ovo može biti zbog neinformisanosti o posljedicama njihovog ponašanja ili nedostatku samopouzdanja u njihovoj sposobnosti da se promjene, ponekad i zbog prethodnih neuspjelih pokušaja.
2. **Kontemplacija**
Pojedinac ima namjeru da promjeni svoje ponašanje u narednih šest mjeseci. Mogu primijetiti koristi promjene, ali su isto tako svjesni nedostataka i izazova, što ih može duže zadržati u ovoj fazi.

3. **Priprema**
Pojedinaac planira da promjeni svoje ponašanje u narednih 30 dana. Obično su već poduzeli neke korake, kao što je pridruživanje nekoj grupi, kupovina priručnika, traženje trenera, itd, te neki čak i imaju plan.
4. **Djelovanje**
Pojedinaac je već realizovao određene promjene u svom ponašanju u zadnjih šest mjeseci, što je rezultiralo drugačijim ishodima po njihovo zdravlje i/ili blagostanje.
5. **Održavanje**
Pojedinaac nastavlja da mijenja svoje ponašanje, kako bi spriječio nazadovanje, ali s druge strane ne ulaže toliko vremena i truda koliko je u fazi djelovanja. **BILJEŠKE:** Povratak u prethodno stanje se može dogoditi u bilo kojoj fazi, uključujući i ovu. Ljudi se često vrte u fazu kontemplacije ili pripreme u ponovnom pokušaju da promjene svoje ponašanje (Prochaska i Velicer, 1997).
6. **Prekid**
Pojedinaac više nije u iskušenju da se vrati prijašnjem ponašanju u problematičnim situacijama, već se osjeća samouvjerenom u sposobnosti da održi promjenu. Mnogi ljudi će teško doći do ove faze.

Izvor: <https://positivepsychology.com/behavior-change/#techniques>

Poznato je da emocije uzrokuju navike. Također, kada ponašanje postane ustaljeno, onda postaje i navika. **Ustaljenost generalno definira navike.**

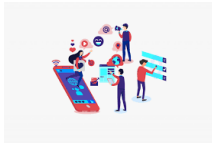
Neki od primjera ponašanja koje želimo promijeniti su:

- ✓ Nedoovoljeno bacanje smeća
- ✓ Izbjegavanje štednje električne energije
- ✓ Izbjegavanje recikliranja
- ✓ Bacanje hrane
- ✓ Zagađivanje
- ✓ Prekomjerna upotreba plastike
- ✓ Upotreba papira
- ✓ Neispravno bacanje baterija

Drugi primjeri promjene koji mogu voditi ka boljem zdravlju i blagostanju su:

- ✓ Zdrava prehrana
- ✓ Redovno vježbanje
- ✓ Bezbjedna vožnja

- ✓ Prestanak pušenja

Dodatne informacije

Posjetite sljedeću web stranicu kako biste preuzeli tri vježbe za postizanje ciljeva!
<https://positivepsychology.com/behavior-change/>

Posjetite sljedeću web stranicu kako biste pročitali članak o tome kako promijeniti ponašanje i navike: 15 terapijskih tehnika: <https://positivepsychology.com/behavior-change-techniques/>

Pogledajte naredni link i izdvojite par minuta za ovu praktičnu vježbu o vašem putovanju ka promjenama! <https://positive.b-cdn.net/wp-content/uploads/WDEP-Questions.pdf>

Poslušajte ovaj razgovor o prekidanju loših navika <https://www.youtube.com/watch?v=i3KDwirPd-4>

Video

Molimo vas da pogledate ovu debatu Tali Sharot-a, koji govori o tome kako motivirati sebe ili druge da promijenite

ponašanje <https://www.youtube.com/watch?v=xp0O2vi8DX4&t=14s>

Još jedan interesantan video Dr. BJ Fogg-a <https://vimeo.com/428221192>

“Da li ste znali?” Da li ste znali da modna industrija generira od 2 do 8 posto svjetske emisije karbona?! Bojenje tkanine je također drugi po redu zagađivač voda u svijetu, te je potrebno oko 2.000 galona vode da se oboji par pantalone. Svake sekunde, jedan kamion tekstila se odloži na smeće ili se zapali. Ukoliko se ništa ne promjeni do 2050. godine modna industrija će zauzeti oko četvrtinu svjetskog karbonskog budžeta. Također se procjenjuje da je tekstil odgovoran za otprilike 9% svjetskog odlaganja mikroplastike u okean!

Izvor: <https://www.unep.org/news-and-stories/story/putting-brakes-fast-fashion>

“Najbolje prakse”

Smjernice koje su objavili UNEP i Institut za globalno ekološke strategije (IGES) prikazuju da su prakse kompostiranja jedne od najboljih opcija upravljanja organskim otpadom, dok se u isto vrijeme smanjuje utjecaj po okolinu. Pravilno kompostiranje organskog otpada koje svako od nas proizvodi u svojoj svakodnevici - nejestiva ili neiskorištena hrana - može smanjiti ovisnost o hemijskim gnojivima, pomoći u regeneraciji tla, i poboljšati sposobnost zadržavanja vode i dostavljanja hranjivih tvari biljkama.

Pogledajte ovdje: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/33737/Composting.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

"Savjeti"

Da li ste čuli za "Mala knjiga ozelenjavanja" Riječ je o kratkom, jasnom i konciznom vodiču koji vam može pomoći u smanjenju utjecaja vašeg kampusa po okolinu, kroz uvođenje niza promjena u ponašanju. Ona predstavlja sažetak savjeta uključujući nekoliko kategorija ponašanja koji ohrabruju uvođenje održivih praksi među studentima i osobljem. Također nudi jednostavne smjernice o realizaciji i evaluaciji intervencija ponašanja u nekoliko konteksta.

Možete ih preuzeti ovdje: <https://www.unep.org/explore-topics/education-environment/what-we-do/little-book-green-nudges>

Vrijeme je za kviz!

Grupna aktivnost: razmjenite sreću

Istraživači su ustanovili povezanost između sreće i nesebičnog djela. Rekli su da je davanje drugima aktiviralo njihov dio mozga koji je povezan sa zadovoljstvom i

nagrađivanjem.

Svaki učesnik će postaviti svoj štand sa stvarima, odjećom, ili bilo šta drugo što više ne koristi. Igra počinje kada se krene sa razmjenom stvari sa drugim učesnicima!

Pokušajte da primjetite njihovu sreću prilikom razmjenjivanja stvari koje bi inače bacili, a sada one dobivaju potpuno novi život.

TEMA 5: KAKO KULTURA, LJUDSKE VRIJEDNOSTI I NAČIN ŽIVOTA MOGU UTJECATI NA ODRŽIVI RAZVOJ

Unatoč činjenici da ljudska bića imaju iste pretke, postoje mnoge različitosti između pojedinaca i društvenih grupa diljem svijeta. Još od početka ljudi su migrirali iz jednog mjesta u drugo iz bezbroj razloga. Ali svi razlozi su bili opravdani, jer su označavali "potrebu za opstankom". Pristup boljim resursima, pronalazak boljih klimatskih uslova ili jednostavniji život su bili razlozi ovih migracija. Gdje god su ljudi išli, formirali su zajednice i razvijali zajednički identitet i drugačije kulture.

UNESCO (UNESCO 2010) tvrdi da postoje četiri dimenzije održivog razvoja:

- ✓ Ekološki
- ✓ Ekonomski
- ✓ Društveni
- ✓ Kulturni

Izvor: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/970>

Kultura je jedan od stubova i pokretača održivog razvoja. Kultura je važan instrument u realizaciji održivih principa i pristupa ka realizaciji ciljeva održivog razvoja diljem mnogih država. Ona predstavlja način života i uključuje kulturne prakse, norme i stilove života. Kultura utječe na to kako ljudi misle i ponašaju se.

Ona je ključna za pojedinačni i kolektivni identitet, i za osjećaj pripadnosti. Ali najvažnije, kultura je neophodna za društvenu koheziju i održive izvore prihoda. Kultura je nužna za samopouzdanje, sreću i opstanak pojedinca i zajednice. Kultura posjeduje stalni potencijal u unapređenju zdravlja, inkluzivnog i održivog načina života.

Imajući sve ovo u vidu, vrijednosti koje generira kultura utječu po održivi razvoj u okruženju. Prirodno je da kultura utječe na ljudske vrijednosti i stilove života. Neke od najbitnijih komponentni kulture, ljudskih vrijednosti i stilova života, koji igraju važnu ulogu u održivom razvoju, su:

- ✓ Osigurati da svi steknu znanje i vještine koje su neophodne u promociji održivog razvoja kroz edukaciju o održivom razvoju i održivom načinu života, o ljudskim pravima, jednakosti spolova, promociji kulture mira i uvažavanje kulturološke raznolikosti.
- ✓ Ojačati napore u očuvanju i zaštiti svjetkog kulturnog i prirodnog naslijeđa.

Izvor: <https://unsplash.com/s/photos/sustainable->

Modeli ekološke, društvene i ekonomske održivosti koji se trenutno koriste, procjenjuju kulturu kao važan aspekt, ali još **uvijek postoji nedostatak razumijevanja o tome kako se kultura tačno može povezati sa održivim razvojem.**

Dessein et al (2015) navode da postoje tri različite uloge kulture u održivom razvoju:

1. **“Pružanje podrške i samo-promocija** (okarakterisana kao kultura u održivom razvoju), koja na jednostavan i bezuvjetan način proširuje konvencionalni okvir održivog razvoja tako što dodaje kulturu kao samostalnu četvrtu dimenziju. Kultura je povezana ali neovisna od njenog odvojenog ekološkog, društvenog i ekonomskog aspekta.
2. Druga uloga se opisuje kao **kultura za potrebe održivog razvoja**, koja procjenjuje kulturu kao utjecajnu silu koja može funkcionisati van granica održivog razvoja.
3. Ova uloga opisuje **kulturu kao održivi razvoj**, gdje je kultura predstavljena kao ključni temelj u postizanju ciljeva održivog razvoja.

Izvor: <https://unsplash.com/collections/3583387/sustai>

Generalno, kada vidimo kulturu kao izvor svih ljudskih odluka i aktivnosti, pa čak i kao novu paradigmu u održivom razvoju, kultura i održivost postaju neraskidivi, "dok se ekonomske, društvene, i ekološke dimenzije razlikuju, jer one nemaju tako blisku povezanost." (Streimikiene et al. 2019).

Video

Na koji način radikalne aktivnosti po pitanju klimatskih promjena učiniti „novim normalnim“! Pogledajte ovaj video u kojem Al Gore, dobitnik Nobelove nagrade nastavlja da pažnju cijelog svijeta usmjerava na globalnu klimatsku krizu.

https://www.ted.com/talks/al_gore_how_to_make_radical_climate_action_the_new_normal

“Da li ste znali?”

Prvi Dan zemlje se proslavio u aprilu 1970. godine.

Iako je ovo slavlje započelo u SAD-u, svijet je ovaj datum prepoznao u 90tim. Tokom proslave prvog Dana zemlje, preko 20 miliona ljudi se okupilo u protestima industrijske revolucije. Ovo je bio začetak ekološkog pokreta. Decenijama poslije prvog Dana zemlje, Amerikanci su koristili ogromne količine olovnog benzina u svojim masivnim i neučinkovitim automobilima. Industrija je proizvodila dim i mulj sa vrlo malo straha po posljedice bilo od srane zakona ili od lošeg publiciteta. Zagađenje vazduha je bilo prihvaćeno kao miris prosperiteta. Danas, preko 1 milijardu pojedinaca i preko 190 zemalja je uključeno u aktivnosti svakog obilježavanja Dana zemlje.

Kako razarajući efekti klimatskih promjena postaju sve očigledniji, borba za čistu životnu sredinu se nastavlja uz sve veću hitnost.

“Najbolje prakse”

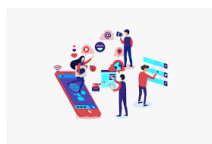
Projekat TOGETHER - U susret kulturnom razumijevanju drugih, finansiran od strane EU, iniciran je iz potrebe da se kreira i širi know-how o interkulturalnom dijalogu među zemljama EU i zemljama izvan Evropske teritorije, a sve temeljeno na zajedničkim vrijednostima koje predstavlja kulturno naslijeđe. Cilj je ojačati sve sektore društva u izgradnji poveznica među ljudima, uspostaviti zajedničko razumijevanje, unaprijediti ekonomiju i društveni razvoj i omogućiti Evropi i njenim susjedima da se uhvate u koštac sa zajedničkim izazovima što bi predstavljalo društvenu koheziju i održivost.

Ukoliko želite naučiti nešto više o ovoj inicijativi, pogledajte web stranicu projekta.

<https://thetoggetherproject.eu/about/about-together>

Još jedna dobra praksa je Kultura u SDG službenom saopštenju "Budućnost koju želimo uključuje kulturu". CAE i njeni partneri u kampanji ‘**Budućnost koju želimo uključuje kulturu**’ izdali su saopštenje (dostupno na engleskom, francuskom i španskom) u isto vrijeme kada će se održati i posebni samit o održivom razvoju, u New York-u, od 25 do 27. septembra. Tokom ovog samita, Generalna skupština Ujedinjenih naroda (UNGA 70) će usvojiti Dokument ishoda ‘**Transformacija našeg svijeta: 2030 Agenda za održivi razvoj**’.

<https://cultureactioneurope.org/advocacy/the-future-we-want-includes-culture/>

Dodatne informacije

Ukoliko želite pročitati neke druge sjajne primjere o tome kako su države mijenjale svoje navike da bi se prilagodili klimatskim promjenama, molimo vas da posjetite link

<https://gca.org/12-great-examples-of-how-countries-are-adapting-to-climate-change/>

Quiz

Vrijeme je za kviz!

Molimo vas da pažljivo proučite sljedeći poster i da navedete aktivnosti koje su predstavljene a koje doprinose postizanju ekološke održivosti. Koje od njih se mogu opisati kao navike? Da li ih i vi imate ili radite drugačije? Razgovarajte sa svojim vršnjacima i prepoznajte navike koje biste trebali promijeniti.

Climate Change

How to reduce your carbon footprint

GOING TO SCHOOL, ON HOLIDAYS AND TRAVELLING

- Walk and cycle more often.
- Use public transport.
- Take a train, not a plane, when you go to another city.

CO₂MBAT climate change!

AT SCHOOL

- Put this poster on the wall at school.
- Pass on these recommendations to your friends.

CO₂OPERATE to stop climate change!

EVERYDAY TIPS

- Turn off the tap when you don't need water. Look after things and they will last longer.
- Save paper, use a printer only when you need to.
- Sort and recycle your rubbish.
- Choose things that have been recycled and things that can be recycled

CO₂NSERVE resources!

SHOPPING

When you go shopping with your parents:

- take your own bag, don't use a new one from the store;
- buy energy-efficient appliances;
- buy local food and goods to reduce carbon emissions from the transportation.

CO₂MBAT climate change!

SAVING ENERGY AT HOME

- Insulate your apartment or house, so you don't need extra heaters in the winter.
- Turn off the lights when you don't need them.
- Use energy-efficient light bulbs.
- Disconnect mobile phone chargers when you are not using them.
- Don't leave the computer, TV and other appliances in sleep mode – switch them right off or disconnect them.
- Wash clothes on a 30–40 °C cycle.
- Think what you need from the fridge before you open it.
- Don't boil more water than you need.
- Cover the saucepan when you are cooking food – it reduces energy use by 2.5 times.

CO₂NSERVE resources!

**CONSERVE!
COMBAT!
COOPERATE!**

Carbon footprint is the total amount of emissions that people produce by the things they do, events they take part in and products they consume directly or indirectly.

CO₂ (carbon dioxide) is the main greenhouse gas emitted by humans that impacts the climate. It is released into the atmosphere mainly by the combustion of fossil fuels (oil, coal and natural gas) to produce energy. So you can reduce emissions of CO₂ and help the planet by reducing your daily use of energy and resources. How? Read the advice – **CONSERVE! COMBAT! COOPERATE!**

Climate Box

UN SDG

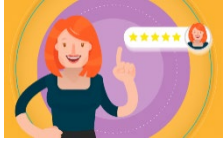
Izvor: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/970>

Conclusion

Zaključak

Koliko često razmišljamo o mijenjaju našeg ponašanja, kulturnim i ljudskim vrijednostima, o našim potrošačkim navikama i načinu života? Da li je jednostavnije držati se starih navika koje rezultiraju neznatnim prihvatanjima alternativnih inovacija koje zahtijevaju promjene u ponašanju? Da li smo svjesni ogromnog utjecaja kojeg imamo po planetu kao pojedinci samo kroz uvođenje pozitivnih uvjerenja? Pridržavati se novim navikama nije lako, niti je lako izaći iz ugodne zone, međutim što više pažnje posvećujemo ovim pitanjima, više ćemo dokazati da nam je stalo do budućih generacija! Kako kultura utječe na nas na društvenom nivou, naše navike prehrane, na odjeću koju nosimo, na naše vrijednosti i ponašanja, naši individualni pristupi mogu imati pozitivan utjecaj po naše neposredno okruženje u najmanju ruku. Divna je činjenica da se ljudske vrijednosti mijenjaju tokom vremena, i sa određenim kapacitetom svjesnosti i edukacije, današnja omladina nas može voditi ka potpuno novom stepenu razvoja.

Šta ste naučili?

UBACITE OVA PITANJA U KAHOOT:

Prvo pitanje: Šta je konzumerizam?

- a. Konzumerizam je sklonost ka potrošnji i tendencija da se ista nastavi. To je pokretačka snaga kupovine i želje da se posjeduje što više stvari, i da osoba definiše svoj identitet u poređenju sa onim što posjeduje.
- b. Predstavlja način održive potrošnje
- c. Predstavlja način smanjenja nejednakosti u generiranju bogatstva

Drugo pitanje: Koji su ciljevi cilja br. 12?

- a. Smanjenje stakleničkog plina
- b. Implementacija recikliranja
- c. Implementacija većih količina CO2

Treće pitanje: Ukoliko nastavimo proizvoditi, iskoristavati prirodne resurse i sprovoditi trenutni način života, koliko planeta će nam trebati do 2050. godine?

- a. Uvijek 1 planet
- b. 4 planete
- c. 3 planete

Četvrto pitanje: Šta od navedenog predstavlja primjer ponašanja koji se želi promijeniti intervencijama?

- a. Prekomjerna upotreba plastike
- b. Sađenje drveća
- c. Spašavanje kitova

Peto pitanje: Koja grana psihologije je predana u studiranju mentalnih, behaviorističkih i okolišnih faktora uključenih u postizanje kvaliteta?

- a. Razvojna psihologija
- b. Društvena psihologija
- c. Ekološka psihologija

Šesto pitanje: Šta je održivo ponašanje?

- a. set namjenskih i učinkovitih aktivnosti koje rezultiraju u očuvanju prirodnih i društvenih resursa
- b. način na koji osoba djeluje u svom svakodnevnom životu
- c. društvena anksioznost, društvena fobija i osjećaj stida koju osoba doživljava

REFERENCE

Central Office of Information (COI) (2009). Communications and Behaviour Change. London: COI.

Cherry, K. (2022). What Is Self-Determination Theory? How Self-Determination Influences Motivation. Available at: <https://www.verywellmind.com/what-is-self-determination-theory-2795387>

Dessein, J. & Soini, K. & Birkeland, I. & Fairclough, G. & Horlings, L. & De Beukelaer, Ch. & Matejic, J. & Stylianou-Lambert, T. & Mihaila, M. & Spinozzi, P. & Cicerchia, A. & Johannisson, J. & Kangas, A. & Lapka, M. & Dragicevic Sestic, M. & Siivonen, K. & Skjerven, A. & Plebańczyk, K. & Tomka, G. & Reimer, M. (2015). *Culture in, for and as Sustainable Development. Conclusions of COST Action IS 1007 Investigating Cultural Sustainability*. 10.13140/RG.2.1.3380.7844.

Dobson, A. (2007). Environmental citizenship: Towards sustainable development. *Sustainable Development*, 15, 276–285.

Dominika Kwasnicka, Stephan U Dombrowski, Martin White & Falko Sniehotta (2016) Theoretical explanations for maintenance of behaviour change: a systematic review of behaviour theories, *Health Psychology Review*, 10:3, 277-296, DOI: 10.1080/17437199.2016.1151372

Orbell, S., & Verplanken, B. (2020). Changing behavior using habit theory. In M. S. Hagger, L. D. Cameron, K. Hamilton, N. Hankonen, & T. Lintunen (Eds.), *The handbook of behavior change* (pp. 178–192). Cambridge University Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2018). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press.

Sniehotta, F. F. & Aunger, R. (in press). In D.P. French, A. Kaptein, K. Vedhara & J. Weinman (Eds). *Health Psychology* 2nd Edition. Blackwell.

Streimikiene D, Mikalauskiene A, Kiausiene I. The Impact of Value Created by Culture on Approaching the Sustainable Development Goals: Case of the Baltic States. *Sustainability*. 2019; 11(22):6437. <https://doi.org/10.3390/su11226437>

Tapia-Fonllem, C., Corral-Verdugo, V., Fraijo-Sing, B. (2017). Sustainable Behavior and Quality of Life. In: Fleury-Bahi, G., Pol, E., Navarro, O. (eds) *Handbook of Environmental Psychology and Quality of Life Research*. International Handbooks of Quality-of-Life. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-31416-7_9

Naziv projekta: Aktivno građanstvo za mlade jačanjem LIFECOMP kompetencija kroz inovativne nastavne alate i tehnike

Broj projekta: 2021-1-ES02-KA220-YOU-000028702

MODULE 4 Rješenja za ekološke probleme kroz društveno poduzetništvo

[Da li ste ikada prije čuli za pojam društvenog poduzetništva? Da li znate koliko je važno baviti se ekološkim izazovima?]

Pripremili

Sadržaj

SADRŽAJ

Uvod	4
1. Uvod u društveno poduzetništvo: definicija i osnovni elementi	5
2. Društvena inovacija, odlike procesa društvene inovacije i alati	7
3. Koristi društvenog poduzetništva za lokalni, regionalni i nacionalni razvoj .	14
4. Održivost i društveno poduzetništvo	17
5. Dobri primjeri društvenog poduzetništva u borbi protiv ekoloških problema	18
Reference.....	21

Pojmovi

Ključne riječi	Opis
Ideje	Koncept ove metode je učinkovito predstaviti vašu ideju u najmanjem vremenskom roku. Da bi ovo ostvarili morate jasno postaviti glavni cilj vašeg društvenog poduzetništva, razmotriti probleme koje adresirate, inovativna rješenja i predloženi utjecaj.
Drvo problema	Ovaj alat se koristi u ranim fazama procesa društvene inovacije kako bi se podržalo prepoznavanje društvenog / okolišnog problema i njegovi korijeni, dok u isto vrijeme pomaže u prepoznavanju i opisivanju manjih i ostvarljivih ciljeva koji će u konačnici doprinijeti pronalasku najboljeg rješenja. Kao što i sam njegov naziv govori, ono zaista predstavlja drvo sa tri različita dijela, korijen, grane i stablo.
Otpornost	Sposobnost sistema da apsorbira nepravilnosti i izvrši reorganizaciju u procesu promjena kako bi i dalje zadržao svoju ključnu funkciju, strukturu, identitet i povratne informacije.
Društvena kohezija	Društvena kohezija uključuje izgradnju zajedničkih vrijednosti i zajednica razumijevanja, smanjuje nejednakosti u bogatstvu i primanjima, i generalno omogućava ljudima da budu svjesni njihove uloge u zajedničkom djelovanju, u borbi protiv zajedničkih izazova, i da su svi članovi iste zajednice.
Društveno poduzetništvo	Proces prepoznavanja, evaluacije i korištenja prilika usmjerenih ka kreiranju društvene vrijednosti putem komercijalnih, tržišnih aktivnosti i širokog niza resursa. To je poduzetništvo koje ima za glavni cilj da adresira goruće društvene izazove i odgovori na društvene potrebe na inovativan način, dok u isto vrijeme služi općem interesu i dobru za dobrobit zajednice. Ukratko, društveno poduzetništvo je usmjereno ka društvenom utjecaju a ne povećanju profita u nastojanjima da dopre do najranjivijih grupa i doprinese inkluzivnom i održivom razvoju. https://www.oecd.org/cfe/leed/social-entrepreneurship-oecd-ec.htm
Društvena inovacija	Društvene inovacije su nove ideje koje doprinose realizaciji društvenih potreba, kreiraju društvene odnose i formiraju nove saradnje. Ove inovacije mogu biti u obliku proizvoda, usluga ili modela koji učinkovito adresiraju potrebe koje još uvijek nisu odgovorene. Društvena inovacije se odnosi na kreiranje i realizaciju novih rješenja koji podrazumijevaju uvođenje promjene u konceptu, procesu, proizvodnji ili organizaciji sa ciljem unapređenja pojedinaca i zajednica. Mnoge inicijative društvene ekonomije i civilnog društva su dokazane kao inovativne u ophođenju sa društveno-ekonomskim i ekološkim problemima, dok u isto vrijeme doprinose ekonomskom razvoju. https://www.oecd.org/regional/leed/social-innovation.htm "Društvena inovacija je proces razvoja i primjene učinkovitih rješenja u odgovaranju na systemske izazove društvenih i ekoloških problema, za potrebe unaprijeđenja društva. Društvena inovacija nije preduslov niti privilegija bilo kojeg organizacionog oblika ili pravne strukture. Rješenja često zahtjevaju aktivnu saradnju svih članova vladajućih struktura, privatnog i neprofitnog sektora." https://www.gsb.stanford.edu/experience/about/centers-institutes/csi/defining-social-innovation
Društveni utjecaj	Bilo kakve značajne ili pozitivne promjene koje rješavaju ili u najmanju ruku adresiraju društvenu nepravdu i izazove. Poslovanja ili organizacije postižu ove ciljeve kroz svjesne i promišljene napore ili aktivnosti u njihovom radu i administraciji.
Teorija promjene	Teorijom promjene se smatra "metoda koja objašnjava na koji način određena intervencija, ili set intervencija može voditi ka određenim razvojnim promjenama, bazirane na opštoj analizi dostupnih dokaza."

UVOD

Društveno poduzetništvo sastoji se od ključnog poslovnog modela koji se primarno fokusira na ekološke, društvene, i ekonomske vrijednosti integrisane u njihovoj misiji uz izvršavanje svakodnevnih praksi. Kroz društveno poduzetništvo mladi ljudi mogu adresirati društvene i ekološke izazove sa kojima se suočavaju njihove zajednice i ponuditi inovativna rješenja. Naučit ćete šta je društveno poduzetništvo, koje su njegove koristi po društvo, prednosti uz promociju društvene inovacije i kohezije, te i na koji način sve gore navedeno može unaprijediti vašu zajednicu.

Ciljevi učenja:

Znanje

Poslije ovog modula:

- ✓ Upoznat ćete se sa principima i karakteristikama društvenog poduzetništva
- ✓ Upoznat ćete se sa pojmom društvene inovacije i njegovim značajem
- ✓ Postat ćete svjesni koje koristi društvena inovacija i društveno poduzetništvo mogu imati po zajednicu

Vještine

Poslije ovog modula ćete moći:

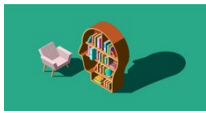
- ✓ Analizirati društveni / ekološki problem uz upotrebu odgovarajućih alata i razumjeti njihove izazove
- ✓ Služiti se alatima koji potpomažu stvaralačko razmišljanje i teorijom promjena kako bi smislili rješenja za različite društvene/ekološke probleme

Kompetencije

Poslije ovog modula ćete moći:

- ✓ Baviti se ekološkim problemima a koji bi se mogli riješiti uz pomoć društvenog poduzetništva
- ✓ Prepoznati društvene / ekološke probleme i smisliti odgovarajuća rješenja
- ✓ Inspirisati vaše vršnjake predstavljajući im ideje o tome kako riješiti ekološke probleme kroz društvene inovacije

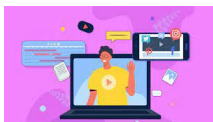
TEMA 1: UVOD U DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO: DEFINICIJA I OSNOVNI ELEMENTI

U zadnjih 20 godina društveno poduzetništvo dominira poslovnim svijetom kao fenomen. Iako se sam pojam koristi u Evropi još od 1960tih, tek je u kasnim 2000tim opšte je poznat kao novi poslovni model. Kada govorimo o društvenom poduzetništvu, ustvari mislimo na "Proces prepoznavanja, evaluacije i iskorištavanja prilika usmjerenih ka kreiranju društvene vrijednosti putem komercijalnih i tržišnih aktivnosti i širokog niza resursa"(Bacq & Janssen, 2011, p.388). Drugim riječima, društveno poduzetništvo je sačinjeno od hibridnog oblika poslovanja u kojem inovacija i vizija za unapređenje društva zajedno egzistira sa procedurama poslovanja i komercijalnim aktivnostima. Međutim, bilo bi pogrešno tvrditi da je gore navedena definicija jedinstvena. Kao i mnoge druge nedavno uvedene teme, postoji više pristupa koji opisuju različite aspekte društvenog poduzetništva. Ali ono što trebate imati na umu je da je "društveno poduzetništvo" uvedeno kao sredstvo koje zadovoljava društvene potrebe u pronalaženju rješenja za društvene, ekonomske i ekološke probleme.

Na koji način se ovo postiže?

Kako jaz između bogatih i siromašnih postaje sve veći uz izraženu nejednakost i društveno isključivanje koja prijete napretku i održivosti društva, dok države nisu u stanju da odgovore na sve društvene potrebe, novi poduzetnički poduhvat je kreiran kako bi ponudio inovativne i inspirativne alternative. Ovaj novi poslovni model je kombinacija elemenata tradicionalnog poduzetništva kao što je opskrba proizvodima i/ili uslugama, generiranje profita, ostvarivanje društvene misije i vizije. Šta više, društvena misija je orijentirana ka pronalaženju rješenja za određene ekološke, društvene i ekonomske izazove dok u isto vrijeme podržava inkluzivan rast, društvenu koheziju, i generiranje društvenog kapitala, zajedničkog napretka i društvene inkluzije.

Video

Ukoliko želite naučiti nešto više, molimo vas pogledajte ovaj interesantan video koji objašnjava [Šta je društveno poduzetništvo](https://www.youtube.com/watch?v=aTo0qtdVMpM)

Također, ovdje možete pogledati interesantan video [Uspom društvenih preduzeća i društvenog poduzetništva](https://www.youtube.com/watch?v=Re0h-vHyiw)

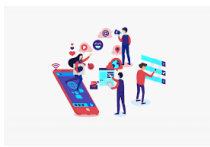
Također pogledajte interesantan video [Društveno poduzetništvo: Kako zaraditi novac i u isto vrijeme pomoći drugima](https://www.youtube.com/watch?v=t1f-dZWXFE)

Ukoliko se i dalje pitate koje su razlike između tradicionalnog poduzetništva i društvenog poduzetništva, onda biste trebali uzeti u razmatranje sljedeće ključne elemente:

Društveno poduzetništvo je čin grupe pojedinaca koji žele doprinijeti svojoj zajednici baveći se određenim **društvenim izazovima / problemima**

- ✓ To su ljudi koji imaju viziju i misiju, i koji vode svoj poslovanje na način da ostvaruju **društvenu viziju i misiju** kroz inovativna rješenja
- ✓ Ova **inovativna rješenja** moraju biti uključena u stalne aktivnosti proizvodnje i/ili razmjene usluga
- ✓ Društvena vizija i misija su **prioritet** društvenog poduzetništva i preča su od ekonomskog profita
- ✓ Struktura i organizacija društvenog poduzetništva je bazirana na **zajedničkim i kolektivnim aktivnostima i demokratskom procesu donošenja odluka**
- ✓ Poduzetništva koja spadaju u ovu kategoriju **djeluju autonomno** bez da su dio privatnih ili profitnih organizacija
- ✓ Kroz društveno poduzetništvo planirano je da se proizvodi dodatna dobit koja je korisna po društvo
- ✓ Društveno poduzetništvo ima **utjecaj po društvo** koji bi se trebao tačno i stalno mjeriti

Dodatne informacije

Ukoliko želite da u potpunosti shvatite ključne elemente koji sačinjavaju društveno poduzetništvo, molimo vas da pročitate sljedeći članak [Društveno poduzetništvo za](https://www.educba.com/social-entrepreneurship/)

[neznalice](https://www.educba.com/social-entrepreneurship/) <https://www.educba.com/social-entrepreneurship/>

Video

Pogledajte ovaj interesantan video koji predstavlja ključne stubove [Društvenog poduzetništva](https://www.youtube.com/watch?v=ksOswO-mOl4) <https://www.youtube.com/watch?v=ksOswO-mOl4>

“Da li ste znali?”

Više tipologija klasifikacije društvenog poduzetništva je predloženo na osnovu nekoliko vrsta faktora, kao što su svrhe, organizacijske karakteristike, porijekla, razvojni putevi, institucionalni faktori, resursi, itd. Najpoznatiji modeli društvenog poduzetništva su: **i) Poduzetnički ne-profitni model (ENP); ii) Društveni korporativni model (SC); iii) Društveno poslovni model (SB); i iv) Model društvenog poduzetništva u javnom sektoru (PSE).**

Evropska komisija prepoznaje sljedeće vrste društvenog poduzetništva:

- a) kojima je društveni cilj postizanja zajedničkog dobra razlog realizacije komercijalnih aktivnosti, često u obliku visoko kvalitetne društvene inovacije,
- b) čiji je profit većinom ponovo investirano za potrebe postizanja društvenog cilja,
- c) čije se metode organizacije ili sistem vlasništva ogleda u misiji preduzeća, uz pomoć demokratskih ili načela učešća, ili uz fokusiranje na društvenu pravdu

Izvor: Evropska komisija (2015). A map of social enterprises and their ecosystems in Europe. Preuzeto sa: <http://ec.europa.eu>

Vrijeme je za kviz!

Sada kada ste naučili osnove društvenog poduzetništva, pokušajte prepoznati dvije vrste društvenog poduzetništva koji su aktivni u vašoj zajednici. Napišite njihov kratak opis (poput koji im je društveni cilj i na koji način ih postižu kroz proizvodnju robe i/ili dostavljanje usluga) i prepoznajte ključne izazove koje adresiraju.

Postavite svoje odgovore na AY4L zajednički prostor i saznajte šta su vaši vršnjaci prokomentarisali!

TEMA 2: DRUŠTVENA INOVACIJA, ODLIKE PROCESA DRUŠTVENE INOVACIJE I ALATI

Društvena inovacija je usko povezana sa društvenim poduzetništvom. Kako ste već naučili društveno poduzetništvo predstavlja poslovni model koji doprinosi u borbi za društvene, ekonomske, političke, kulturne i ekološke promjene. Sredstvo za postizanje ovih ciljeva je društvena inovacija. Kao što i sam pojam govori, društvena inovacija opisuje način na koji gore navedene promjene se mogu adresirati na nove/inovativne načine koji vode ka unapređenju zajednice kroz uvođenje društvene promjene.

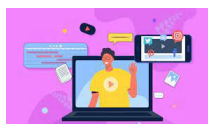
Prema priručniku Evropske komisije iz Osla (1992) postoje četiri vrste inovacija:

- ✓ **Inovacija u proizvodnji:** Ovo uključuje robu ili usluge koje su nove ili znatno unapređene;
- ✓ **Inovacija u procesu:** Ovo podrazumijeva nove ili znatno unapređene metode proizvodnje ili dostave;
- ✓ **Inovacije u marketingu:** Ovo se odnosi na nove marketinške metode koje uključuju značajne promjene u dizajnu proizvodnje ili pakiranju, plasiranju proizvoda, promociji proizvoda ili cijeni;
- ✓ **Inovacije u organizaciji:** Ovo uključuje uvođenje novih organizacijskih metoda u radne prakse kompanije, radna mjesta, organizacijske ili eksterne odnose.

Izvor: barrowfotu.com/blog/2012/12/what-is-social-innovation

Potrebno je naglasiti da su društvene inovacije blisko vezane za društvene ciljeve koji teže ka realizaciji društvenih ponuda kao konačnog cilja u postizanju društvene promjene.

Video

Pogledajte ovaj interesantan video [Šta je društvena inovacija](https://www.youtube.com/watch?v=Flw9q6rzTJo)

<https://www.youtube.com/watch?v=Flw9q6rzTJo>

Ali kako funkcioniše društvena inovacija?

Prema Murray, Caulier-Grice i Mulgan (2010) proces društvene inovacije se sastoji od šest faza pomoću kojeg se formiraju novi odgovori na društvene potrebe kako bi se ispunili bolji društveni ciljevi. Koraci su sljedeći:

Prvi korak: Podsticaji, inspiracije, i dijagnoze

Ova faza naglašava potrebu za inovacijama, npr. prepoznavanje problema. Ona uključuje problem dijagnosticanja i postavljanja pitanja na način da se bavi uzrocima problema, a ne samo simptomima.

Drugi korak: Prijedlozi i ideje

U ovoj fazi ideje se generiraju uz pomoć prepoznavanja spoznaja i iskustava među ostalim izvorima

Treći korak: Prototipovi i pilot aktivnosti

U ovoj fazi ideje se testiraju u praksi, npr. formalne pilot aktivnosti, prototipovi, itd. Kroz realizaciju pilot aktivnosti formiraju se koalicije ili se rješavaju sukobi. Mjere uspjeha se također usuglašavaju

Četvrti korak: Održavanje

Ova faza dolazi na red kada ideja postaje svakodnevna praksa. Ona uključuje prepoznavanje onih prihoda koji osiguravaju dugoročnu finansijsku stabilnost

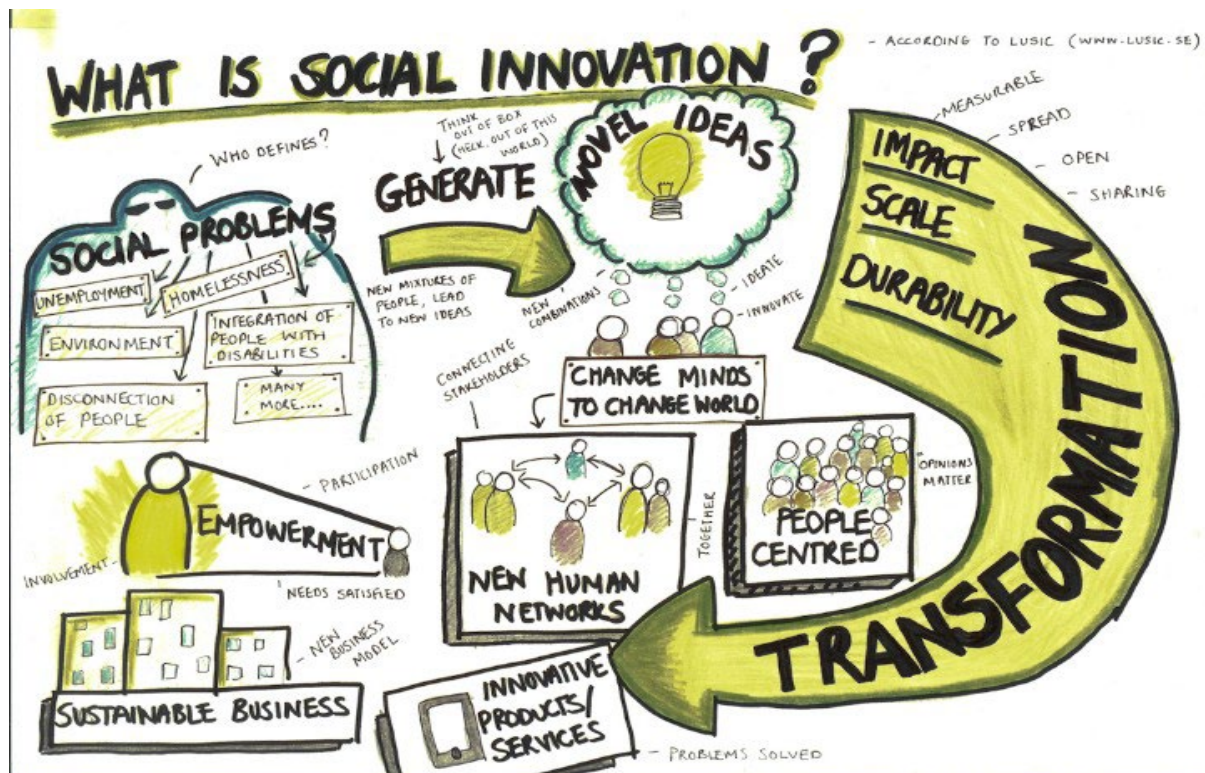
Peti korak: Opseg i diseminacija

Razvijene su strategije za razvoj i diseminaciju, npr. napredak organizacije. Potražnja se može povećati, a napredak se može kategorisati kao proces "širenja opsega"

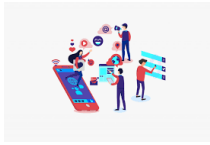
Šesti korak: Sistemska promjena

Sistemska promjena obično uključuje interakciju većeg broja elemenata: društvene pokrete, poslovne modele, zakone i regulative, podatke i infrastrukturu, i posve nove načine razmišljanja i djelovanja.

Na sljedećoj grafici predstavljen je proces društvene inovacije jednostavnim riječima.

Izvor: <https://medium.com/@be1morechange/what-is-social-innovation-4928d3f03c81>

Dodatne informacije

Ukoliko želite naučiti nešto više pročitajte članak [Proces društvene inovacije](#)

Pogledajte vodič za realizatore [Sprovođenje društvene inovacije](#)

https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2015/04/Practitioner-Report_FINAL-FOR-WEB.pdf

“Da li ste znali?”

Ko su društveni inovatori?

Društveni inovatori mogu dolaziti iz svih sfera života. Društvena inovacija može se sprovoditi u javnosti, privatno ili u organizacijama tercijarnog sektora. Često nove ideje koje daju najviše rezultata su one koje su smišljene u međusektorskoj saradnji. Opće shvatanje društvene inovacije je da ne postoji posebna grupa društvenih poduzetnika ili kreatora ideja, već da ovi ljudi i organizacije značajno doprinose kao što to rade i konsultanti, donosioci odluka, političari, itd. Oni mogu djelovati na nivou kreiranja novih ideja i pilot aktivnosti, na nivou realizacije i širenja opsega, ali također i na nivou kreiranja politika.

Izvor: <https://www.channelmanche.com/assets/document-downloads/EU-Guide-to-Social-Innovation.pdf>

Vrijeme je za kviz!

Poslije čitanja dodatnog materijala i gledanja video materijala o društvenoj inovaciji pokušajte da uočite neki društveni/politički/ekonomski/ekološki izazov sa kojim se susreće vaša zajednica i pokušajte da opišete korake koje biste poduzeli za osmišljavanje inovativnih rješenja koji mogu prouzrokovati društvene promjene.

Postavite svoje odgovore na AY4L zajednički prostor i saznajte šta su vaši vršnjaci prokomentarisali!

Svaki proces uključuje veliki broj alata u cilju njegovog ostvarivanja. Da li imate bilo kakvu ideju o tome koji se alati mogu koristiti u proceduri društvene inovacije?

Postoji veliki broj alata kojima se možete služiti kada je u pitanju društvena inovacija, počevši od najuobičajnijih poput "Drvo analize problema", "Teorija promjene", i "Prezentiranje ideja". Svaki od ovih alata se koristi u određenim fazama kreiranja rješenja za društvene/ekološke/ekonomske/političke izazove, od prepoznavanja problema u komuniciranju rješenja, unapređenja ishoda procesa društvene inovacije.

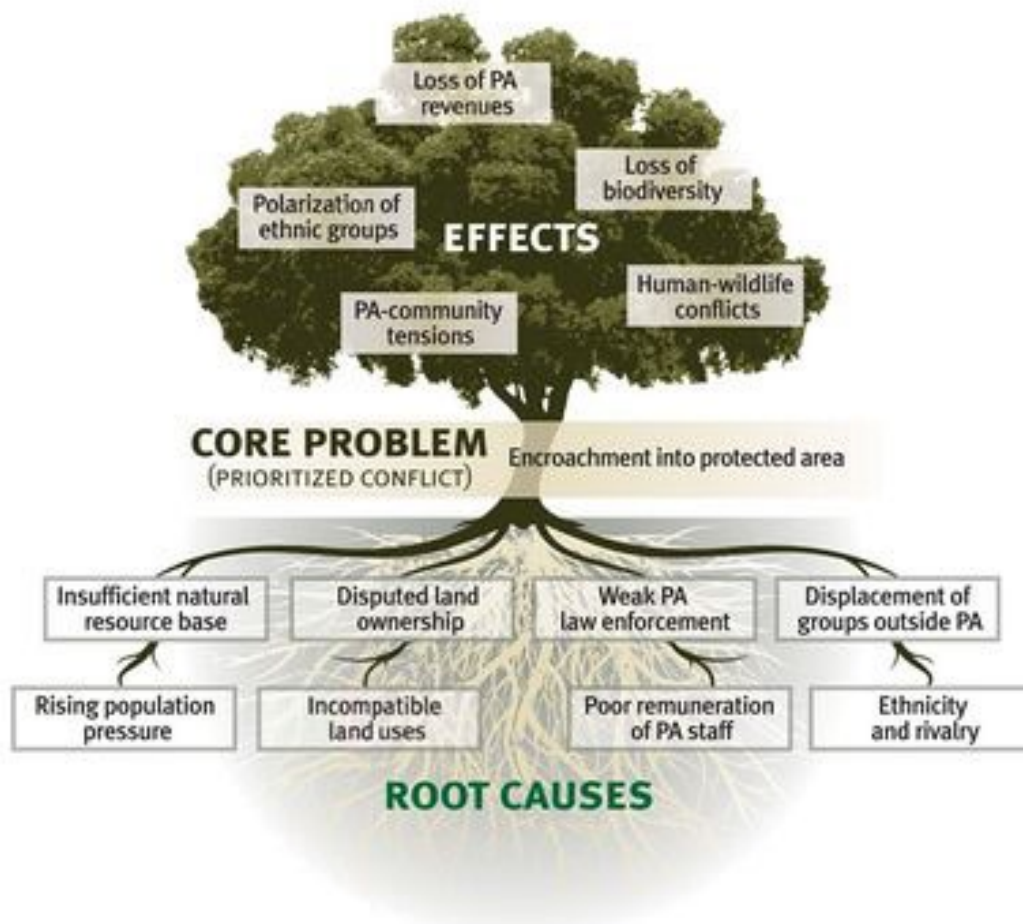
a) Drvo analize problema / Drvo analize rješenja

Ovaj alat se koristi u ranim fazama procesa društvene inovacije kako bi se podržalo prepoznavanje društvenog / ekološkog problema i njegovi korijeni dok u isto vrijeme pomaže u prepoznavanju i opisivanju manjih i ostvarljivih ciljeva koji će u konačnici doprinijeti pronalasku najboljeg rješenja. Kao što i sam njegov naziv govori, ono zaista predstavlja drvo sa tri različita dijela, korijen, grane i stablo.

U ovoj metodi postoje tri koraka analize problema:

- ✓ Prepoznavanje ključnog problema / izazova
- ✓ Prepoznavanje faktora koji prouzrokuju problem (korijen)
- ✓ Prepoznavanje posljedica problema

Primjer analize problema je grafički prikazan ispod:

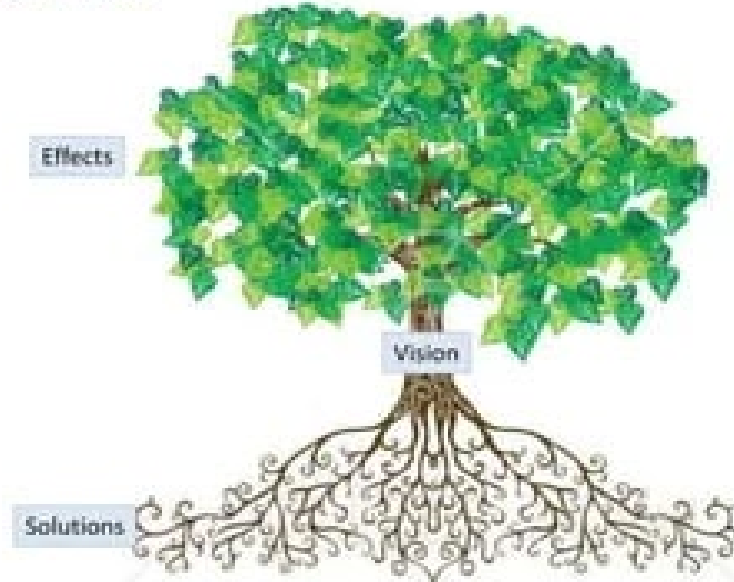

Izvor:

https://cio-wiki.org/wiki/Problem_Tree_Analysis

Kada završite sa prepoznavanjem problema imate priliku da ponudite rješenje koristeći analizu drva rješenja. Ustvari, riječ je o istoj metodi u kojoj umjesto da analizirate ključni problem, postavljate svoju viziju koju razlažete na moguća rješenja i njegove učinke kako je to prikazano na sljedećem grafikonu.

Solution Tree

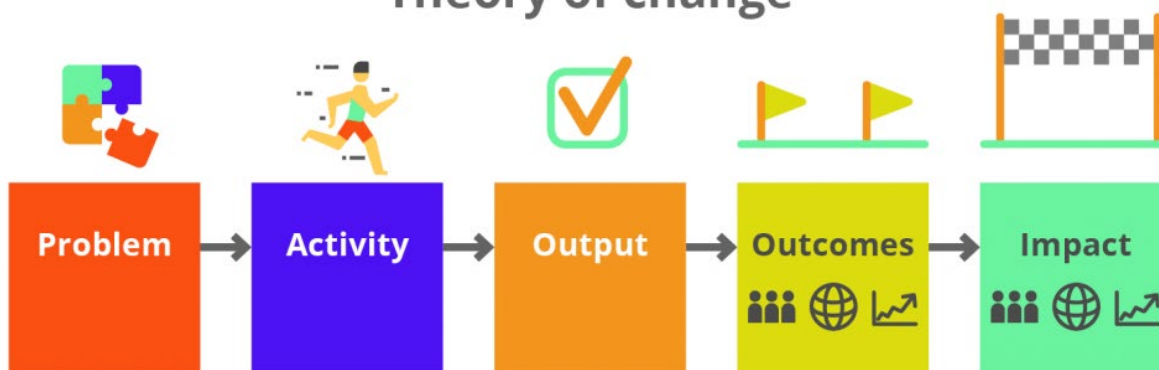
Izvor: <https://pt.slideshare.net/JennyCatherine1/problem-tree-44261668/2>

b) Teorija promjene

Prema definiciji UN Razvojne grupe (bez autora), teorijom promjene se smatra "*metoda koja objašnjava na koji način određena intervencija, ili set intervencija može voditi ka određenim razvojnim promjenama, bazirane na opštoj analizi dostupnih dokaza.*" Ključna prednost ovog alata je prepoznavanje stvarnog, a ne željenog ishoda, u kojem se u isto vrijeme prepoznavaju razne interesne strane i izvori koji su neophodni kako bi se ovi ishodi postigli. Ovaj proces se sastoji od pet različitih segmenata poput: ulaznih informacija, aktivnosti, rezultata, ishoda i utjecaja, u kojem:

- ✓ **Ulazne informacije** opisuju potrebne resurse
- ✓ **Aktivnosti** se odnose na stvarne aktivnosti koje poduzimate uz pomoć dostupnih resursa
- ✓ **Rezultati** opisuju finalne rezultate procesa, a koji su mjerljivi (broj ljudi koji učestvuju u nekoj aktivnosti, ili količina proizvoda)
- ✓ **Ishodi** opisuju šta je postignuto u pogledu stavova, ponašanja znanja, vještina, statusa, itd.
- ✓ **Utjecaj** se odnosi na dugoročne ishode. Oni se često mjere na višem nivou.

Theory of change

Izvor: <https://www.mysocialstartup.eu/the-theory-of-change/build-your-theory-of-change/>

c) Prezentiranje ideja

Ovaj alat se generalno koristi za prezentiranje inovativnih ideja raznim interesnim stranama kako bi pronašli podršku za vaše društvene poduhvate u vidu neophodnih sredstava i resursa od strane donatora, zastupnika, investitora, klijenata, dobavljača, volontera, zajednice itd. Koncept ove metode je da se učinkovito predstavi ideja u najmanjem vremenskom roku. Da bi ovo ostvarili morate jasno postaviti glavni cilj vašeg društvenog poduzetništva, razmotriti probleme koje adresirate, inovativna rješenja i predloženi uticaj.

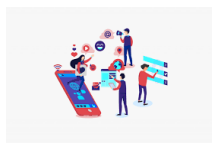

“Savjeti”

Prema online Harvard Poslovnoj školi, kada prezentirate svoju ideju, morate pratiti određene korake kako biste ubjedili svoju publiku o njenoj vrijednosti:

- ✓ Morate poznavati svoju publiku
- ✓ Razmislite o tome kako da sebe predstavite, a ne samo vašu ideju
- ✓ Ispričajte priču
- ✓ Budite detaljni
- ✓ Prikažite mapu aktivnosti

Izvor: <https://online.hbs.edu/blog/post/how-to-pitch-a-business-idea>

Dodatne informacije

Ukoliko želite više naučiti o ovoj temi pročitajte sljedeći članak [Analiza drva problema](#)

https://www.eawag.ch/fileadmin/Domain1/Abteilungen/sandec/schwerpunkte/sep/CLUES/Toolbox/t8/D8_1_Problem_Tree_Analysis.pdf

. Pogledajte sljedeći članak koji nudi praktične primjere [Korištenje metode drvo problema i ciljeva u uspostavljanju realističnih ciljeva](#) <https://www.thegrassrootscollective.org/problem-objective-tree-development>

Pogledajte izvještaj **Teorija promjene** <https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-Change.pdf>

Pogledajte sljedeći članak **9 inspirativnih primjera u kojima društveni poduzetnici predstavljaju svoje društvene poduhvate** <https://blog.acumenacademy.org/9-inspiring-examples-social-entrepreneurs-pitching-their-social-ventures>

Video

Pogledajte ovaj interesanti video koji govori o tome **Kako se služiti analizom problema poslovnog stabla** https://www.youtube.com/watch?v=c8oK_4uNvOY

Pogledajte ovaj video **Predstavljanje društvenog preduzeća** <https://www.youtube.com/watch?v=KxsqEThMm6U>

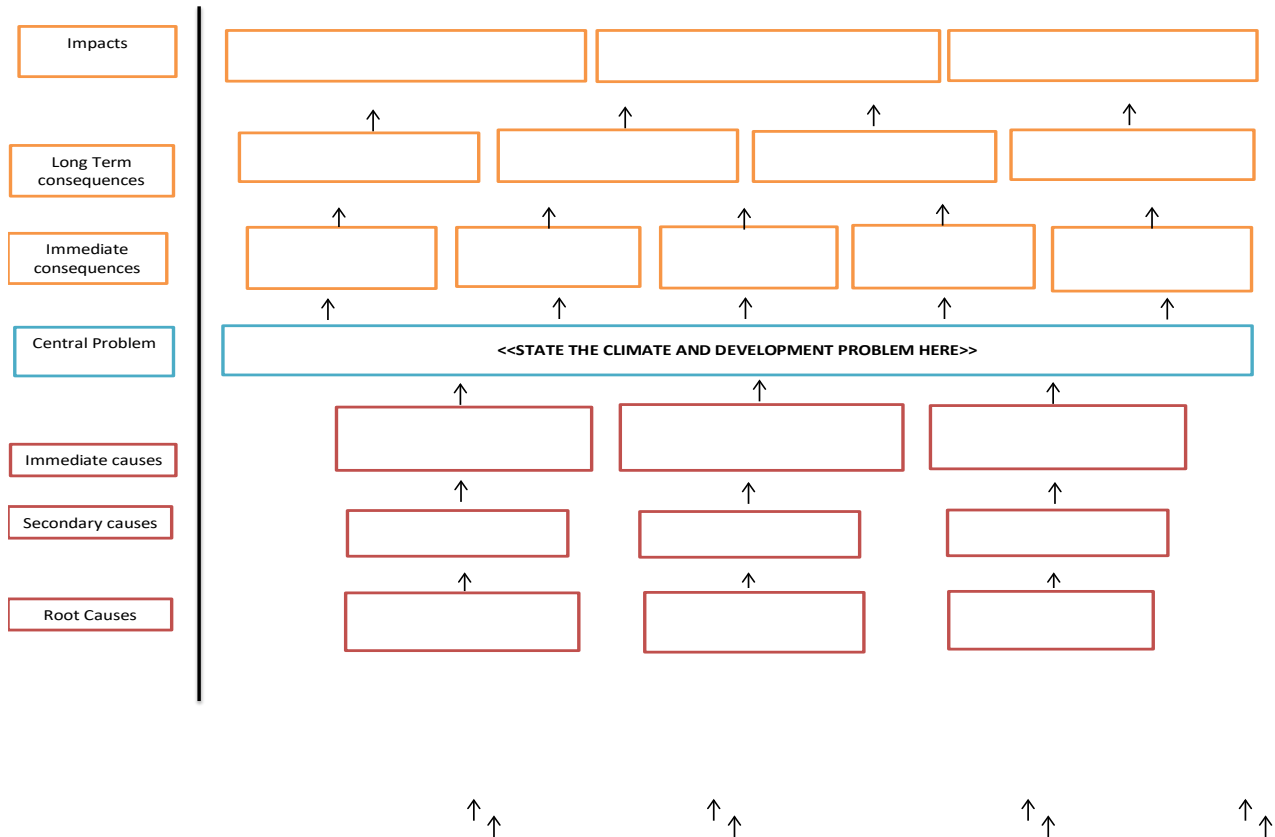
Pogledajte ovaj tutorijal **Na koji način predstaviti društveno poslovnu ideju** <https://www.youtube.com/watch?v=0kKnFGSRqTg>

Vrijeme je za kviz!

1. Poslije čitanja dodatnog materijala i gledanja video materijala o analizi drva problema, pokušajte smisliti društveni/politički/ekonomski/ekološki izazov sa kojima se susreće vaša zajednica i pokušajte prepoznati razloge i učinke ovog problema uz korištenje urneka drva problema koji vam je ponuđen dolje ispod.

PROBLEM TREE ANALYSIS: TEMPLATE

Postavite svoje odgovore na AY4L zajednički prostor i saznajte šta su vaši vršnjaci prokomentarisali!

2. Molimo vas posjetite ovaj [link](https://www.mysocialstartup.eu/the-theory-of-change/build-your-theory-of-change/) i <https://www.mysocialstartup.eu/the-theory-of-change/build-your-theory-of-change/> pročitajte primjer Teorije promjene. Sada, pratite savjete koji su vam tu ponuđeni i pokušajte da sami generišete svoju ideju. Kada završite, postavite je na platformu i diskutujte sa svojim vršnjacima.

TEMA 3: KORISTI DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA ZA LOKALNI, REGIONALNI I NACIONALNI RAZVOJ

Kao što je već predstavljeno, društveno poduzetništvo može značajno doprinijeti razvoju zajednice bilo na lokalnom, regionalnom ili čak nacionalnom nivou zbog prirode ključnih ciljeva i aktivnosti, a gdje je primarni cilj pronalaženje rješenja koji promoviše napredak, jednake prilike za sve, pristupačnost, društvenu inkluziju, itd. Uloga društvenog poduzetništva za društvo, ekonomiju i okoliš se može ukratko predstaviti kako slijedi (SESBA, 2017; Haugh, 2005):

- ✓ Društveno poduzetništvo je poslovni model koji omogućava uključenim organizacijama da postanu naprednije i inovativnije na način da u potpunosti unaprijede svoje ekonomske i društvene vrijednosti.
- ✓ Aktivnosti društvenog poduzetništva upotpunjuju ekonomski razvoj kroz kreiranje novih radnih mjesta i poduzetničkih poduhvata; također podržava ekonomiju unaprijeđenjem kvaliteta lokalne radne snage (npr. zdravstveno za siromašne, stručna obuka za maturante, savjetovanje po pitanju zloupotrebe zabranjenih supstanci za bivše ovisnike, itd.) i pomoći onima koji nisu u prilici da izađu iz siromaštva kroz zaposlenja.
- ✓ Cijeneći društvenu, kao i ekonomsku dobit, društveno poduzetništvo može ciljati ona područja koja imaju određenu društvenu potrebu, i može doprinijeti unapređenju životnih uslova njegovih korisnika, kao i smanjenje vladinih programskih troškova.
- ✓ Društveno poduzetništvo može doprinijeti povećanju prihoda od poreza te i smanjenju socijalnog osiguranja.
- ✓ Društveno poduzetništvo, kao pristup odozdo prema gore može biti od koristi u ruralnim predjelima, omogućavajući davaocima usluga da adresiraju odgovarajuće lokalne potrebe, i time zadovoljiti određene potrebe lokalnih zajednica. Zajednički rad generira društveni kapital i izgrađuje povjerenje koje se može primijeniti i na druge probleme zajednice.
- ✓ Kroz zapošljavanje lokalaca, vrijeme provedeno na putovanje do radnog mjesta će se smanjiti i može eliminisati neka putovanja autobusom/autom. Ovo će za posljedicu uticati na potražnju fosilnih goriva.
- ✓ Rad sa grupom ljudi od kojih se ne očekuje da će aktivno učestvovati u razvoju društva i ekonomije. Ovo targetiranje određene grupe ljudi u društvu može doprinijeti smanjenju društvene isključenosti i izolacije.
- ✓ Društveno poduzetništvo doprinosi jačanju zajednica i izgradnji lokalne demokratije kroz učešće u događaje i inicijative koji se organizuju u zajednicama.
- ✓ Naposljetku, društveno poduzetništvo može rezultirati u generiranju pozitivnih učinaka po pitanju motivacije lokalaca i uspostavljanju lokalnih uzora i heroja koji će potpomoći promociju društvene kohezije.

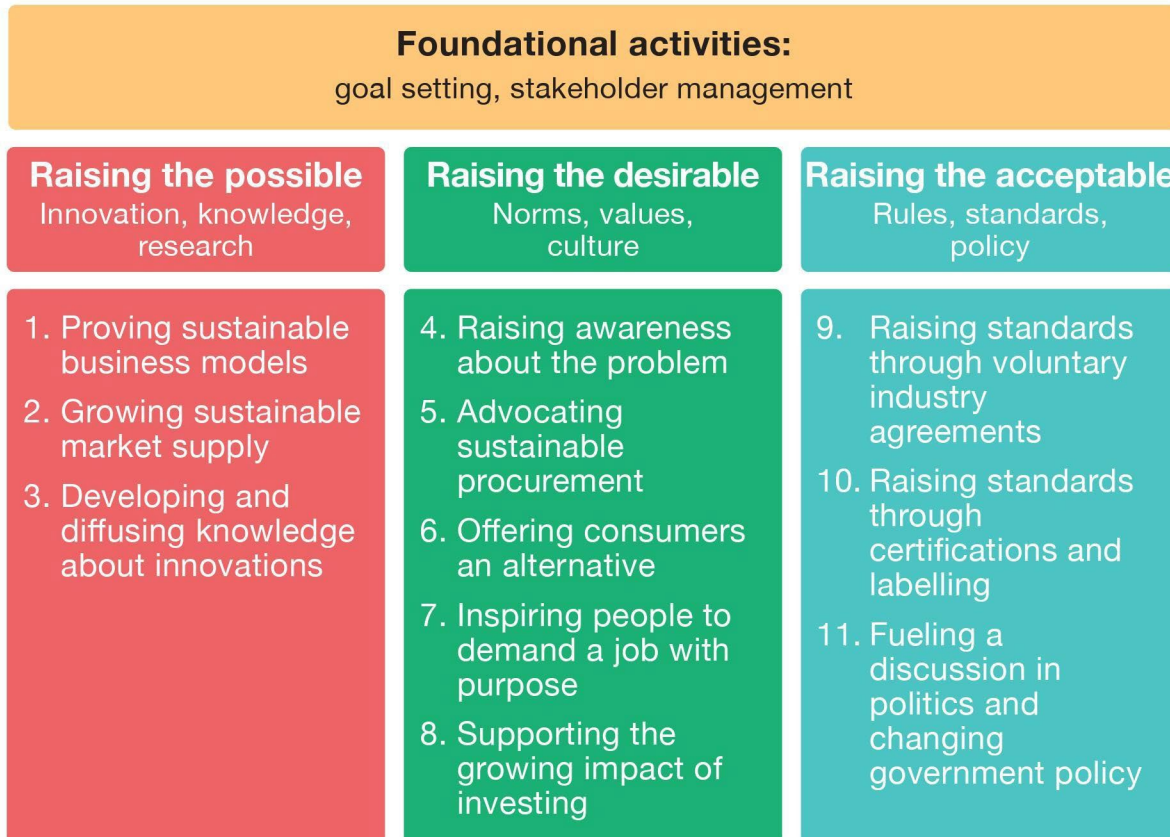

Izvor: <https://blogs.ubc.ca/rexblog/2014/11/11/post-7-class-20-blog-post-social-entrepreneurship-and-social-enterprise/>

“Da li ste znali?”

Prema istraživanju koje je sprovedeno 2020. godine, većina ispitanika je izrazila mišljenje da su društvena poduzetništva relativno mala i da imaju mali uticaj po društvo. Ali ovo nije tačno! Istraživanje je otkrilo da 96% društvenih preduzeća u Holandiji imaju uticaj na ostala preduzeća u podizanju svijesti u vezi ključnih društvenih i/ili ekoloških problema, uz primjenjivanje odgovornijih praksi. Istraživanje detaljnije objašnjava da se ovo može realizovati na tri načina kako je prikazano ja grafikonu ispod:

Izvor: <https://www.weforum.org/agenda/2021/01/social-enterprises-can-have-a-big-impact/>

Vrijeme je za kviz!

Zamislite da ste društveni poduzetnik čije društveno preduzeće nudi rješenje za ključne društvene/ekološke probleme sa kojima se vaša zajednica suočava. Imajući ovo na umu, molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja:

- Ukratko opišite društveni problem i društvenu misiju vašeg društvenog preduzeća.
- Prepoznajte koristi rada vašeg društvenog poduzetništva po zajednicu

Postavite svoje odgovore na AY4L zajednički prostor i saznajte šta su vaši vršnjaci prokomentarisali!

TEMA 4: ODRŽIVOST I DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Kao što ste već naučili u Modulu 1 'Održivi razvoj, klimatske promjene' pojam "održivi razvoj" se odnosi na "razvoj koji odgovara potrebama sadašnjice bez da kompromituje mogućnosti budućih generacija u ispunjenju njihovih potreba" (WCED, 1987). Postoji nekoliko nedoumica koje proizilaze iz same definicije, kao što su:

- ✓ Društvena pravda ne može postojati bez ekološke pravde
- ✓ Potrebno je odgovorno i održivo upravljanje prirodnim resursima
- ✓ Svi akteri bi trebali voditi računa o klimatskim promjenama u svim poljima svoga djelovanja
- ✓ Postizanje pozitivnog ekološkog učinka i uspostavljanje društvene kohezije bi trebali postati primarni dugoročni ciljevi
- ✓ Cirkularna ekonomija u službi održivog razvoja

Društveno poduzetništvo doprinosi pametnom i održivom razvoju, tako što uzima u obzir utjecaj po okolinu i društvenu koheziju u svojoj dugoročnoj viziji. Stoga, društvena poduzetništva su važan akter koji doprinosi postignućima Evropskih ciljeva 2030.

"Da li ste znali?"

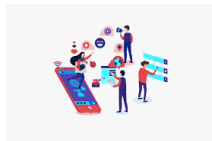
Društvena poduzetništva igraju veliku ulogu u pametnom i održivom razvoju svojih zajednica, gdje je održivost jedna od njihovih primarnih ciljeva.

Izvor: <https://www.socialenterprise.org.uk/all-about-social-enterprise/social-enterprise-and-climate-change/>

Kada je riječ o održivom razvoju, sam pojam je usko vezan za drugu karakteristiku zajednica budućnosti. **Otpornost!** Kada govorimo o otpornosti onda mislimo na "Sposobnost sistema da apsorbira nepravilnosti i izvrši reorganizaciju u procesu promjena kako bi i dalje zadržao svoju ključnu funkciju, strukturu, identitet i povratne informacije (Adger, 2005). Drugim riječima, otpornost nam pomaže da uvidimo značaj otpornih i transformativnih odlika živih sistema za njihov stalni razvoj i održivost tokom godina. "Otpornost prema održivosti se fokusira na pristup izgradnje kapaciteta koji će se nositi sa neočekivanim promjenama i

ponuditi okvir unutar kojeg će se podržavati održivi razvoj (prilagođavanje promjenama)” (Diesis, 2018). Posebno u slučaju klimatskih promjena, društveno poduzetništvo predstavlja vrijedan resurs u izgradnji klimatski otpornih gradova, gdje je glavni fokus na obezbjeđivanju čiste energije, čistog zraka, pitke vode, i klimatski pametne poljoprivrede sa fokusom na zdravlje i bolji komfor.

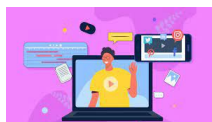

Dodatne informacije

Ukoliko želite naučiti nešto više o tome kako društveno poduzetništvo može doprinijeti održivosti, pročitajte članak [5 načina na koji društveni poduzetnici mogu](https://www.pbs.org/newshour/world/agents-for-change/5-ways-social-entrepreneurs-are-promoting-sustainability-around-the-world)

[promovisati održivost diljem svijeta](https://www.pbs.org/newshour/world/agents-for-change/5-ways-social-entrepreneurs-are-promoting-sustainability-around-the-world) <https://www.pbs.org/newshour/world/agents-for-change/5-ways-social-entrepreneurs-are-promoting-sustainability-around-the-world>

Također pogledajte i ovaj članak [Društveno poduzetništvo i otpornost](https://impactentrepreneur.com/social-entrepreneurship-and-resilience/) <https://impactentrepreneur.com/social-entrepreneurship-and-resilience/>

Video

Ukoliko želite naučiti nešto više pogledajte ovaj video [Klimatsko otporni gradovi](https://www.youtube.com/watch?v=Ood4vOKPzEg)

<https://www.youtube.com/watch?v=Ood4vOKPzEg>

TEMA 5: DOBRI PRIMJERI DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA U BORBI PROTIV EKOLOŠKIH PROBLEMA

Kako vam je već poznato, bezbroj je ekoloških izazova sa kojima se naša planeta nosi. Ali opće je poznato da ukoliko svi kao pojedinci učinimo nešto da ovo spriječimo, na kraju bismo imali impresivne rezultate.

Uzmite za primjer društveno preduzeće i njegove aktivnosti sa ciljem postizanja društvene vizije kroz značajan doprinos u pronalaženju rješenja za razne ekološke izazove.

a) Slučaj ‘[Liofyllo](https://liofyllo.com/el/)’- Grčka <https://liofyllo.com/el/>

Liofyllo datira od 2018. godine u Grčkoj, i baziran je na ideji zaštite okoliša i na koji način ljudi mogu izbjeći model linearne potrošnje. Da bi se ovo postiglo, Liofyllo kreira inovativne, ekološki prihvatljive materijale (međunarodni patenti) od neiskorištenih listova masline i raznoraznih ljepila, kako bi smanjili proizvodnju i upotrebu ekološki neprihvatljivih materijala (sintetike, plastike, MDF-a, OSB-a, itd), i tako doprinijeli smanjenju zagađenja i ekoloških katastrofa (sječa šuma, miniranje, itd.). Ovaj inovativni materijal, sa raznim tehnikama obrade, se može primijeniti na širok niz proizvoda (uređivanje interijera, namještaj, itd.) i pokriva potrebe više sektora koji se bave zanatima i proizvodnjom.

Glavni stubovi Liofylo-a su zeleno, društveno poduzetništvo orijentisano ka ženama. Kroz ove aktivnosti, preduzeće želi ojačati ove sektore poduzetništva, motivisati većinu ljudi da se uključe u ove oblasti i generisati što veći društveni i ekološki utjecaj, i na taj način pomoći lokalnoj zajednici i ekonomiji, te i općem razvoju u Grčkoj.

b) Slučaj “[CLIMATETRADE](https://climatetrade.com)” – Španija <https://climatetrade.com>

CLIMATETRADE je društveni poduhvat sa ciljem pomaganja kompanijama u postizanju karbonske neutralnosti. Njegovi stručnjaci pružaju inovativne usluge. Glavna aktivnost je povezivanje kompanija koje žele neutralizovati svoje emisije ugljik dioksida sa dokazanim ekološkim projektima. Sa više od 60 projekata dostupnih u oko 20 različitih zemalja, privukao je više od 500 kompanija i neutralizovao više od 3 miliona tona ugljik dioksida.

c) Slučaj “[HYDRIA za planetu](https://kosmoseu.com/pages/contact)” – Italija <https://kosmoseu.com/pages/contact>

Ovaj društveni poduhvat osnovali su Diego Cosmo, mladi poduzetnik, i Manuela Staffieri, biolog, koja se specijalizovala u oblasti prehrane, u Rimu 2020. godine. Ideja je nastala 2018. godine kao odgovor na neke od bitnih problema koji zahvataju cijelu planetu: zagađenje prouzrokovano prirodnim putem, ali i ljudskim faktorom kao što je bespotrebna upotreba plastike. Njihov cilj je širiti poruke pozitivne promjene održivog života, stoga i potreba da se proizvedu ponude i proizvodi koji su ekološki prihvatljivi i za dnevnu upotrebu (Hydra za planetu termos boca), a koja će zamijeniti jednokratne boce.

d) Slučaj “[ECO-UNESCO](https://ecounesco.ie)”- Irska <https://ecounesco.ie>

ECO-UNESCO je organizacija za ekološko obrazovanje mladih u Irskoj koja radi na podsticanju ličnog razvoja mladih i podizanju svijesti o pitanjima okoliša. Pružaju različite programe obuke i događanja o održivosti i ekologiji, kao i akreditovane kurseve o vještinama održivosti, sve usmjereno na mlade ljude u dobi od 18 do 25 godina (ECO-UNESCO, 2022).

ECO-UNESCO je imao značajan uticaj na irsku nacionalnu politiku, uspješno zagovarajući povećanje finansiranja programa namijenjenih mladima koji se bave ekologijom (ECO-UNESCO, 2020). Svake godine provode nekoliko kampanja za informisanje usmjereno na obrazovanje i osnaživanje mladih ljudi kako bi postali aktivisti za klimatsku pravdu. Godišnje rade s više od 10.000 mladih ljudi i imaju preko 30 godina iskustva u provođenju akcija o održivosti i obrazovanju o ekologiji u Irskoj. Svake godine organizuju nagrade "Young Environmentalist Awards" koje priznaju i nagrađuju mlade klimatske aktiviste (pojedince i grupe) koji imaju pozitivan uticaj na klimatsku akciju u svojim zajednicama i na nacionalnom nivou.

Zašto je ovo najbolja praksa?

Figure 1 - Image source:
https://ecounesco.ie/wp-content/uploads/2020/08/cropped-ECO-UNESCO-logo-CMYK_Badge_200x200.png

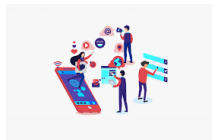
ECO-UNESCO aktivno radi na podršci mladima kako bi postali najbolji aktivni građani koji mogu biti, pružajući im vještine i akreditacije potrebne za borbu za protiv klimatskih promjena. Podržavaju mlade ljude koji pokušavaju ostvariti stvarne ekološke promjene diljem zemlje i podučavaju mlade ljude o akcijama održivosti kako bi se povećao napredak prema ciljevima održivog razvoja.

e) Slučaj “TESURA”- Kipar <https://www.facebook.com/tesuracypus/posts/3269426383285277/>

Misli globalno, djeluj lokalno. Ovo je moto TESURA-e, preduzeća u Nikoziji, Kipar koji će se zalagati i podržavati održive načine života, te povezivati ljude, zajednice i poslovanja koji su voljni da rade na osnovu filozofije cirkularne ekonomije. Cirkularna ekonomija je alternativa tradicionalnoj linearnoj ekonomiji (upotrebi, baci) u kojoj ljudi čuvaju resurse za dugoročnu upotrebu, izvlače najveći maksimum vrijednosti dok ih koriste, a potom obnove i regenerišu proizvode i materijale na kraju njihovog roka trajanja. Svrha cirkularne ekonomije je istražiti alternativna rješenja za društvene izazove, uvažavajući okruženje i služeći se pristupom koji je održiv i fokusiran na čovjeka. Prema filozofiji cirkularne ekonomije, cilj je evoluirati kroz uvođenje kulture ponovne upotrebe, smanjenja upotrebe, recikliranja i kreiranja rješenja za život koji je prihvatljiv za okolinu.

f) Slučaj “Funky Guerrilla” – Bosna i Hercegovina <https://www.funkyguerrilla.com>

Funky Guerrilla je pionirski društveni poduhvat u Bosni i Hercegovini, osnovan od strane organizacije Most iz Gradiške. Ova NVO je usmjerena na održivi razvoj zajednice kroz tri ključna programa: djeca i mladi u riziku (dnevni centar), okoliš i društveno poduzetništvo. Ova priča je započela 2014. godine i od tada dizajnira, stvara i distribuira Funky Guerrilla proizvode u Bosni i Hercegovini, kao i u inostranstvu. Značajnu razvojnu podršku dobili su kroz YEP program/Fondacija Impakt.

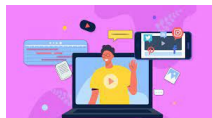

Dodatne informacije

Ukoliko želite naučiti nešto više o tome kako se društveno poduzetništvo bori sa energetske izazovima, pročitajte članak [20 društvenih poduhvata koji predvode revoluciju čiste energije](#)

U ovom članku možete pročitati [Kako društveni poduzetnici mogu spasiti životnu sredinu](#)
<https://medium.com/do-contribute/how-social-entrepreneurs-can-help-the-environment-c321e0d3ef6e>

U ovom članku možete pročitati [Hlađenje planete: sedam rješenja društvenog poduzetništva u borbi protiv klimatskih promjena](#)
<https://www.pioneerspost.com/news-views/20220722/cooling-the-planet-seven-social-enterprise-solutions-combat-the-climate-crisis>

Video

Ukoliko želite pronaći više primjera, pogledajte sljedeći video [Društveni poduhvati nam pokazuju put ka zaštiti životne sredine](#)
<https://www.youtube.com/watch?v=18HVIZbQYNA>

Vrijeme je za kviz!

Svake godine, Schwab fondacija društvenog poduzetništva organizuje događaj "Nagrada za najboljeg društvenog poduzetnika", gdje se nominovani kandidati širom svijeta biraju na osnovu izvanrednih inovativnih rješenja za društvene i ekološke izazove, počevši od spajanja migrantskih obitelji i ljudskih prava na vodovodnu infrastrukturu i finansijsku inkluziju.

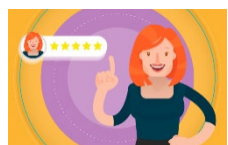
Molimo vas da posjetite ovu webstranicu [link](https://www.schwabfound.org/social-entrepreneur?utf8=√&year_awarded=2022) https://www.schwabfound.org/social-entrepreneur?utf8=√&year_awarded=2022 i pronađete dva izvanredna društvena poduhvata koji se bore sa ekološkim izazovima i napišite par rečenica o njima, o tome šta rade i zašto su vas impresionirali. Razgovarajte o tome sa svojim vršnjacima.

Zaključak

Društveni poduhvati se mogu definisati kao poslovanje koje ima misiju da rješi društvene probleme, unaprijedi živote ljudi, obezbijedi obuku i prilike zapošljavanja za veći dio grupa društva koji su na margini, podrži zajednice i zaštititi životnu sredinu.

Društvena preduzeća postoje u svim EU zemljama članicama, bez obzira na vrstu socijalnog sistema, stepena njihove prepoznatljivosti i opsega, ili da li postoji razvijen neprofitni sektor, kooperativna kultura, ili određena legislativa. U drugu ruku, društvena inovacija podrazumijeva drugačije razmišljanje u uvođenju društvenih/ekoloških promjena, a koja je u zadnje dvije decenije dobila na važnosti kao dio praktičnog rješenja u borbi protiv društvenih, političkih, ekonomskih i ekoloških izazova. Neki od najjačih alata za postizanje društvene inovacije su detaljno objašnjeni, i nude vam prilike da ih malo dublje proučite i da prihvatite činjenicu da su inovativna rješenja nešto što svako može smisliti!

Šta ste naučili?

- 1. Društveni poduzetnici mjere učinkovitost rada uz pomoć poslovne metrike, kao što je profit, prihod i rast cijene dionica.**
 - Tačno
 - **Netačno**
- 2. Društveno poduzetništvo se fokusira na povećanje društvenog utjecaja više nego na profit**
 - **Tačno**
 - Netačno
- 3. Kojih 6 faza društvene inovacije spominju Murray, R., Caulier-Grice, J. i G Mulgan (2010)?**
 - a) Podsticaji, prijedlozi, prototipi, održivost, širenje opsega, sistemska promjena**
 - b) Podsticaji, prototipi, širenje opsega, prijedlozi, sistemska promjena
 - c) Podsticaji, monitoring, prototipi, širenje opsega, prijedlozi, sistemska promjena

4. Društveno poduzetništvo može značajno doprinijeti održivosti zajednica

- Tačno

- Netačno

5. Molimo vas da opišete sljedeće karakteristike otpornosti:

- a) Kapacitet u prihvatanju neočekivane promjene
- b) Sačuvati iste funkcije, strukturu i identitet sistema, iako se promjene dešavaju
- c) Podržavanje održivog razvoja
- d) Sve iznad

REFERENCE

Diesis (2018). How Social Enterprises contribute to sustainable Food system. Dostupno na:
https://www.diesis.coop/wp-content/uploads/2018/03/FOOD-Good-Practices_-1.pdf

EC Oslo Manual (1992) Organisation for Economic Co-operation and Development The Measurement Of Scientific And Technological Activities Proposed Guidelines For Collecting And Interpreting Technological Innovation Data Oslo Manual

Haugh, H. (2005). The role of social enterprise in regional development. International Journal of Entrepreneurship and Small Business - Int J Enterpren Small Bus. 2. 10.1504/IJESB.2005.007085.

Murray, R., Caulier-Grice, J. and G Mulgan 2010 *The Open Book of Social Innovation*, NESTA/The Young Foundation

Mort, G. S., Weerawardena, J. & Carnegie, K. (2003) "Social entrepreneurship: Towards conceptualisation", International Journal of Nonprofit & Voluntary Sector Marketing, 8(1): 76-88.

SESBA (2017). Modul 1: Understanding Social Entrepreneurship.

WCED (ed). 1987. Our Common Future: The World Commission on Environment and Development. Oxford: Oxford University Press.: Oxford.

Impressum

Izdavač: SARAJEVO SUSRET KULTURA
Za izdavača: Prof. dr. Dino Mujkić
Naslov: AKTIVNO GRAĐANSTVO ZA MLADE
Unaprijeđenje životnih vještina kroz inovativne alate i tehnike
Autori: Jana Čarkadžić, Dino Mujkić, Aleksandra Staszynska, Chiara Saponaro, Jennifer Nolan, Katerina Panagi, Miriam Fernandez, Polina Kontodiakou, Nuria Navarro.
Recenzent: Prof. dr. Sanela Klarić
Prevod: Aela Ajdinović
Lektura i korektura: Aela Ajdinović
Dizajn: BALKIEN, MATERAHUB
Štampa: PERFECTA Agencija
DTP: Sead Pokrklić
Godina izdanja: 2022.
Tiraž: 100 primjeraka

Ova knjiga je štampana uz podršku
Federalnog ministarstva kulture i sporta

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno ministarstvo kulture i sporta
Federalno ministarstvo kulture i sporta
Федерално министарство културе и спорта
Federal Ministry of Culture and Sports

ACTIVE
YOUTH
LIFE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.